**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ**

*Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису*

ІНЯХІН ВОЛОДИМИР ЄВГЕНІЙОВИЧ

УДК: 342.95 (477)

ДИСЕРТАЦІЯ

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ОРГАНАМИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ТА СУБ'ЄКТАМИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право;
інформаційне право»
(081 «Право»)

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело
______________ В. Є. Іняхін

Науковий керівник:
Олександр Анатолійович Моргунов,
доктор юридичних наук, професор

Харків – 2023

АНОТАЦІЯ

Іняхін В. Є. Адміністративно-правове забезпечення взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» (081 «Право»). – Харківський національний університет внутрішніх справ, Міністерство внутрішніх справ України, Харків, 2023.

Дисертаційну роботу присвячено визначенню сутності та особливостей адміністративно-правового забезпечення взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності в Україні, розробленню пропозицій та рекомендацій, спрямованих на вдосконалення адміністративного законодавства у відповідній сфері.

Взаємодія між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності визначається як урегульована адміністративно-правовими нормами спільна взаємоузгоджена діяльність, що проявляється у реалізації повноважень вказаних суб'єктів, спрямованих на створення сприятливих умов для сталого економічного розвитку країни. А відтак, основною метою цієї взаємодії визначено розвиток підприємництва, забезпечення ефективності державного регулювання у економічній сфері та досягнення балансу між інтересами держави та бізнесу.

Доведено, що особливостями взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності є: по-перше, регулюється, насамперед, адміністративно-правовими нормами; по-друге, її рівні та межі залежать від компетенції органів публічного адміністрування, з яким взаємодіє суб'єкт підприємницької діяльності; по-третє, метою такої взаємодії є не тільки забезпечення та захист прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності, а й стабільність економічної системи держави; по-четверте, динамічність, що передбачає залежність змісту

взаємодії від багатьох факторів об'єктивної реальності, що характеризуються постійними змінами, зокрема: прискореною цифровізацією; посиленням боротьби з корупцією, як однією з ключових вимог надання Україні кредитної допомоги від світових фінансових структур; значними економічними, соціальними, екологічними та іншими втратами.

Встановлено, що завданнями взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності є: забезпечити зв'язок між суб'єктами господарювання та органами публічного адміністрування; розвиток інфраструктури для ведення господарської діяльності; створити всі необхідні умови для дотримання норм чинного законодавства як суб'єктами підприємницької діяльності, так і органами публічного адміністрування; забезпечити обмін інформацією між сторонами взаємодії; здійснити взаємний нагляд та контролю щодо дотримання сторонами норм чинного законодавства; забезпечити належне функціонування всіх інших державних інституцій, робота яких пов'язана із господарською діяльністю; сформувати оптимальне співвідношення й підтримання системи різноманітних дій усіх її учасників; спрямувати різні форми та методи державної політики на досягнення очікуваних результатів; створити якісне нормативно-правове поле для розвитку підприємницької діяльності; забезпечити своєчасне виявлення правопорушень як з боку органів публічного адміністрування, так і з боку суб'єктів підприємницької діяльності.

Аргументовано, що принципи взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності являють собою відправні начала, вихідні ідеї, які лежать в основі реалізації відповідної взаємодії. Вказані принципи складають не тільки основу (підґрунтя) спільної діяльності досліджуваних суб'єктів, а й формують вектори та подальші перспективи розвитку даних правовідносин. Доведено, що відповідні принципи найбільш доцільно поділити на дві великі групи: 1) загальні, серед яких: верховенство права та законності; справедливості; рівності; ефективності та

результативності; професіоналізму; 2) спеціальні, до яких віднесено принципи: безперервності; спільності інтересів; інформованості; партнерства; спрощення та раціоналізація процедур; стимулювання; прозорості; плановості; взаємної відповідальності.

Узагальнено, що в системі правових засад взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності ключове місце належить нормам адміністративного права, адже дані відносини виникають між недержавними юридичними особами, які здійснюють підприємницьку діяльність та органами державної влади. Окрім того, саме адміністративно-правовими нормами: а) визначається адміністративно-правовий статус сторін взаємодії; б) закріплюються напрямки, рівні, межі взаємодії; в) окреслюються адміністративно-правові форми та методи взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності; г) закріплюються гарантії діяльності суб’єктів взаємодії.

До напрямків взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності віднесено: 1) регулятивний, що передбачає створення норм органами публічного адміністрування, які регламентують поведінку суб’єктів підприємницької діяльності; 2) дозвільно-реєстраційний – отримання підприємцями необхідних для здійснення ними певних видів діяльності документів, які посвідчують законність її реалізації; 3) інформаційно-стимулюючий – формування органами публічного адміністрування позитивного іміджу держави, окремих її регіонів або секторів економіки для подальшого розвитку інвестиційної діяльності; 4) організаційно-методичний напрямок; 5) ресурсно-забезпечувальний напрямок, що проявляється в отриманні підприємцями дозволів на спеціальне використання земель та інших природних ресурсів, необхідних для здійснення їх діяльності; 6) програмно-паритетний напрямок, що знаходить прояв у залученні підприємців до участі в обговоренні планів

розвитку територіальних громад, напрямків бізнесу, форм та методів публічної допомоги суб'єктам підприємницької діяльності; 7) контрольно-наглядовий напрямок; 8) соціально-заохочувальний – створення умов для меценатської та соціально-відповідальної діяльності підприємців; 9) фіскально-стимулюючий – податкове стимулювання підприємців до детінізації доходів, наприклад, шляхом зменшення податкового навантаження, стимулювання розвитку окремих регіонів (наприклад, особливо постраждалих від агресії держави-терориста); 10) захисний напрямок, що спрямований на забезпечення дотримання прав та законних інтересів підприємців, у тому числі на основі їх відновлення в разі порушення.

Встановлено, що рівнями взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності є такі: 1) загальнодержавний – органи публічного адміністрування, які представляють загальні інтереси держави; 2) регіональний, на якому діють органи публічного адміністрування, що представляють інтереси декількох адміністративно-територіальних одиниць, зокрема областей, об'єднаних економічною, соціальною, історико-культурною чи іншою спільністю; 3) галузевий рівень, що пов'язаний із реалізацією органами публічного адміністрування інтересів розвитку певних галузей, в яких здійснюється підприємницька діяльність; 4) місцевий рівень, що проявляється у взаємодії органів публічного адміністрування з підприємцями в межах територіальних громад.

Аргументовано, що межі взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності обумовлені декількома факторами, насамперед; а) колом повноважень та компетенції органів публічного адміністрування, які визначають обсяги їх взаємодії з підприємцями; б) стратегічними настановами розвитку економіки та забезпечення економічної безпеки, які випливають зі змісту програмних нормативно-правових актів, що містять основні напрямки розвитку діяльності органів публічного адміністрування у названих сферах, що втілюються у їх

взаємодії із суб’єктами підприємницької діяльності; в) спрямованістю на досягнення паритету суспільних (публічних) інтересів відповідного рівня та законних інтересів суб’єктів підприємницької діяльності.

З’ясовано, що адміністративно-правові форми взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності являють собою зовнішній вираз практичної, спільної діяльності, спосіб вираження її сутності та змісту, яка реалізується сторонами взаємодії задля досягнення єдиної спільної мети. Вказані форми запропоновано поділити на дві групи: 1) правові: нормотворчість, правореалізація; правозастосування; адміністративний договір; 2) неправові (організаційно-управлінські): підготовка та реалізація спільних заходів; проведення спільних науково-практичних конференцій, семінарів; публічне обговорення.

Під адміністративно-правовими методами взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності запропоновано розуміти закріплену нормами адміністративного права сукупність інструментів та засобів, які використовуються сторонами взаємодії в процесі здійснення спільної діяльності. До відповідних методів віднесено наступні: дозволу і заборон; переконання; імперативний метод; диспозитивний метод; метод взаємного нагляду і контролю; інформаційно-аналітичний метод.

Узагальнено зарубіжний досвід взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності, а також сформовані напрями вдосконалення адміністративного законодавства, яке регулює взаємодію між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності.

Ключові слова: взаємодія, публічне адміністрування, підприємницька діяльність, адміністративне право, рівні, межі, адміністративно-правові форми, методи, зарубіжний досвід, адміністративне законодавство.

SUMMARY

Iniakhin V. Ye. Administrative and legal support of interaction between public administration bodies and business entities in Ukraine. – Qualifying scientific work on manuscript.

Thesis for obtaining the scientific degree of candidate of legal sciences on the specialty 12.00.07 «Administrative law and process; finance law; information law». (081 «Law») – Kharkiv National University of Internal Affairs, Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Kharkiv, 2023.

The thesis is devoted to determining the essence and peculiarities of administrative and legal support for interaction between public administration bodies and business entities in Ukraine, and to developing proposals and recommendations aimed at improving administrative legislation in the relevant area.

Interaction between public administration authorities and business entities is defined as a joint mutually agreed activity regulated by administrative and legal norms, which is manifested in the exercise of the powers of these entities aimed at creating favourable conditions for sustainable economic development of the country. Therefore, the main purpose of this interaction is to develop entrepreneurship, ensure the effectiveness of state regulation in the economic sphere and achieve a balance between the interests of the state and business.

The author has proven that the peculiarities of interaction between public administration authorities and business entities are as follows: firstly, it is regulated primarily by administrative and legal provisions; secondly, its levels and limits depend on the competence of public administration authorities with which a business entity interacts; thirdly, the purpose of such interaction is not only to ensure and protect the rights and legitimate interests of business entities, but also to ensure the stability of the economic system of the State; fourthly, dynamism, which implies that the content of interaction depends on many factors of objective reality, characterised by constant change, in particular: accelerated digitalisation;

intensification of the fight against corruption, as one of the key requirements for providing Ukraine with credit assistance from global financial institutions; significant economic, social, environmental and other losses.

It has been established that the tasks of interaction between public administration bodies and business entities are as follows: to ensure communication between business entities and public administration bodies; to develop infrastructure for conducting business activities; to create all the necessary conditions for compliance with current legislation by both business entities and public administration bodies; to ensure information exchange between the parties to interaction; to carry out mutual supervision and control over the parties' compliance with the applicable laws; to ensure the proper functioning of all other state institutions whose work is related to economic activity; to form an optimal ratio and maintain a system of various actions of all its participants; to direct various forms and methods of state policy to achieve the expected results; to create a high-quality regulatory framework for the development of entrepreneurial activity; to ensure timely detection of offences by both public administration bodies and business entities.

It has been argued that the principles of interaction between public administration bodies and business entities are the starting points, the initial ideas underlying the implementation of the relevant interaction. These principles constitute not only the basis (foundation) of joint activities of the subjects under study, but also form the vectors and further prospects for the development of these legal relations. It has been proved that the relevant principles can be most appropriately divided into two broad groups: 1) general, including: the rule of law and legality; justice; equality; efficiency and effectiveness; professionalism; 2) special, which include the principles of: continuity; common interests; awareness; partnership; simplification and rationalisation of procedures; incentives; transparency; planning; mutual responsibility.

The author has generalised that in the system of legal framework for interaction between public administration authorities and business entities, the key place belongs to administrative law provisions, since these relations arise between non-state legal entities engaged in business activities and public authorities. In addition, it is administrative law that: a) determines the administrative and legal status of the parties to interaction; b) establishes the directions, levels, and limits of interaction; c) outlines the administrative and legal forms and methods of interaction between public administration bodies and business entities; d) establishes guarantees for the activities of the parties to interaction.

The areas of interaction between public administration bodies and business entities include: 1) regulatory, which involves the creation of norms by public administration bodies that regulate the behaviour of business entities; 2) permitting and registration, which involves entrepreneurs obtaining documents necessary for the legality of their activities; 3) information and stimulation, which involves the formation of a positive image of the state, its individual regions or sectors of the economy by public administration bodies for the further development of investment activity; 4) organisational and methodological direction; 5) resource and support direction, which is manifested in obtaining permits for special use of land and other natural resources necessary for the conduct of their activities by entrepreneurs; 6) programme and priority direction, which is manifested in attracting entrepreneurs to participate in the discussion of plans for the development of territorial communities, business areas, forms and methods of public assistance to business entities; 7) control and supervision direction; 8) social and incentive - creation of conditions for philanthropic and socially responsible activities of entrepreneurs; 9) fiscal and incentive - tax incentives for entrepreneurs to de-shadow their income, for example, by reducing the tax burden, stimulating the development of certain regions (for example, especially those affected by the aggression of the terrorist state); 10) protective direction, aimed at ensuring the

observance of the rights and legitimate interests of entrepreneurs, including their restoration in case of violation.

It has been established that the levels of interaction between public administration bodies and business entities are as follows: 1) national level - public administration bodies representing the general interests of the State; 2) regional level, where public administration bodies representing the interests of several administrative-territorial units, in particular, regions united by economic, social, historical, cultural or other commonality operate; 3) sectoral level, which is associated with the implementation by public administration bodies of the interests of development of certain sectors in which entrepreneurial activity is carried out; 4) the local level, which is manifested in the interaction of public administration bodies with entrepreneurs within territorial communities.

It has been argued that the boundaries of interaction between public administration bodies and business entities are determined by several factors, first of all; a) the scope of powers and competence of public administration bodies, which determine the scope of their interaction with entrepreneurs; b) strategic guidelines for economic development and economic security, which arise from the content of programme regulations containing the main directions of development of public administration bodies in the above areas, which are implemented in their interaction with business entities; c) aiming to achieve parity of public (public) interests of the appropriate level and legitimate interests of business entities.

It has been found that administrative and legal forms of interaction between public administration bodies and business entities are an external expression of practical, joint activity, a way of expressing its essence and content, which is implemented by the parties to interaction with a view to achieving a single common goal. The author has proposed to divide these forms into two broad groups: 1) legal: rulemaking, law enforcement; law enforcement; administrative agreement; 2) non-legal (organisational and managerial): preparation and

implementation of joint events; holding joint scientific and practical conferences, seminars; public discussion.

The author has suggested that administrative and legal methods of interaction between public administration authorities and business entities should be understood as a set of instruments and means enshrined in administrative law which are used by the parties to interaction in the course of joint activities. The relevant methods include the following: permissions and prohibitions; persuasion; imperative method; dispositive method; method of mutual supervision and control; information and analytical method.

The author summarises the foreign experience of interaction between public administration bodies and business entities and examines the possibilities of its use in Ukraine. The author also examines the ways to improve the administrative legislation regulating the interaction between public administration bodies and business entities.

Keywords: interaction, public administration, entrepreneurial activity, administrative law, levels, boundaries, administrative and legal forms, methods, foreign experience, administrative legislation.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати:

1. Іняхін В. Є. Принципи взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності. *Право.иа*. 2017. № 2. С. 238-243.

2. Іняхін В. Є. Поняття та особливості взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності. *Наше право*. 2018. № 3. С. 244-249.

3. Іняхін В. Є. Напрями вдосконалення адміністративного законодавства, яке регулює взаємодію між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності. *Наше право*. 2020. № 3. С. 237-241.

4. Iniakhin V. Interaction areas between public administration agencies and business entities. *Legal, Economic Science and Praxis*. 2022. № 6. Pp. 4-8.

5. Іняхін В. Є. Можливості використання в Україні позитивного зарубіжного досвіду щодо взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності. *Європейські перспективи*. 2023. № 1. С. 206-212.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Іняхін В. Є. До характеристики завдань взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності. *Актуальні проблеми криміналістичного та експертного забезпечення діяльності правоохоронних органів та суду в Україні* : тези доп. учасників наук.-практ. конф. (Харків, 28 трав. 2021 р.). Харків, 2021. С. 105-107. URL: http://library.pp-ss.pro/index.php/ndippsn_20210528/article/view/iniakhin

7. Іняхін В. Є. Межі взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності. *Теоретичні питання юриспруденції і проблеми правозастосування: виклики XXI століття* : тези доп. учасників VI Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків,

30 черв. 2022 р.). Харків, 2022. С. 53-55. URL: http://library.pp-ss.pro/index.php/ndippsn_20220630/article/view/iniakhin

8. Іняхін В. Є. Верховенство права та законність як ключові принципи взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності. *Теоретичні питання юриспруденції і проблеми правозастосування: виклики XXI століття* : тези доп. учасників VII Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 09 черв. 2023 р.). Харків, 2023. С. 11-13. URL: https://library.pp-ss.pro/index.php/ndippsn_20230609/article/view/iniakhin

ЗМІСТ

ВСТУП 16

РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ОРГАНАМИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ТА СУБ’ЄКТАМИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ 24

1.1. Поняття та особливості взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності 24

1.2. Принципи та завдання взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності 39

1.3. Правові засади взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності та місце серед них адміністративно-правового регулювання 58

Висновки до Розділу 1 73

РОЗДІЛ 2. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ОРГАНАМИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ТА СУБ’ЄКТАМИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ 81

2.1. Напрямки взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності. 81

2.2. Рівні та межі взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності 97

2.3. Адміністративно-правові форми та методи взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності 113

Висновки до Розділу 2 132

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ОРГАНАМИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ТА СУБ’ЄКТАМИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ 140

3.1. Зарубіжний досвід взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності та можливості його використання в Україні 140

3.2. Удосконалення адміністративного законодавства, яке регулює взаємодію між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності 156

Висновки до Розділу 3.. 171

ВИСНОВКИ 177

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 184

ДОДАТКИ... 203

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. В сучасних розвитку світової економіки постійно зростає роль підприємницької діяльності як важливого джерела економічного та фінансового зростання і стабільності держави. Ефективність та прибутковість діяльності суб'єктів підприємництва залежить від багатьох факторів, а найбільше від економічної, політичної та соціальної стабільності всередині країни. Водночас, зважаючи на те, що сьогодні Україна перебуває в умовах воєнного стану, жоден із вказаних чинників не може бути належним чином реалізований. Відповідно, важливим завданням законодавця є здійснення необхідних заходів з метою налагодження ефективної взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності з метою налагодження економічної стабільності в державі. При цьому важливо, щоб дана взаємодія не обмежувалась лише відносинами влади-підпорядкування, необхідно налагодити саме партнерські відносини, що, в свою чергу, забезпечить не тільки розвиток підприємництва в Україні, а й сприятиме економічному зростанню та покращенню загального рівня добробуту української держави в цілому.

Окремі проблемні питання, пов'язані із взаємодією між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності в Україні, у своїх наукових працях розглядали О. М. Бандурка, Д. В. Бараненко, К. Л. Бугайчук, Ю. О. Безуса, Ю.П. Битяк, Т. Г. Буй, А. С. Васильєв, В. М. Гаращук, А. О. Гудзь, С. М. Гусаров, М. А. Єпіхіна, Н. Ю. Задирака, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпаков, А. Т. Комзюк, Д. С. Коритін, К. Б. Левченко, Л. В. Могілевський, О. А. Моргунов, О. М. Музичук, В. Ю. Оксінь, Д. Ю. Параманов, С. В. Прийма, О. М. Рєзнік, О. Я. Рогач, О. Ю. Салманова, О. Ю. Саркісова, Р. Є. Строцький, В. В. Сокуренко, О. С. Твердохліб, В. І. Теремецький, Ф. В. Узунов, С. О. Шатрава та інші вчені. Водночас комплексного дослідження, присвяченого адміністративно-правовому забезпеченню взаємодії між

органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності в Україні в сучасних умовах, проведено так і не було.

Таким чином, наявність низки теоретичних та практичних проблем, пов'язаних із адміністративно-правовим забезпеченням взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності в Україні, а також відсутність комплексних монографічних розробок, присвячених вказаній проблематиці, обумовлюють актуальність та своєчасність представленого дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до основних положень Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року, схваленої Указом Президента від 11 серпня 2021 р. № 347/2021; Національної економічної стратегії на період до 2030 року, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 р. № 179; Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01 квітня 2014 р. № 333-р; Стратегії реформування державного управління України на 2022-2025 роки, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 р. № 831-р.; Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020-2024 роки, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України від 11 червня 2020 року № 454; Основних напрямів наукових досліджень Харківського національного університету внутрішніх справ на 2021-2024 роки, ухвалених рішенням Вченої ради Харківського національного університету внутрішніх справ від 28 липня 2021 року (протокол № 7).

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає у тому, щоб спираючись на аналіз наукових поглядів, а також норм чинного законодавства України, визначити сутність та особливості адміністративно-правового забезпечення взаємодії між органами публічного

адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності в Україні, на основі чого розробити пропозиції та рекомендації щодо його вдосконалення.

Для досягнення зазначеної мети в дисертації необхідно було вирішити такі основні *завдання*:

– визначити поняття взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності та розкрити її особливості;

– окреслити коло принципів та завдань взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності;

– надати характеристику правовим засадам взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності та встановити місце серед них адміністративно-правового регулювання;

– виокремити напрямки взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності;

– розкрити рівні та межі взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності;

– встановити систему адміністративно-правових форм та методів взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності;

– узагальнити зарубіжний досвід взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності та опрацювати можливості його використання в Україні;

– запропонувати напрями вдосконалення адміністративного законодавства, яке регулює взаємодію між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають під час взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності в Україні.

Предметом дослідження є адміністративно-правове забезпечення взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами

підприємницької діяльності в Україні.

Методи дослідження. В основу дисертаційної роботи покладено як загальні, так і спеціальні методи наукового пізнання. Так, логіко-семантичний та аналітичний методи застосовано для того, щоб визначити поняття та розкрити особливості взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності (підрозділ 1.1). Метод синтезу та структурно-функціональний методи були використані для того, щоб окреслити коло принципів та завдань взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності (підрозділ 1.2), а також встановити коло адміністративно-правових форм та методів взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності (підрозділ 2.3). Для того щоб надати характеристику правовим засадам взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності та встановити місце серед них адміністративно-правового регулювання (підрозділ 1.3), з’ясувати напрямки взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності (підрозділ 2.1), а також розкрити рівні та межі взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності (підрозділ 2.2), було використано метод документального аналізу. Порівняльно-правовий метод використовувався з метою узагальнення зарубіжного досвіду взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності та опрацювання можливостей його використання в Україні (підрозділ 3.1). Запропонувати напрями вдосконалення адміністративного законодавства, яке регулює взаємодію між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності (підрозділ 3.2) вдалось за допомогою методів моделювання та прогнозування. Окрім того, в роботі було використано й низку інших загальних та спеціальних методів наукового пізнання, застосування яких дозволило комплексно вирішити завдання дисертаційної роботи.

Науково-теоретичне підґрунтя дослідження становлять праці фахівців у галузі філософії, соціології, психології, теорії держави і права, адміністративного, фінансового, податкового, підприємницького права, а також інших галузевих правових наук.

Нормативною основою дослідження є Конституція України, кодифіковані нормативні акти, а також низка законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, норми яких регулюють взаємодію між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності в Україні.

Інформаційну та емпіричну основу дисертації становлять узагальнення практичної діяльності органів публічного адміністрування, довідкові та періодичні видання, статистичні матеріали тощо.

Наукова новизна отриманих результатів визначається тим, що дисертація є однією із перших спроб на монографічному рівні визначити сутність та особливості адміністративно-правового забезпечення взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності в Україні, та, спираючись на позитивний вітчизняний і зарубіжний досвід, опрацювати перспективні напрямки його вдосконалення. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень та висновків, запропонованих особисто здобувачем. Основні з них такі:

вперше:

– узагальнено напрямки взаємодії органів публічної адміністрації із суб'єктами підприємницької діяльності, до яких віднесено: регулятивний; дозвільно-реєстраційний; інформаційно-стимулюючий; організаційно-методичний; ресурсно-забезпечувальний; програмно-паритетний; контрольно-наглядовий; соціально-заохочувальний; фіскально-стимулюючий; захисний;

– обґрунтовано необхідність розробки та прийняття Порядку взаємодії органів публічного адміністрування та суб'єктів підприємницької діяльності, ключовим завданням якого має стати налагодження співпраці органів

публічного адміністрування та суб'єктів підприємницької діяльності не лише в питаннях ліцензування та надання дозволів на ведення певної діяльності, а й у питаннях забезпечення партнерських відносин між державою та бізнесом з метою забезпечення стабільного соціального-економічного розвитку країни;

удосконалено:

– розуміння мети взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності в Україні, на основі чого аргументовано, що такою є розвиток підприємництва, а також забезпечення ефективності державного регулювання у економічній сфері та досягнення балансу між інтересами держави та бізнесу;

– теоретичний підхід щодо розуміння спеціальних принципів взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності, які запропоновано закріпити на законодавчому рівні і до яких, зокрема віднесено засади: безперервності; спільності інтересів; інформованості; партнерства; спрощення та раціоналізації процедур; стимулювання; прозорості; плановості; взаємної відповідальності;

– науковий підхід щодо виокремлення переліку організаційних адміністративно-правових форм взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності, до яких віднесено: підготовку та реалізацію спільних заходів; проведення спільних науково-практичних конференцій, семінарів; публічне обговорення тощо;

дістали подальшого розвитку:

– твердження про те, що межі взаємодії в розрізі представленої проблематики обумовлені, перш за все, компетенцією органів публічного адміністрування, з якими співпрацює певний суб'єкт підприємницької діяльності, у зв'язку з чим необхідним є чітке закріплення на нормативно-правовому рівні відповідних прав та обов'язків як суб'єктів публічного адміністрування, так і суб'єктів підприємницької діяльності під час взаємодії;

– узагальнення зарубіжного досвіду взаємодії між органами публічного

адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності, на підставі чого акцентовано увагу на тому, що на прикладі провідних держав Європи в Україні доцільним є посилення участі місцевих органів публічного адміністрування (насамперед органів місцевого самоврядування та місцевих державних адміністрацій) у інформаційній підтримці суб'єктів підприємницької діяльності шляхом просування в соціальних мережах та на інших інформаційних платформах актуальної інформації про соціально-економічний стан регіонів, окремих адміністративно-територіальних одиниць, із зазначенням потреб у певному виді підприємницької діяльності в цій місцевості, переваг роботи на конкретній території;

– обґрунтування наукової думки про те, що в системі правових засад взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності ключове місце належить нормам адміністративного права, адже саме за їх допомогою: а) закріплюється адміністративно-правовий статус сторін взаємодії; б) виокремлюються напрямки, рівні та межі взаємодії; в) окреслюються адміністративно-правові форми та методи взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності; г) закріплюються правові гарантії та процедури такої взаємодії.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що викладені в дисертації висновки і пропозиції можуть бути використані у:

– науково-дослідній сфері – для подальшого розроблення теоретико-прикладних проблем взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності в Україні (*акт впровадження Харківського національного університету внутрішніх справ від 7 липня 2023 р.)*;

– правотворчості – як основа для розробки нових та вдосконалення чинних нормативно-правових актів, норми яких регулюють взаємодію між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності в Україні (*акт впровадження Науково-дослідного інституту публічної політики і соціальних наук від 14 липня 2023 р.*);

– правозастосовній діяльності – з метою вдосконалення окремих адміністративно-правових форм та методів взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності в Україні;

– освітньому процесі – під час підготовки лекційних та науково-методичних матеріалів, а також підручників, навчальних посібників з дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративний процес», «Публічне адміністрування», «Основи адміністративно-юрисдикційної діяльності» та проведення занять із зазначених дисциплін (*акт впровадження Харківського національного університету внутрішніх справ від 21 липня 2023 р.*).

Апробація матеріалів дисертації. Підсумки розроблення проблеми в цілому, окремих її аспектів, одержані узагальнення і висновки було оприлюднено на міжнародних, всеукраїнських та регіональних науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах, зокрема: «Актуальні проблеми криміналістичного та експертного забезпечення діяльності правоохоронних органів та суду в Україні» (м. Харків, 28 травня 2021 р.); «Теоретичні питання юриспруденції і проблеми правозастосування: виклики XXI століття» (м. Харків, 30 червня 2022 р.); «Теоретичні питання юриспруденції і проблеми правозастосування: виклики XXI століття» (м. Харків, 9 червня 2023 р.)

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження викладено у 5 статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України та наукових періодичних виданнях інших держав, та тезах наукових повідомлень на 3 науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що містять 8 підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертації становить 210 сторінок. Список використаних джерел включає 172 найменувань та розміщений на 18 сторінках, додатки займають 8 сторінок.

РОЗДІЛ 1
МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ОРГАНАМИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ТА СУБ'ЄКТАМИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

1.1. Поняття та особливості взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності

Взаємодія між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності є важливим інструментом, за допомогою якого реалізується державна політика у сфері економічної діяльності, а також знаходять свій прояв основні настанови стимулювання підприємництва як основи економічного розвитку та відповідно економічної стабільності держави. Як слушно підкреслює Ю.В. Боковикова, з'ясування змісту взаємодії влади та бізнесу має базуватись на стратегічних пріоритетах розвитку держави, що, зазвичай, визначаються в посланнях президента, стратегіях тощо [15, с. 10]. Основними завданнями у сфері забезпечення економічної безпеки є: забезпечення стійкості від зовнішніх і внутрішніх викликів та загроз національним економічним інтересам держави та інтересам її громадян; збереження та розвиток економічної потужності країни з урахуванням Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, затверджених Указом Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722, та позицій людиноцентризму; гарантування національної економічної незалежності та здатності до захисту національних економічних інтересів, зокрема у високотехнологічній сфері [125].

На їх реалізацію спрямовані більш конкретні завдання, що мають програмне значення у виробничих, зовнішньоекономічних, інвестиційно-інноваційних складниках економічної безпеки, серед них до сфери взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької

діяльності доцільно віднести такі: «стимулювання банківського сектору спрямовувати кредитні кошти, насамперед, на розвиток реального сектору економіки, малого та середнього підприємництва; створення умов для збільшення залучення довгострокового фондування і розширення довгострокового та інвестиційного кредитування; пріоритетний розвиток промисловості на основі розширення внутрішнього і зовнішніх ринків збуту промислової продукції, виробленої в Україні, підвищення її конкурентоспроможності; відновлення потенціалу високотехнологічних видів економічної діяльності у промисловості (виробництво повітряних і космічних літальних апаратів, супутнього устаткування) та послідовне його нарощування; створення у середньостроковій перспективі нових можливостей для розвитку (відновлення) власного виробництва повного циклу критично важливої продукції, налагодження виробництва втрачених імпортних комплектувальних частин і задоволення відповідного попиту на ринку; розвиток промислового інжинірингу та виробництва складної індустріальної техніки; зниження регуляторного навантаження; розбудова якісної інфраструктури, залучення внутрішніх та іноземних інвестицій у модернізацію і розвиток об’єктів критичної (інженерної, інформаційної, енергетичної) інфраструктури; залучення внутрішніх та іноземних інвестицій у модернізацію і розвиток високо- та середньовисокотехнологічних підприємств, розширене відтворення основних засобів, у тому числі в результаті проведення прозорої приватизації; спрощення доступу національним виробникам до природних ресурсів (сировинних матеріалів) і поглиблення їх переробки із залученням сучасних технологій; запровадження регулярного моніторингу стану конкурентного середовища на товарних ринках в Україні з використанням Індексу моніторингу конкурентного середовища; забезпечення посилення інституційної спроможності і незалежності Антимонопольного комітету України; забезпечення швидкої реакції на порушення іноземними державами розслідувань у сфері

торговельного захисту щодо українського експорту; створення умов для малих та середніх підприємств для інвестування в науково-дослідну діяльність шляхом реалізації заходів з розвитку співпраці науково-дослідного та реального секторів; забезпечення належного рівня захисту прав інтелектуальної власності; удосконалення правового захисту прав власності; запровадження економічних стимулів та механізму підтримки вітчизняних підприємств у разі впровадження ними новітніх технологій»; тощо [125].

Норми Національної економічної стратегії на період до 2030 року встановлюють безпосередній обов'язок органів публічного адміністрування реалізовувати її положення, у тому числі й у взаємодії з суб'єктами підприємницької діяльності. Зокрема, Стратегією визначено такі шляхи імплементації: її положення необхідно брати за основу під час підготовки проектів програмних і стратегічних документів, проектів законів та інших актів законодавства, проектів планів заходів в економічній сфері; заходи щодо реалізації визначених Стратегією шляхів досягнення стратегічних цілей і відповідних завдань державної економічної політики необхідно включати до планів діяльності Кабінету Міністрів України та відповідних планів міністерств, а також привести їх чинні стратегічні документи та плани діяльності у відповідність із вимогами Стратегії (у разі наявності розбіжностей) і реалізувати з урахуванням пріоритетності досягнення визначених Стратегією стратегічних цілей [118]. Серед передбачених Стратегією цілей, які мають бути реалізовані органами публічного адміністрування, необхідно назвати: спрощення системи реєстрації, отримання дозволів та ліцензій (запровадження чітких та передбачуваних процедур доступу на ринки, скорочення кількості дозволів, поширення застосування декларативного принципу започаткування діяльності, поширення застосування принципу мовчазної згоди та ін.); затвердження ефективного технічного регулювання та ринкового нагляду (серед яких: проведення оцінки системи державного ринкового нагляду та перегляд

підходів щодо забезпечення її ефективності, введення в промислову експлуатацію інформаційних систем державного ринкового нагляду, наповнення інформаційних ресурсів державного ринкового нагляду); оптимізація державного нагляду (контролю); надання експертної та методологічної допомоги органам влади, бізнес-об’єднанням щодо делегування функцій з контролю і регулювання підприємницької та професійної діяльності; спрощення адміністрування податків (удосконалення механізму сплати акцизного податку, удосконалення процесу адміністрування податку на додану вартість, запровадження поступового ризик-орієнтованого контролю господарської діяльності тощо) [118]. Перелічені цілі мають настановний характер та визначають спрямованість розвитку взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності.

Тлумачний словник української мови розглядає взаємодію як взаємний зв’язок між предметами у дії, а також погоджену дію між ким-, чим-небудь [147, с. 346]. С. Тищенко відмічає, що з огляду на етимологію терміну «взаємодія» його необхідно розуміти як «взаємний зв’язок між суб’єктами з приводу того, що стосується їх обох». Однак таке визначення не містить вказівки на те, якою саме є мета взаємодії: загальні завдання чи спеціальні. А з погляду філософії права взаємодія властива кожній системі та являє собою рух суб’єктів у її межах, забезпечуючи при цьому її функціонування, подальший розвиток та застосування в практичному житті. Такий рух (взаємодія) суб’єктів у межах права, зокрема, прямо визначається як правореалізація, центральною фігурою якої виступає суб’єкт, що реалізує свої повноваження стосовно інших людей [160, с. 103–104]. Автор акцентує увагу на активності як основній ознаці взаємодії, яка завжди припускає активні вольові дії її суб’єктів. М.А. Єпіхіна виокремлює в своїй роботі такі ознаки взаємодії: наявність двох матеріальних систем, які здатні до самоактивності та мають спільні точки дотику; взаємодія завжди цілісна,

жодна з її форм не може існувати у відриві від інших; ставлення людини до іншої людини має двосторонню спрямованість: активна дія однієї з них, спрямована на іншу, «віддзеркалюється» від неї і тим самим перетворюється в дію, спрямовану через іншого на себе [38, с.60]. Авторка підкреслює таку ознаку взаємодії як активну взаємну спрямованість сторін взаємодії. О.Ю. Саркісова називає такі компоненти групової взаємодії: 1) особистісно-суб'єктний – учасники взаємодії (індивіди та їх угрупування) з їх індивідуально- та соціально-психологічними властивостями, що виступають суб'єктами та об'єктами взаємодії; 2) мотиваційний – потреби, інтереси, мотиви, установки та цілі учасників взаємодії; 3) організаційно-діяльнісний – взаємоспрямовані дії, що здійснюються у певній спосіб, з використанням певних методів, форм та засобів; 4) ситуативний – зовнішнє оточення діючих осіб, соціальна ситуація взаємодії, що включає ролі, правила і норми взаємодії; 5) результативний – взаємні реакції та подальші зміни в суб'єктах взаємодії. Основними механізмами формування групової взаємодії, на погляд авторки, є взаєморозуміння, координація та узгодження між її учасниками, які співвідносяться з основними, відносно самостійними сферами спілкування: когнітивною (її зміст складають знання-відомості партнерів один про одного); інструментальною (яка включає в себе вміння та навички, якими оволодівають партнери, використовуванні ними стратегії і стилі здійснення діяльності) і мотиваційно-потребнісною (цікавість партнерів один до одного) [135]. На основі викладеної характеристики слід підкреслити такі ознаки взаємодії: наявність обумовленої зовнішніми та внутрішніми обставинами мотивації щодо участі сторін у взаємодії; процес взаємодії є доволі динамічним, що викликає певні результативні зміни в самих суб'єктах взаємодії. С. Кожушко відносить взаємодію до вихідного, родового поняття, яке охоплює процеси впливу об'єктів (суб'єктів) одне на одного, їхню взаємну обумовленість і взаємозаміну: взаємний зв'язок соціальних явищ як на рівні суспільства у цілому, так і на рівні функціонування його окремих

груп, індивідів. Вона охоплює всі види соціальних процесів і людської діяльності; виявляється в організації людьми спільних дій, спрямованих на реалізацію спільної діяльності, досягнення спільної мети. Під час взаємодії відбувається обмін діями, зароджуються спорідненість, координація дій двох суб'єктів, а також стійкість їхніх інтересів, планування спільної діяльності, розподіл функцій тощо. За допомогою дій відбувається взаємне регулювання, взаємний контроль, взаємовплив, взаємодопомога. Це означає участь кожного учасника взаємодії у розв'язанні спільного завдання з відповідним коригуванням дій, урахуванням попереднього досвіду, активізацією власних здібностей і можливостей партнера [65]. Ю.О. Безуса розглядає взаємодію як застосовану на нормативних актах, взаємозалежну, погоджену за місцем і часом діяльність декількох його суб'єктів, спрямовану на виконання загальної задачі зміцнення законності і правопорядку і боротьбу зі злочинністю [9]. Підсумовуючи наведенні бачення, слід зазначити, що взаємодія проявляється насамперед у погодженому між суб'єктами зв'язку їх дій. Такий зв'язок дій, безумовно, має характеризуватися не однобічністю, взаємодія проходить у впливі таких суб'єктів один на одного, що представляє необхідність прояву у врахуванні інтересів суб'єктів підприємницької діяльності для більш ефективної роботи суб'єктів публічного адміністрування.

Однією з особливостей взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності є її різноманіття, що, в свою чергу, обумовлено видами публічного адміністрування. В правовій літературі виділяють такі його види:

– за змістом діяльності: спрямованість на надання встановлених законами адміністративних послуг; здійснення виконавчо-розпорядчої діяльності, у процесі якої публічна адміністрація забезпечує виконання законодавства відповідно до визначеної компетенції;

– за спрямуванням владного впливу публічної адміністрації: зовнішня адміністративна діяльність публічної адміністрації (здійснюється з метою реалізації «зовнішніх» повноважень, тобто повноважень адресованим суб'єктам права (фізичним та юридичним особам), які не входять в структуру публічної адміністрації – наприклад, здійснення діяльності з надання адміністративних послуг); внутрішньо-організаційна діяльність публічної адміністрації (пов'язана з організацією суб'єкта управління, управлінням персоналом тощо);

– за юридичними наслідками для об'єктів адміністративного впливу: а) втручальне публічне адміністрування пов'язане з чітко визначеним законом обмеженням прав, свобод або законних інтересів приватної особи, що виявлено в покладенні на неї відповідних обов'язків або обтяжень; б) сприяльне публічне адміністрування, що має на меті сприяння приватним особам у реалізації наданих їм прав, свобод або законних інтересів. Пов'язується з наданням приватним особам суб'єктами публічної адміністрації адміністративних послуг; в) забезпечувальне публічне адміністрування пов'язане із забезпеченням нормального існування приватних осіб [98, с. 11–12].

Складовою публічного адміністрування, що має відповідний вплив на підприємницьку діяльність, є державне адміністрування. Основною метою державного адміністрування економіки, у тому числі й у сфері підприємницької діяльності, як висловлюється Р.Є. Строцький, є виконання завдань, що впливають на організацію ринку, ринково-конкурентних відносин, досягнення економічних, соціальних та фіскальних цілей, спрямованих на підтримку і забезпечення ринкового порядку в державі, корегування розподілу ресурсів з метою впливу на господарюючу структуру і структуру національного продукту [152, с. 107].

У сучасному політичному просторі діють дві принципово відмінні моделі взаємодії бізнесу та органів державного адміністрування:

плюралістична і неокорпоратистська. Вони відображають основні підходи до просування інтересів великого бізнесу, де головною розмежувальною ознакою виступає роль держави. В дійсності жодна з них не функціонує в чистому вигляді. Наявні в світі конкретні приклади частіше за все є переплетенням та поєднанням обох моделей. В плюралістичній моделі держава визначається як зовнішня сила, значення якої полягає у розробці спільно з представниками бізнесу єдиних правил регулювання, вирішенні конфліктних ситуацій, з якими не може впоратися ділове співтовариство, та забезпеченні підтримки національного бізнесу на міжнародних ринках. Взаємини між окремими корпораціями та бізнес-асоціаціями складаються за принципом відносин «клієнт-клієнт». У більш структурованих і організованих моделях взаємин «бізнес-держава» значення окремих корпорацій знижено, що, у свою чергу, підвищує роль асоціацій. Держава в неокорпоратистській моделі є важливим економічним агентом, що забезпечує розробку та дотримання загальних правил гри, а також розглядається як сила, що несе великі соціальні зобов’язання перед суспільством загалом, тому має право висувати відповідні вимоги до бізнесу [91, с. 15–16]. Такі моделі можуть бути поєднані у окремих елементах взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності.

На думку Ф.В. Узунова, взаємодія бізнесу та держави є проявом їх партнерства, найбільш важливими формами з яких є економічна, правова та організаційна. Економічне партнерство передбачає здійснення спільної підприємницької діяльності державними органами та підприємницькими структурами, спрямованої на отримання неподаткового бюджетного доходу шляхом використання ресурсів підприємницького сектора. При цьому взаємодія включає: державні унітарні підприємства; державні корпорації; корпорації за державною участю; державно-приватне партнерство; ринкові взаємовідносини (закупівлі, тендери, інвестиційні контракти). Правове

партнерство полягає у спільній організації процесу регулювання підприємницької діяльності з боку держави. Для цього підприємницькі структури можуть брати участь в робочих групах з розробки законодавства, створювати саморегульовані організації із залученням фахівців з органів державної влади, а також використовувати інші форми і методи державного впливу на розвиток бізнесу. Правова взаємодія включає: державне регулювання підприємницької діяльності; державне регулювання конкуренції; державне регулювання взаємодії державних і підприємницьких структур. Організаційне партнерство являє собою різні форми участі представників однієї із сторін у структурних підрозділах іншого боку взаємодії. Наприклад, це може бути, з одного боку, участь представників держави в органах корпоративного управління підприємницької структури, а з іншого – участь представників бізнесу в органах, що впливають на прийняття державних рішень. Організаційна взаємодія передбачає: взаємну участь представників сторін у діяльності інших сторін; державне замовлення [162]. Взаємодія органів публічного державного адміністрування з суб’єктами підприємницької діяльності відбувається на засадах реалізації завдань та функцій, що відповідають загальнодержавним інтересам забезпечення сталого розвитку економіки країни.

Забезпечення інформаційної єдності в сфері здійснення підприємницької діяльності відбувається у тому числі й шляхом реалізації публічного адміністрування в сфері державної реєстрації. Останнє являє собою адміністративну діяльність суб’єктів публічної адміністрації із внесення вагомої для держави і суспільства інформації у певний державний реєстр з метою обліку та надання йому законної чинності (легітимності), що здійснюється на основі реалізації норм адміністративного права в процесі надання публічною адміністрацією адміністративних послуг, здійснення виконавчо-розпорядчої (управлінської) та контрольної діяльності [74, с. 108].

Державна реєстрація юридичних осіб, громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи, та фізичних осіб-підприємців – офіційне визнання шляхом засвідчення державою факту створення або припинення юридичної особи, громадського формування, що не має статусу юридичної особи, засвідчення факту наявності відповідного статусу громадського об’єднання, професійної спілки, її організації або об’єднання, політичної партії, організації роботодавців, об’єднань організацій роботодавців та їхньої символіки, засвідчення факту набуття або позбавлення статусу підприємця фізичною особою, зміни відомостей, що містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, про юридичну особу та фізичну особу-підприємця, а також проведення інших реєстраційних дій [114]. При цьому ініціатором взаємодії в сфері публічного адміністрування щодо державної реєстрації зазвичай виступають саме особи, зацікавлені в здійсненні підприємницької діяльності.

Таким чином, ініціативна активність суб’єктів підприємницької діяльності у взаємодії з органами публічного адміністрування може бути визнана однією з її особливостей.

Важливою ознакою взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності є її цілеспрямованість, тобто досягнення визначених результатів. Останні мають двостороннє походження: з одного боку вони обумовлені потребами суб’єктів підприємницької діяльності, а з іншого – повноваженнями конкретного органу публічного адміністрування. Наприклад, органи місцевої влади, як зазначає О.В. Середа, повинні виступати в якості лідера забезпечення сталого розвитку, у тому числі підприємництва, у відповідному регіоні. Вони мають формувати місцеву політику, спрямовану на забезпечення збалансованого соціо-еколого-економічного розвитку міста, встановлювати в межах територіальних громад принципи соціальної справедливості; забезпечувати ефективне та екологобезпечне

функціонування економіки; створювати, нарощувати та ефективно реалізовувати конкурентні переваги міст тощо. Зокрема, за допомогою адміністративних методів органи місцевої влади можуть удосконалювати місцеву нормативно-правову базу, що регламентуватиме розвиток міста за принципами сталого розвитку (наприклад, розробку та прийняття нових актів локального характеру, спрямованих на регулювання питань планування і забудови міст, землекористування, реформування соціальної політики, охорони довкілля, діяльності органів місцевої влади у сфері забезпечення сталого розвитку міст тощо). Економічні методи стануть в нагоді можновладцям для забезпечення збалансованого, раціонального, цільового та ефективного використання місцевого бюджету. Соціально-психологічні методи органи місцевої влади зможуть використати для стимулювання розвитку людського капіталу та соціальної інфраструктури, покращення демографічного середовища, формування збалансованого ринку праці, активізації діалогу з місцевою громадськістю (наприклад, проведення громадських слухань, удосконалення інформування населення щодо суті сталого розвитку, цілей формування та реалізації стратегій розвитку міст з метою широкого залучення місцевих жителів до процесу стратегічного управління розвитком міст) [139]. З оглянутого прикладу можна сказати, що однією з вагомих цілей взаємодії суб’єктів підприємницької діяльності з місцевими органами влади є забезпечення в межах компетенції цих органів належних умов для функціонування суб’єктів підприємницької діяльності. Більш детально напрямки такої взаємодії будуть розглянуті у наступних підрозділах роботи.

Л.В. Беззубко та Б.І. Беззубко зазначають, що взаємодія органів місцевого самоврядування з підприємцями була об’єктом соціологічного дослідження, за результатами якого з’ясовано, що:

1. Найбільш бажаними формами підтримки від органів місцевого самоврядування підприємці вважають: зниження податкового навантаження,

надання пільгових кредитів, виконання робіт на замовлення органів місцевого самоврядування.

2. Підприємці вже беруть активну участь у благодійних акціях для свого населеного пункту або бажають нею займатися в майбутньому.

3. Найбільш бажаною формою допомоги з боку громадських організацій є представлення громадськими організаціями інтересів підприємців в органах місцевого самоврядування.

4. Об'єднуючою ланкою між підприємцями, органами влади і громадськими організаціями повинно стати створення при відповідній раді громадської експертної ради з розвитку підприємництва (малого бізнесу) [7].

Проведене соціологічне дослідження свідчить про активну участь підприємців у взаємодії з органами місцевого самоврядування та їх бажання здійснювати таку взаємодію на постійний основі.

Особливістю активності як особливості взаємодії можна назвати самоорганізацію суб'єктів підприємницької діяльності для більш ефективних взаємовідносин з органами публічного адміністрування. Така самоорганізація представляється ефективним засобом вибудування взаємовідносин структур влади і бізнесу в режимі діалогу, з використанням медіації та арбітражу. Зокрема, створення громадських організацій підприємців таких, як Асоціація платників податків України, яка є найпотужнішим бізнес-об'єднанням в Україні по захисту законних прав та інтересів платників податків – малого, середнього та великого бізнесу усіх ключових секторів економіки. Асоціація регулярно організовує простір для публічних дискусій і підтримання діалогу між політикою, бізнесом та суспільством, організовує та приймає участь у форумах, прес-конференціях, круглих столах за участю представників державних інституцій. Саме таке співробітництво розглядається як дієвий інструмент реалізації правових відносин між державою і платниками податків – підприємцями [56].

Важливим аспектом розглядуваної взаємодії є її відповідність динаміці об’єктивної реальності актуальним вимогам часу. Зокрема, мова йде про врахування потреб підприємців та органів публічного адміністрування, обумовлених повномасштабним вторгненням та тривалими воєнними діями на значній території України. Цікавим в цій сфері є досвід взаємодії Львівської міської ради як суб’єкта публічного адміністрування з підприємцями. Так були прийняті заявки від підприємців на ваучерну допомогу, консультації щодо оформлення якої можна отримати у Центрі підтримання підприємництва за попереднім записом. За умовами міської програми, бізнес може отримати до 300 тисяч гривень на підтримку чи розвиток власної справи. Зокрема, можна отримати компенсацію на придбання обладнання, будівельних чи інших матеріалів, оновлення матеріально-технічної бази, купівлю чи оренду нерухомого майна. Ваучерами може скористатись не лише місцевий, але й релокований бізнес. Місто надає компенсацію коштів підприємцям, які перевозили устаткування, або орендували приміщення для виробництва та мають підтверджуючі документи про оплату відповідних послуг. Відбуваються тренінгові програми. Серед іншого було продовжено проведення навчального курсу «Вчимося бізнесу» для охочих отримати відповідні навички з підприємництва [47]. Перелічені заходи являють собою приклад активної взаємодії, спрямований на розвиток вітчизняного підприємництва, недопущення виїзду людського капіталу країни за кордон [53].

Доцільно підкреслити, що взаємодія органів публічного адміністрування на місцевому рівні щодо підтримки підприємців не є односторонніми взаємовідносинами. Можливий і зворотній процес у вигляді підтримання суб’єктами підприємницької діяльності соціальних державних чи регіональних програм. Діяльність підприємців, які здійснювали підтримку соціальної сфери, пояснюється С.В. Матяж прагненням отримати соціальні і податкові пільги з метою покращання свого матеріального положення і

закріплення позицій в суспільстві. Разом із цим, як підкреслює авторка, підтримка державних соціальних програм з боку бізнесу, підприємців не може підмінювати собою соціальну політику, яка проводиться на державному, регіональному та місцевому рівнях відповідними державними органами. Держава покликана активно взаємодіяти з бізнесом у вирішенні завдань соціально-культурного характеру, що, в свою чергу, впливає на зміцнення довіри громадян і реалізацію своєї ролі як регулятора соціальної системи [85, с. 105].

Слід зазначити, що до особливостей взаємодії органів публічного адміністрування та суб'єктів підприємницької діяльності доцільно віднести першочергову необхідність задоволення законних інтересів підприємців. Так, якщо у суб'єктів підприємницької діяльності виникає потреба у захисті своєї діяльності від протиправних посягань, то вони вступають у взаємодію з тими органами публічного адміністрування, які уповноважені забезпечити такий захист, зокрема з метою забезпечення безпеки підприємницької діяльності. «Безпека підприємницької діяльності» як комплекс організаційно-правових, техніко-технологічних, виховних, фінансових і спеціальних заходів, спрямованих на виявлення, запобігання і припинення загроз у процесі забезпечення ефективного функціонування підприємства. Цей процес містить охорону приватної власності підприємства і фізичний захист його персоналу [8, с. 17]. Важливу роль при такому забезпеченні відіграють органи МВС, у тому числі Національна поліція. При цьому, як підкреслює А. Федчишин, забезпечення прав і свобод людини належить до пріоритетних напрямків та є стратегічною метою діяльності Національної поліції України. Проте діяльність поліції щодо захисту прав людини потрібно удосконалювати і «прирівнювати» до міжнародних стандартів для гуманізації правоохоронної діяльності, в межах яких ці права будуть забезпечуватись. Насамперед автор акцентує увагу на законності, як способу роботи цих органів, в результаті чого здійснюється неухильне дотримання

вимог Конституції, законів та інших нормативно-правових актів в усіх напрямках діяльності [164, с. 314]. Перелічене стосується й взаємодії органів Національної поліції з суб'єктами підприємницької діяльності в сфері забезпечення прав останніх. В структурі Міністерства внутрішніх справ створений Офіс із питань захисту бізнесу для ефективнішої комунікації у справі захисту підприємців. Його створення мотивовано метою перетворити МВС у центр «підтримки і захисту бізнесу», що можливо лише за умови тісної співпраці міністерства, парламенту і підприємців. Виокремлено декілька напрямків, над якими має працювати МВС у боротьбі з нелегальним ринком: детінізація ринку тютюну, спирту та пального; протидія рейдерству; боротьба з контрабандою та корупцією у правоохоронній сфері; боротьба з контрафактною продукцією, порушенням авторських прав [99]. Таким чином, особливістю розглядуваної взаємодії є націленість на потреби суб'єкта підприємницької діяльності, у тому числі й щодо забезпечення безпеки її ведення.

Проведене наукове дослідження дає змогу констатувати, що основними характерними ознаками взаємодії є: 1) як мінімум двосторонність суб'єктів взаємодії; 2) активний характер, що проявляється у свідомій та добровільній участі суб'єктів у взаємодії; 3) цілеспрямований характер взаємодії, націленість на певний результат; 4) визначене коло завдань на вирішення яких вона (взаємодія) спрямована; 5) наявність зв'язку та взаємного впливу суб'єктів взаємодії одна на одного [53].

Тож, з огляду на наведений перелік характерних ознак, взаємодію між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності слід розглядати як урегульовану адміністративно-правовими нормами спільну взаємоузгоджену діяльність, що проявляється у реалізації правомочностей вказаних суб'єктів, спрямованих на створення сприятливих умов для сталого економічного розвитку країни за рахунок забезпечення додержання прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності.

А відтак, основною метою цієї взаємодії є розвиток підприємництва, забезпечення ефективності державного регулювання у економічній сфері та досягнення балансу між інтересами держави та бізнесу [53].

Таким чином, визначимо наступні особливості взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності: по-перше, регулюється, насамперед, адміністративно-правовими нормами (оскільки мова йде про правовідносини, в яких одна із сторін має владні повноваження); по-друге, її рівні та межі залежать від компетенції органу публічного адміністрування, з яким взаємодіє суб'єкт підприємницької діяльності; по-третє, метою такої взаємодії є не тільки забезпечення та захист прав та законних прав, свобод та інтересів суб'єктів підприємницької діяльності, а й стабільність економічної системи держави; по-четверте, динамічність, що передбачає залежність змісту взаємодії від багатьох факторів об'єктивної реальності, що характеризуються постійними змінами, зокрема: прискореною цифровізацією; посиленням боротьби з корупцією, як однією з ключових вимог надання Україні кредитної допомоги від світових фінансових структур; значними економічними, соціальними, екологічними та іншими втратами, обумовленими військовим тероризмом з боку держави-агресора тощо [53].

1.2. Принципи та завдання взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності

Взаємодія між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності не є явищем хаотичним, адже вона має чітко визначені завдання та реалізується на основі відправних начал, вихідних ідей, які прийнято називати принципами. У філософському значенні «завдання» – це не просто завдання, а «соціальне завдання», і воно тлумачиться у цьому сенсі «як необхідність для суб'єкта (суспільства, соціальної спільноти, особи)

здійснити у майбутньому визначену діяльність» [165, с. 196]. Завдання, зауважує О.М. Литвинов під час визначення теоретичних і практичних засад соціально-правового механізму протидії злочинності, визначаються цілями, витікають з них. Мета формує конкретні завдання соціального суб’єкта в реалізації його інтересів. Зміст поняття «завдання», що є правильно теоретично розтлумаченим і практично сприйнятим, включає можливість з’ясування причин недосягнення мети. Зазначена вище умова, наголошує науковець, необхідна для того, щоб органи та посадовці, уповноважені суспільством (державою) здійснювати відповідну діяльність, орієнтувалися у відповідних процесах і процедурах, а в окремих випадках могли обґрунтовано відмовитися від реалізації певних повноважень. Підсумовуючи, вчений звертає увагу на те, що вищенаведене може відбутися в тому випадку, якщо немає об’єктивної можливості погоджувати ідеальну модель майбутнього результату з реальною можливістю його досягнення або привернути для реалізації завдань необхідні та достатні засоби та ресурси [81, с. 34–35].

Таким чином, поняття «завдання» можна розглядати з багатьох точок зору:

– з точки зору менеджменту – це конкретна мікроціль, яка передбачає досягнення певного результату в межах визначеного часу, ресурсів та обставин. В менеджменті завдання визначаються для досягнення стратегічних цілей організації та спрямовані на ефективне використання ресурсів;

– з точки зору освіти, «завдання» – це навчальна або практична діяльність, яку студент чи учень повинен виконати для засвоєння певних знань, навичок або розвитку певних компетенцій. Завдання може бути вказівкою на виконання певного завдання або проблематичним питанням, яке вимагає дослідження та висновків;

– з точки зору психології – це психічний або соціальний стимул, який індивід або група повинні розв’язати чи виконати, що може вимагати певних зусиль, планування та адаптації для досягнення позитивних результатів;

– з точки зору програмування – це конкретне завдання або проблема, яку програміст або команда програмістів повинні вирішити за допомогою написання програмного коду. Завдання може бути визначено як конкретний функціональний вимогу до програми чи алгоритму;

– з точки зору соціології «завдання» – це соціально визначена роль або функція, яку індивід або група повинні виконувати в рамках суспільства. Завдання може бути пов’язане з ролями, обов’язками та відповідальністю перед іншими членами суспільства.

Таким чином, незалежно від того, в якій сфері суспільного життя використовується поняття «завдання», вони представляють собою своєрідні мікроцілі, послідовне вирішення яких сприяє досягненню кінцевої мети. Варто зауважити, що в науковій літературі фактично відсутні теоретичні підходи щодо переліку та змісту завдань взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності. Тож, спираючись на аналіз наукових поглядів вчених, правозастосовної практики та норм чинного законодавства, можемо констатувати, що завданнями взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності є наступні:

– забезпечити зв’язок між суб’єктами господарювання та органами публічного адміністрування (різних рівнів). Вирішення вказаного завдання дозволить: більш ефективно та якісно використовувати фінансові, економічні, людські та матеріальні ресурси, що, в свою чергу, підвищить продуктивність господарської діяльності; більш оперативно виявляти існуючі проблеми у відповідній сфері; створити сприятливі умови для розвитку інновацій та нових технологій; покращити корпоративну соціальну відповідальність та збереження гармонічних відносин з суспільством тощо;

– розвиток інфраструктури для ведення господарської діяльності;

– створити всі необхідні умови для дотримання норм чинного законодавства як суб'єктами підприємницької діяльності, так і органами публічного адміністрування;

– забезпечити обмін інформацією між сторонами взаємодії. У загальнолюдському смислі інформація – це дані, повідомлення, уявлення. Кожне слово, буква, річ, явище природи, подія несуть свою особисту індивідуальну інформацію. Слово «інформація» походить від латинського «informatio» – пояснювати, роз'яснювати, знайомити, мати уяву. У період 50–60-х років питання інформації стали об'єктом старанних досліджень. Ця тенденція розвивалася і в 70–80-х роках, особливого розквіту вона набула в 90-ті роки. Поняття інформації стало одним із фундаментальних у сучасній науці. Дослідження, що проводяться в різних галузях знань, дозволяють поглибити поняття інформації, визначити окремі, найсуттєвіші її відтінки, специфічні для тієї чи іншої галузі діяльності [12]. О.С. Твердохліб у своєму дослідженні інформаційних ресурсів приходить до висновку, що «інформація – це будь-який переданий зміст, а отже, інформація – це: 1) те, що може передаватись будь-якою системою або об'єктом як змістовність; 2) те, що передається як повідомлення за допомогою визначеного технічного обладнання; 3) те, що передається як повідомлення; 4) підвищення структурної якості складності інформації потребує відповідної зміни способу її передачі» [155]. А відтак, обмін інформацією дозволить: якісно покращити взаємозв'язок між державою та суб'єктами господарської діяльності, а також створить сприятливі умови для розвитку державної політики у відповідній сфері;

– здійснити взаємний нагляд та контролю щодо дотримання сторонами норм чинного законодавства;

– забезпечити належне функціонування всіх інших державних інституцій, робота яких пов'язана із господарською діяльністю;

– сформувати оптимальне співвідношення й підтримання системи різноманітних дій усіх її учасників;

– спрямувати різні форми та методи державної політики на досягнення очікуваних результатів;

– створити якісне нормативно-правове поле для розвитку підприємницької діяльності;

– забезпечити своєчасне виявлення правопорушень як збоку органів публічного адміністрування, так і збоку суб’єктів підприємницької діяльності [49].

Як відзначалось раніше, взаємодія між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності будується на основі відправних начал, вихідних ідей, які прийнято називати принципами. Академічний тлумачний словник української мови визначає поняття принципу як основного вихідного положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку [3]. З філософської точки зору, пише С.В. Прийма, принцип є синонімом життєвої позиції, переконання індивіда; це нормативно-регулятивний компонент світогляду людини. Проте принципи розглядаються саме в першому сенсі, як фундаментальні положення, первісні начала, найсуттєвіша основа. У зв’язку з цим близькими за значенням до терміну «принцип» є терміни «засада», «вихідне положення», «фундаментальна основа», «основоположна ідея» та ін., що дозволяє використовувати їх в одному сенсі без шкоди для змісту. При характеристиці принципу зазвичай звертається увага на те, що він, по-перше, становить ідею, положення, вимогу, цінність, стандарт і, по-друге, він є не простим положенням, ідеєю, вимогою, цінністю, стандартом, а основним основоположним, засадничим, фундаментальним, вихідним, загальним, керівним, відправним, провідним [113, с. 48–49]. М.Д. Бойко вважає, що принципи – це керівні ідеї, які мають важливе значення для ефективного функціонування всієї системи норм цієї галузі права. За допомоги принципів

не тільки формулюється сучасний державний підхід до правового регулювання сфери соціального забезпечення, а й визначається суть майбутніх правових норм. Принципи – це ідеї, виражені у формі правової норми. Це означає, що принципи є правовими приписами, причому приписами обов'язковими [14, с. 54].

Тож, поняття «принцип» можна розглядати з різних точок зору, до прикладу:

– у соціології принцип – це основна універсальна ідея або концепція, що описує базові закономірності та орієнтири, за якими функціонує суспільство. Це невід'ємна частина теоретичної основи, яка керує аналізом соціальних явищ та відносин;

– у філософії принцип – це фундаментальне твердження або ідея, яка слугує основою для розробки філософської концепції, системи думок або моральних норм. Це загальний принцип, що допомагає розкрити глибинні переконання і погляди на світ;

– у психології під принципами розуміють основний постулат або загальне правило, яке описує поведінкові, когнітивні чи емоційні закономірності в межах психологічних процесів. Це основна ідея, що допомагає розуміти та пояснювати психічні явища та їхні взаємозв'язки.

Оскільки будь-яка взаємодія має управлінський характер, то слід звернути увагу на дане поняття з точки зору теорії управління. До прикладу, О.В. Свірідова пише, що принципи управління – це основні правила, положення та норми поведінки, за якими діють суб'єкти управління за умов, що склалися в суспільстві. Принципи управління синтезують та відображають об'єктивність законів суспільної формації, характерні риси практики управління. У принципах управління знаходять свій вияв основні вимоги, що ставляться до побудови органів управління та методів здійснення функцій управління, доцільний характер взаємовідносин учасників управлінських відносин. Таким чином, принципи управління являють собою

результат узагальнення людьми об’єктивно діючих законів та закономірностей, притаманних їм загальних рис, характерних фактів та ознак, які стають загальною підставою їх діяльності [136]. Ю.В. Ковбасюк, К.О. Ващенко та Ю.П. Сурмін розглядають поняття принципів у теорії управління як відображення сутності та реальності державного управління, що підпорядковуються певним законам. Принципи представляють собою специфічні ідеї, у яких важливішим є наше розуміння змісту закономірностей, взаємозв’язків, ніж самі ці закономірності. Вони випливають з узагальнення об’єктивних законів та закономірностей, що існують, та характерних рис, фактів і ознак, що становлять загальний засіб їхнього застосування. Принципи управління мають дві основні характеристики: а) вони відображають науково визначені та практично відомі позитивні закономірності; б) вони закріплені в суспільній свідомості (у відповідних поняттях) [35, с. 108]. Вчені наголошують, що принцип державного управління має завдання спершу науково, а потім юридично відтворити закономірності, що існують в державному управлінні та мають важливе значення для його організації і здійснення. Принципи державного управління є фундаментальними істинами, позитивними закономірностями, керівними ідеями, ключовими положеннями, нормами поведінки, які відображають закони розвитку управлінських відносин. Вони формулюються у вигляді наукових положень, що часто закріплюються у правовій формі, на підставі яких структурується та функціонує апарат державного управління. Принципи встановлюють вимоги до системи, структури, організації та процесу управління, а також визначають напрямки та межі ухвалення управлінських рішень [35, с. 109].

Незважаючи на багатоманітність наукових підходів, найбільш дослідженим вказаний термін є саме з юридичної точки зору. В юридичній енциклопедичній літературі «принципи» визначаються як основні засади, вихідні ідеї, що характеризуються універсальністю, загальною значущістю,

вищою імперативністю та відображають суттєві положення теорії, вчення, науки, системи внутрішнього та міжнародного права, політичної, державної чи громадської організації. Принципу притаманна властивість абстрактного відображення закономірностей соціальної дійсності, що зумовлює їх особливу роль у структурі широкого кола явищ. Він є джерелом багатьох явищ або висновків, що відносяться до нього, як дія до причини або як наслідки до підстави. Принцип виступає й внутрішнім переконанням людини, що визначає її ставлення до дійсності, суспільних ідей і діяльності [171, с. 110–111]. В.В. Молдован досить розгорнуто підходить до визначення поняття «принципи права» зазначаючи, що це основні ідеї, вихідні положення, які закріплені в законі, мають загальну значущість, вищу імперативність (веління) і відображають суттєві положення права. Вони впливають на весь процес підготовки нормативно-правових актів, їх видання, встановлення гарантій дотримання правових вимог. Вони є основним критерієм для правотворчої, правозастосовної та правоохоронної діяльності державних органів. Від рівня їх дотримання залежить стабільність та ефективність правової системи. Науковець підкреслює, що принципи права об’єктивно зумовлені економічним, соціальним, політичним ладом суспільства, що існує в певній країні, соціальною природою держави і права, характером пануючого політичного і державного режиму, основними принципами побудови і функціонування політичної системи певного суспільства [89].

В теорії права, пише А.М. Колодій, під принципами розуміють такі відправні ідеї існування права, які виражають найважливіші закономірності і підвалини даного типу держави і права, є однопорядковими із сутністю права і становлять його головні риси, відрізняються універсальністю, відповідають об’єктивній необхідності побудови і зміцнення певного суспільного ладу [66, с. 27]. О.М. Бандурка, О.М. Головко, О.С. Передерій під принципами права розуміють нормативно закріплену ідейну основу права,

що визначає статику і динаміку його буття – структуру права, функціонування права, формування і розвиток змісту права, його сутність, соціальну спрямованість. Принципи права, зазначають правознавці, – ідеологічна, нормативно-ідейна основа функціонування правової життєдіяльності суспільства, його правової системи. Як стрижневі ідеї права принципи права відображені у змісті норм права, характеризують сутність і соціальне призначення права певної країни, вони впливають як на статику права, так і на його динаміку. Інакше кажучи, принципи права є нормативно-ідейним критерієм (орієнтиром) усіх правових форм, видів юридичної діяльності у державі: правотворчої діяльності, правозастосовної діяльності, правоохоронної діяльності тощо [156, с. 152–153].

Провідна роль принципів забезпечується, наголошують М.В. Цвік та ін., прямим чи непрямим їхнім закріпленням у нормах права. Ті засади, що не закріплені у правових приписах, можуть вважатися лише ідеями права, і належать вони до сфери правосвідомості, їх іноді називають «правовими принципами», що передують створенню системи права. У свою чергу, принципи права можуть бути прямо сформульовані в законодавстві або ж випливати з його загального смислу. Вони стають орієнтиром правотворчої і правозастосовчої діяльності органів держави. Значення принципів у праві обумовлюється тим, що вони: мають властивість вищої імперативності, універсальності, загальнозначущості, їм притаманні стійкість і стабільність протягом невизначено тривалого часу; спрямовують розвиток функціонування всієї правової системи; і зумовлюють напрями правотворчої, правозастосовчої та іншої юридичної діяльності; виступають найважливішим критерієм законності дій громадян, посадових осіб та інших суб'єктів права; сприяють подоланню прогалин у праві; впливають на рівень правосвідомості в суспільстві [42, с. 193–194].

Таким чином, принципи взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності представляють

собою відправні начала, вихідні ідеї, які лежать в основі реалізації відповідної взаємодії. Вказані принципи складають не тільки основу (підґрунтя) спільної діяльності досліджуваних суб'єктів, а й формують вектори та подальші перспективи розвитку даних правовідносин. Зауважимо, що в науковій літературі відсутній підхід щодо переліку принципів взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності. А відтак, ми переконані, що відповідні засади найбільш доцільно поділити на дві великі групи: 1) загальні, серед яких: верховенство права та законності; справедливості; рівності; ефективності та результативності; професіоналізму; 2) спеціальні, до яких віднесено принципи: безперервності; спільності інтересів; інформованості; партнерства; спрощення та раціоналізація процедур; стимулювання; прозорості; плановості; взаємної відповідальності.

В першу чергу приділимо увагу загальним принципам, які лежать в основі будь-якої взаємодії, незалежно від того, в якій сфері суспільного життя вона виникає. Серед відповідних начал ключове місце належить засадам верховенства права та законності. Верховенство права, зазначає С.П. Головатий, – це ідея виключно природного права, доктрини природного права, тобто – ідея, яка виникла на визнанні одного факту: людина як істота природи з'являється на світ з певними правами і свободами, яких їй ніхто не дає і ніхто не має права від неї відібрати. І ці права та свободи називаються основоположними, які є невідчужуваними [30, с. 85–86]. Одним з проявів верховенства права є те, що право не обмежується виключно законодавством, виступаючи як одна з форм, а також охоплює інші соціальні регулятори, включаючи моральні норми, традиції, звичаї та інші. Ці компоненти отримали суспільне визнання та коренятся у культурному розвитку суспільства на різних етапах його історії. Всі ці складові правового поля об'єднуються загальною якістю, яка відображає концепцію справедливості та ідеалу права, що знаходить своє відображення в Конституції України. Такий

підхід до розуміння правової сутності виключає заміну поняття права виключно поняттям закону, який може бути у певних випадках несправедливим та обмежувати особисту свободу та рівність особи. Справедливість становить важливу складову права, вона є ключовим фактором у визначенні його ролі як регулятора суспільних відносин, відображаючи загальнолюдський аспект права. Зазвичай справедливість вбачають як характеристику правової системи, яка виявляється у рівній юридичній рівності поведінки та у відповідності між злочином та покаранням, а також відповідності між цілями законодавця та засобами, які використовуються для їх досягнення [133; 161]. О.В. Петришин та В.С. Смородинський виділяють два підходи до інтерпретації принципу верховенства права. За першим (широким підходом), принцип верховенства права розглядається як модель організації державної влади у суспільстві, а саме «верховенство права над державою», що практично включає всі принципи правової держави [106]. Наприклад, вчені зазначають, що в американській юридичній практиці дотримання принципу верховенства права включає вирішення широкого спектра питань, пов’язаних з конституціоналізмом, федералізмом, розподілом влади, громадянськими правами, судовим захистом, судовою системою, кримінальною юстицією, адміністративним правом тощо. Другий підхід (вузький) визначає верховенство права як модель взаємозв’язку між правом та законом у регулюванні суспільних відносин. Саме такий підхід відображено у Конституції України, яка закріплює принцип верховенства права та пояснює його сутність, зокрема як: найвищу юридичну силу Конституції, що втілює найважливіші правові цінності та вимагає, щоб закони та інші нормативно-правові акти відповідали їй; безпосередню дію норм Конституції, яка передбачає можливість звертання до суду для захисту конституційних прав безпосередньо на підставі її положень [106].

Із верховенством права тісно пов’язаний принцип законності. У загальному розумінні законність – це сукупність різноманітних, але однопланових вимог, пов’язаних із ставленням до законів та втіленням їх у життя: вимога точно та неухильно дотримуватися законів, кому вони адресовані; вимога дотримуватися ієрархії законів та інших нормативних актів; вимога того, щоб ніхто не міг скасувати закон, крім уповноваженого на це органу [27]. О.В. Гетманцев в своїх наукових працях вказує про те, що законність – це: суворе дотримання закону усіма суб’єктами правовідносин; верховенство закону в системі нормативно правових актів; єдність законності; єдина націленість діяльності органів законодавчої, виконавчої та влади; доцільності законності: (вибір законних варіантів здійснення правотворчої та правозастосовчої діяльності, які є найбільш оптимальними заходами досягнення мети правового регулювання); забезпечення рівності усіх перед законом, можливість покарання тільки за порушення чітко визначених положень закону тощо [68]. На думку Д.Г. Манько, під принципом законності варто розуміти систему ідей і поглядів, що базуються на закономірностях суспільного розвитку. Ці ідеї та погляди стають вихідним принципом формування мотивів відповідної поведінки та внутрішньої переконаності щодо необхідності дотримання законів і нормативних актів. Зазначена законність гарантує перетворення задуманого, закріпленого в правових нормах порядку суспільних відносин, у реальний порядок, тим самим створюючи необхідні передумови для належного функціонування суспільства, забезпечення порядку, організованості та дисципліни, як продовжує зазначати автор [83].

Таким чином, верховенство права та законності – це дві ключові засади, які лежать в основі здійснення будь-якої діяльності. Їх зміст передбачає, що в процесі взаємодії органи публічного адміністрування та суб’єкти господарської діяльності повинні дотримуватись норм чинного законодавства, а також інших соціальних регуляторів, як-то: норми моралі,

етики, правові звичаї тощо. Окрім того, саме на основі вказаних принципів засновуються інші як загальні, так і спеціальні принципи [48].

Наступним загальноправовим принципом є засади справедливості та рівності. Справедливість – це категорія правової, моральної та соціально-політичної свідомості. Ця категорія являє собою вимогу відповідності між правами та обов’язками людей, працею та винагородою за працю, злочином та покаранням та ін. Ключовим словом тут є «відповідність, пропорційність». Але необхідно зауважити, що існує взаємозалежність між уявленнями про справедливість та соціально-політичними умовами життєдіяльності суспільства, що ідеї та ідеали справедливості народжуються в процесі практичної діяльності людей і є глибоко історичними [63; 75, с. 8]. Таким чином, принцип справедливості у взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності виявляється у визнанні та забезпеченні рівних можливостей, чесності та об’єктивності у процесі взаємодії між сторонами взаємодії. Цей принцип вимагає, щоб адміністративні органи діяли безпристрасно, надаючи всім суб’єктам підприємницької діяльності рівний доступ до ресурсів, послуг та інформації, а також однакові можливості для розвитку та здійснення своєї діяльності. Вказана засада також включає в себе розуміння потреб підприємців та захист їхніх прав, включаючи права на справедливу конкуренцію, захист від незаслужених перешкод та обмежень, а також чесність і прозорість у взаємодії з органами державної влади. Дотримання принципу справедливості взаємодії забезпечує створення рівних умов для розвитку бізнесу, він сприяє підтримці інновацій та розвитку сприятливого середовища для економічного зростання.

Із вказаною засадою тісно пов’язано принцип рівності. На думку Р.О. Куйбіди та В.І. Шишкіна, метою принципу рівності є не допустити несправедливої дискримінації, забезпечивши однакове ставлення до осіб, які перебувають в однаковій ситуації де-факто чи де-юре, коли йдеться про

реалізацію певного дискреційного повноваження. Якщо різниця в ставленні ґрунтується на правомірних підставах, які об'єктивно можуть її виправдовувати з точки зору переслідуваної мети, тоді це не становить порушення принципу рівності перед законом. Несправедлива дискримінація має місце лише тоді, якщо різниця в ставленні не має розумного виправдання з точки зору переслідуваної мети та передбачуваних наслідків відповідного заходу [16; 96, с. 445–446]. Досить змістовно сутність принципу рівності розкривається в ст. 24 Конституції України, відповідно до якої не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного й соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Рівність прав жінки та чоловіка забезпечується наданням жінкам рівних із чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти й професійній підготовці, у праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці й здоров'я жінок, установленням пенсійних пільг; створенням умов, які надають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною та моральною підтримкою материнства й дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям [70]. В контексті представленої у дисертації проблематики принцип рівності передбачає: по-перше, рівні умови, правила та вимогу для всіх суб'єктів підприємницької діяльності. Це означає, що правила та регуляції, які стосуються бізнесу, повинні бути однаковими для всіх гравців на ринку, незалежно від їхнього розміру, форми власності, тощо; по-друге, повинна уникатися будь-яка форма дискримінації відносно підприємств на підставі їхнього походження, розміру, галузі діяльності тощо.

Далі в контексті представленої проблематики слід вказати принципи ефективності та результативності. Так, ефективність – це явище, яке характеризує оптимальність цілеспрямованої дії, способу, механізму

реалізації або стану суб'єкту за наявності альтернатив. Вона проявляється через різницю (відмінність): між метою та отриманими результатами, враховуючи затрачені ресурси, встановлені цілі, обставини зовнішнього середовища та часові межі [111, с. 205]. В свою чергу результативність – це міра точності управління, яка характеризується досягненням очікуваного стану об'єкта управління, мети управління або рівнем наближення до неї. Вона пов'язана з виробничими, технологічними та управлінськими процесами, конкретними проблемами і способами їх розв'язання. Рівні фазового стану організації різні. Вони можуть характеризуватися як високими, так і низькими коефіцієнтами. Залежно від їх величини в реальній практиці можуть формуватися й різні стани організації як системи: стабілізації, динамічної рівноваги елементів системи, втрати динамічної рівноваги складових організації. Це потребує прийняття різних управлінських рішень і критеріїв їх оцінки, що, своєю чергою, визначає специфіку формування системи результативності [88].

Таким чином, ефективність та результативність – це два важливі принципи взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності, які спрямовані на досягнення максимальних позитивних результатів та оптимального використання ресурсів. Так, ефективність передбачає здатність досягати планованих цілей та завдань з найменшими можливими витратами ресурсів, часу та зусиль. У контексті взаємодії органів адміністрування та підприємств, ефективність означає здатність державних органів надавати послуги, реагувати на потреби бізнесу та розв'язувати проблеми швидко та з мінімальними витратами. Основні аспекти ефективності включають: 1) оптимізацію процесів, що дозволяє підприємствам отримувати необхідні дозволи, ліцензії та послуги швидко та без надмірних витрат; 2) зниження бюрократії та зайвих адміністративних бар'єрів, що може відчутно полегшити бізнес-процеси; 3) здатність органів адміністрування оперативно реагувати на зміни в економічному середовищі,

нові вимоги та потреби суб'єктів підприємницької діяльності. Результативність означає досягнення планованих цілей та завдань, що мають конкретний позитивний вплив на суспільство та бізнес-середовище. У взаємодії між органами публічного адміністрування та підприємствами, результативність вимірюється тим, як ефективно державні органи досягають визначених цілей та якість здійснюваних послуг.

І останнім загальним принципом взаємодії органів публічного адміністрування та суб'єктів підприємницької діяльності є професіоналізм. Принцип професіоналізму у взаємодії передбачає використання відповідного набору професійно-ділових комунікативних та особистих якостей суб'єктів взаємодії, що беруть участь у спільній узгодженій діяльності. Професіоналізм передбачає не тільки високий рівень практичної підготовки безпосередніх виконавців, але й осіб, які організовують взаємодію на управлінському рівні [95, с. 516].

Вказані вище принципи, хоча і є загальними та досить змістовно характеризують взаємодію між органами публічної адміністрації та суб'єктами підприємницької діяльності, втім її сутність більш детально розкривається у засадах спеціальних [54]. Серед відповідних засад найбільш доцільно назвати наступні:

– безперервності. Принцип безперервності взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності передбачає постійне та стійке забезпечення послуг, підтримки та комунікації між державними органами та підприємствами незалежно від змін в умовах чи обставинах. Окрім того, вказаний принцип має кілька важливих аспектів: 1) органи публічного адміністрування повинні забезпечувати постійну доступність та надійність своїх послуг для суб'єктів підприємницької діяльності. Це означає, що під час змін, кризових ситуацій або інших непередбачених обставин, державні органи повинні забезпечувати неперервну підтримку та взаємодію; 2) готовність органів адміністрування

адаптуватися до змін в законодавстві, економічних умов та потреб підприємців; 3) підприємства можуть потребувати та отримувати підтримку та консультації у будь-який час [54];

– принцип спільності інтересів. Цей принцип базується на одновекторній спрямованості інтересів сторін, що взаємодіють у будь-якій сфері суспільних відносин. Подібна спільність інтересів походить від соціальної природи суб’єктів, їх призначення та покладених на завдань. Аналіз інтересів, цільових установок, прагнень, завдань та функцій сторін, що взаємодіють, дозволяє зробити висновки про ступінь їх узгодженості та прогнозувати їх спільну діяльність [39, с. 79]. Тож, принцип спільності інтересів у взаємодії між органами влади та підприємствами означає, що всі сторони розуміють і підтримують спільні цілі і завдання. Вони співпрацюють, оскільки мають спільний інтерес у розвитку економіки та добробуті суспільства. Це передбачає часті діалоги, де органи влади та підприємці обговорюють свої потреби, ідеї та виклики. Окрім того, вказаний принцип також означає, що всі сторони спільно беруть на себе відповідальність за розвиток та сталість. Державні органи враховують потреби підприємств у своїх рішеннях, а підприємці дотримуються законів та сприяють економічному зростанню. В даному контексті ключове значення має відкритість та готовність слухати один одного. Через розуміння та підтримку спільних цілей можливе створення сприятливого середовища для підприємництва, де держава та бізнес спільно працюють на краще майбутнє [54];

– принцип інформованості. Принцип інформованості у взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності передбачає забезпечення обох сторін достатньою та доступною інформацією для ефективної співпраці, прийняття рішень та виконання обов’язків. Цей принцип включає такі аспекти: 1) органи публічного адміністрування повинні забезпечити прозорість своєї діяльності,

регулювання та розробки і прийняття рішень. Це дозволяє підприємствам розуміти правила гри і використовувати цю інформацію для свого розвитку; 2) державні органи повинні активно надавати підприємствам необхідну інформацію про законодавство, регуляції, програми підтримки, процедури та інші аспекти, які впливають на їх діяльність; 3) інформування також включає забезпечення доступу до ресурсів, які можуть допомогти підприємствам, таких як освіта, консультації, фінансова підтримка тощо; 4) співпраця базується на обміні даними та інформацією між органами адміністрування та підприємствами. Це може включати обмін статистичними даними, рекомендаціями, звітами та іншою інформацією, що допомагає приймати обґрунтовані рішення [54];

– принцип партнерства. Принцип партнерства у взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності передбачає встановлення рівноправних та довірчих відносин між ними. В основі цього принципу лежить спільна відповідальність за створення сприятливих умов для розвитку економіки та суспільства. Органи влади та підприємці діють як партнери, спільно спрямовані на досягнення єдиної мети. Вказана засада підкреслює важливість діалогу і взаєморозуміння. Відкриті та конструктивні розмови допомагають визначити спільні пріоритети, зрозуміти потреби один одного та знайти компромісні рішення. Це може включати консультації з питань нових регуляцій, програм підтримки або вирішення поточних проблем. Тож, зазначений вище принцип базується на взаємній довірі та відкритості. Якщо органи влади і підприємці діляться інформацією, досвідом та ресурсами, це допомагає вирішувати складні проблеми та забезпечує зростання довіри між сторонами [54];

– принцип спрощення та раціоналізація процедур. Сторони взаємодії, зокрема органи публічного адміністрування та суб’єкти підприємницької діяльності влади, повинні спрощувати адміністративні та бюрократичні

процедури, що стосуються бізнесу, для зменшення адміністративних тягарів та забезпечення швидкості та легкості ведення діяльності;

– принцип стимулювання. Принцип стимулювання у взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності виявляється у створенні заохочень та підтримки для розвитку бізнесу та економіки. Цей принцип підкреслює важливість стимулів для забезпечення ініціативності, інновацій та підприємницького духу;

– принцип прозорості та інформованість. Органи влади повинні надавати суб’єктам підприємницької діяльності доступ до чіткої та вичерпної інформації про правила, норми, регулювання та інші аспекти, що стосуються їхньої діяльності [54];

– принцип плановості. Це вираз цілеспрямованості спільних зусиль та управління ними. Реалізація цього принципу дозволить встановити послідовність реалізації висунутих цілей, визначити організаційно-тактичні основи використання сил та засобів на кожному етапі взаємодії, шляхи і терміни вирішення поставлених завдань, реалізувати намічені цілі найбільш раціональним шляхом [95, с. 517]. Цей принцип передбачає спільне визначення цілей та завдань, планування ресурсів, а також розробку довгострокових стратегій для досягнення спільних результатів. Стратегічне планування стає однією з ключових складових цього принципу. Органи влади та підприємства спільно визначають напрямки розвитку, розробляють візію майбутнього та встановлюють пріоритетні сектори для інвестицій та розвитку. Це допомагає уникнути розбіжностей між сторонами та забезпечити взаємну співпрацю на довгостроковій основі. Спільні ініціативи та проекти також є складовою планування. Органи влади та суб’єкти підприємницької діяльності можуть спільно розробляти програми підтримки бізнесу, інноваційні проекти та галузеві ініціативи. Це дозволяє об’єднати зусилля та ресурси для досягнення спільних цілей та створення позитивних змін [54];

– принцип взаємної відповідальності. Принцип взаємної відповідальності є фундаментальним у взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності. Цей принцип підкреслює важливість спільної відповідальності за досягнення загальних цілей, забезпечення ефективності та сталого розвитку економіки та бізнесу. Взаємна відповідальність передбачає розуміння того, що як органи влади, так і підприємці мають свою роль у створенні сприятливого бізнес-середовища та економічного зростання. Органи влади повинні створювати правову та регуляторну базу, яка сприяє розвитку підприємництва, забезпечувати рівні умови для всіх гравців ринку та дотримуватися прозорих процедур. З іншого боку, суб’єкти підприємницької діяльності повинні діяти відповідально, дотримуючись вимог законодавства, регуляцій та етичних норм. Вони також мають брати до уваги соціальну та екологічну відповідальність, сприяючи сталому розвитку та дбаючи про довкілля та суспільство [54].

Таким чином, саме наведені вище загальні та спеціальні принципи складають основу взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності. Разом із тим, варто зауважити, що відповідні принципи не віднайшли свого законодавчого закріплення, а відтак, дана прогалина потребує усунення шляхом здійснення нормотворчої діяльності, яка в тому числі вимагає розробки спеціального підзаконного нормативно-правового акту, який би врегулював відповідну взаємодію.

1.3. Правові засади взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності та місце серед них адміністративно-правового регулювання

Взаємодія між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності є фактично неможливою без належно побудованої системи правових засад здійснення відповідної спільної

діяльності. О.О. Пунда пише, що правові засади – це «правова основа», джерело, на основі (базі) якого будуються різні види діяльності, що стосуються використання науково-технічних засобів як у попередженні та припиненні правопорушень загалом, так і в провадженні по справах про правопорушення зокрема [129, с. 46]. Аналізуючи зміст правових засад інформаційного забезпечення адміністративного судочинства України В.Б. Пчелін доходить висновку, що під останніми слід розуміти сукупність нормативно-правових актів різної юридичної сили, які з урахуванням їх ієрархічних зв'язків здійснюють нормативну регламентацію діяльності уповноважених суб'єктів і функціонування автоматизованих інформаційних систем з оперування інформацією з метою забезпечення належної діяльності адміністративних судів із розгляду та вирішення публічно-правових спорів [130 с. 123].

Спираючись на аналіз наукових поглядів вчених правові засади взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності, перш за все, слід розуміти як сукупність нормативно-правових актів різної юридичної сили. Як зауважують в юридичній енциклопедичній літературі, нормативно-правовий акт – це основне джерело права в державі соціально-демократичної орієнтації. Поширеність нормативно-правових актів пояснюється перевагами такого способу виразу юридичних норм саме з огляду загальнолюдських принципів права. До таких переваг учені відносять можливості: чітко, ясно й однозначно формулювати зміст юридичних прав та обов'язків; якнайшвидше доводити до відома адресатів юридичної норми її зміст; забезпечувати сприятливі умови для правильного, адекватного розуміння адресатом змісту норми права; оперативно змінювати чи скасовувати юридичну норму; упорядковувати, погоджувати, систематизувати численні юридичні норми [170, с. 171]. Згідно з точкою зору М. Цвіка та О. Петришина, нормативні акти можна вважати одним із видів юридичних актів. Вони

належать до таких юридичних актів, які також включають акти застосування норм права, інтерпретаційні акти, а також акти реалізації прав та обов’язків. Вчені виділяють основні відмінності нормативних актів від інших видів юридичних актів у таких аспектах: 1) нормативний акт містить загальнообов’язкові правила поведінки (норми), тоді як акт застосування норм права включає індивідуально-конкретні директиви, а інтерпретаційний акт служить для роз’яснення змісту та меж дії норм права; 2) вимоги нормативного акта застосовуються до всіх суб’єктів, які опинилися в нормативно регламентованій ситуації, тоді як акт застосування норм права стосується конкретних осіб чи організацій і є обов’язковим для виконання лише ними. Інтерпретаційний акт адресований суб’єктам, що застосовують роз’яснювальні норми права; 3) нормативний акт регулює певний тип суспільних відносин, тоді як акт застосування норм права відноситься до конкретної життєвої ситуації. Інтерпретаційний акт не змінює змісту правового регулювання, а служить лише для його роз’яснення; 4) нормативний акт має тривалий час дії та не обмежується лише фактами його застосування. Дія акта застосування норм права припиняється залежно від припинення конкретних правовідносин. Інтерпретаційний акт діє лише на парі з нормативним актом, що роз’яснюється, та має допоміжний характер [43, с. 279].

З огляду на наведені вище наукові позиції цілком справедливим буде говорити про те, що ключовим елементом нормативно-правового акту є норма права. Норма права – це різновид соціальної норми, що закріплює правило (стандарт) правомірної поведінки, неприпустимість відхилення від якого гарантується державною владою. Вчені наголошують, що «норма права закріплює міру, зразок (еталон, стандарт) правомірної поведінки особи (класичні норми права) або сприяє такому закріпленню (спеціалізовані норми права). Вона є правовим критерієм при оцінці поведінки (діяльності) особи як дозволеної, необхідної або забороненої» [43, с. 227–228]. Норма права

відрізняється від інших соціальних норм і норм природного права наступними ознаками: вона є правилом поведінки, яке регулює найбільш суттєві суспільні відносини, на відміну від інших соціальних норм; норма права має формальне визначення і фіксується у нормативно-правових актах відповідно до правил формальної логіки та граматики; це правило поведінки, яке встановлюється або санкціонується державою або її органами, маючи офіційний характер, що відрізняється від інших норм; норми права є обов'язковими для виконання всіма громадянам та посадовими особами державних органів. Це обов'язковість поширюється і на іноземних громадян, і на осіб без громадянства, а також на всіх посадових осіб найвищих органів державної влади; норми права містять юридичні права та обов'язки суб'єктів суспільних відносин. Вони можуть формулювати лише права чи лише обов'язки, або і те, і інше; норми права підлягають захисту державною владою від порушень, а у випадку порушень держава застосовує юридичні санкції; ці правила поведінки можуть бути змінені або скасовані тими державними органами, які їх прийняли, або вищестоящими органами [73, с. 44–45].

Тож, нормативно-правові акти представляють собою сукупність правових норм, які спрямовані на правове регулювання певних суспільних відносин. Правове регулювання, зазначає Є.О. Гіда, – це здійснюване громадянським суспільством або державою за допомогою правових засобів упорядкування, охорона та розвиток суспільних відносин [29]. Ознаками правового регулювання, на переконання автора, є: вона є різновидом соціального регулювання; здійснюється громадянським суспільством або державою; має нормативно-результативний характер – здійснюється за допомогою цілісної системи правових засобів, що забезпечують втілення в життя норм права для досягнення необхідної мети (результату); має організаційний характер – за допомогою правового регулювання відносини між суб'єктами набувають певної правової форми (в нормах права

закріплюється міра можливої або належної поведінки); має цілеспрямований характер – спрямоване на задоволення прав, свобод, законних інтересів суб'єктів права; має конкретний характер – завжди пов'язане з реальними (конкретними) відносинами [29]. М.В. Цвік пише, що всі правові явища (правосвідомість, юридичні норми, правовідносини, акти правозастосування та ін.), існують не відокремлено, а перебувають у взаємодії один із одним. Результатом їх динамічного поєднання є правове регулювання суспільних відносин. Необхідними умовами існування і гармонійного розвитку кожного суспільства є узгодження інтересів різних його членів, встановлення і підтримування у стосунках між ними певного порядку. Частково це забезпечується за рахунок прямого впливу на поведінку людей різноманітних стихійно-природних, біологічних і соціальних чинників (наприклад, кліматичних умов, природного добору, демографічних процесів та ін.). Однак основне навантаження в реалізації зазначених функцій лягає на спеціально пристосовану до особливостей суспільного буття розгалужену систему соціальної регуляції, важливе місце в якій посідає правове регулювання, яке в загальному плані може бути охарактеризоване як процес дії за допомогою правових норм та інших юридичних засобів на поведінку людей з метою упорядкування, охорони та розвитку суспільних відносин [42, с. 404].

Таким чином, правове регулювання взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності представляє собою здійснюваний за допомогою нормативно-правових актів різної юридичної сили регулюючий, упорядковуючий та організаційно-управлінський вплив на суспільні відносини, які виникають в процесі здійснення спільної діяльності досліджуваних суб'єктів. З огляду на зазначене вище, нормативно-правові акти у відповідній сфері найбільш доцільно розглядати в залежності від їх юридичної сили.

Так, в першу чергу слід приділити увагу Основному Закону нашої країни – Конституції України. Взагалі, Конституція – це основа всього

законодавства держави. Конституція (від лат. – устрій, установлення, упорядкування) – це нормативно-правовий акт найвищої юридичної сили, який приймається й змінюється в особливому порядку, є юридичною базою для прийняття іншого законодавства України, регулює суспільні відносини, які визначають організацію державної влади, а також взаємовідносини держави із суспільством, людиною і громадянином [69, с. 56]. Конституція України представляє собою нормативно-правовий акт найвищої юридичної сили, що виступає як Основний Закон суспільства та держави. Вона регулює ключові суспільні відносини, містить норми прямої дії та має особливий порядок прийняття, внесення змін і захисту. Конституція України є основоположним джерелом конституційно-правового інституту державної влади, її характерні ознаки полягають у тому, що вона виражає волю українського народу та державну політику, наділяється найвищою юридичною силою та встановлюється спеціальною процедурою. Конституція є головним актом виняткового значення, визначає юридичне верховенство, щодо інших правових актів, та становить основу правової системи та законодавства країни. Поточне законодавство доповнює і конкретизує конституційні положення, а її прийняття та зміни регулюється спеціальною процедурою. Конституція має складний механізм реалізації на рівнях загального виконання та конкретизованих норм, а її реалізація визначається двома рівнями – загальним і конкретними нормами [110, с. 75]. Таким чином, Конституція – це нормативно-правовий акт виключної дії, який поширює свій ідейно-політичний, морально-психологічний, юридичний вплив на всі сфери життєдіяльності суспільства. Це фундаментальна база чинного законодавства, безпосереднє джерело національного права, яке спрямовує розвиток правової системи, встановлює процедури і акти нормотворчості, суттєво позначається на механізмі реалізації норм права. Як зауважує В.М. Селіванов, Конституція України становить політико-юридичний фундамент не лише сучасних, але й майбутніх демократичних перетворень у

суспільних відносинах, політико-юридичну основу відродження українського громадянського суспільства, формування його демократичної правової системи, розвитку соціальної, правової держави, національного законодавства [138, с. 63].

Таким чином, Конституція України є основним законом нашої країни, норми якого спрямовані на регулювання, а також гарантування функціонування органів публічного адміністрування та суб'єктів підприємницької діяльності. «Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України» [70]. Окрім того, в контексті представленої проблематики важливо відмітити, що вказаним нормативно-правовим актом визначаються найбільш важливі аспекти функціонування Кабінету Міністрів України, місцевих державних адміністрацій, а також місцевих державних адміністрацій. До прикладу, місцеві державні адміністрації на відповідній території забезпечують: «1) виконання Конституції та законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, інших органів виконавчої влади; 2) законність і правопорядок; додержання прав і свобод громадян; 3) виконання державних і регіональних програм соціально-економічного та культурного розвитку, програм охорони довкілля, а в місцях компактного проживання корінних народів і національних меншин – також програм їх національно-культурного розвитку; 4) підготовку та виконання відповідних обласних і районних бюджетів; 5) звіт про виконання відповідних бюджетів та програм; 6) взаємодію з органами місцевого самоврядування; 7) реалізацію інших наданих державою, а також делегованих відповідними радами повноважень [70]. Стаття 43 Конституції також визначає, що «територіальні громади села, селища, міста безпосередньо або через утворені ними органи місцевого самоврядування управляють майном, що є в комунальній власності; затверджують програми соціально-економічного та культурного

розвитку і контролюють їх виконання; затверджують бюджети відповідних адміністративно-територіальних одиниць і контролюють їх виконання; встановлюють місцеві податки і збори відповідно до закону; забезпечують проведення місцевих референдумів та реалізацію їх результатів; утворюють, реорганізовують та ліквідовують комунальні підприємства, організації і установи, а також здійснюють контроль за їх діяльністю; вирішують інші питання місцевого значення, віднесені законом до їхньої компетенції» [70]. «Обласні та районні ради затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку відповідних областей і районів та контролюють їх виконання; затверджують районні і обласні бюджети, які формуються з коштів державного бюджету для їх відповідного розподілу між територіальними громадами або для виконання спільних проектів та з коштів, залучених на договірних засадах з місцевих бюджетів для реалізації спільних соціально-економічних і культурних програм, та контролюють їх виконання; вирішують інші питання, віднесені законом до їхньої компетенції» [70].

Окрім того, не можна не відмітити, що відповідно до статті 42 Основного Закону «кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом». «Держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Не допускаються зловживання монопольним становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція. Види і межі монополії визначаються законом. Держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт, сприяє діяльності громадських організацій споживачів» [70].

Отже, з огляду на наведені вище положення цілком справедливим буде говорити про те, що Конституція України визначає найбільш важливі аспекти діяльності окремих органів публічного адміністрування, а також базові права суб’єктів підприємницької діяльності. Що ж стосується безпосередньо

питання взаємодії, то воно на конституційному рівні фактично не врегульовано, більш детально воно опрацьовано на рівні нормативно-правових актів, що мають нижчу юридичну силу.

В даному контексті, перш за все, слід вказати кодифіковані нормативно-правові акти, серед яких важливе місце відводиться кодексам. Кодекс являє собою великий звідний акт, який детально та конкретно регулює визначену сферу суспільних відносин і безпосередньо є одним із джерел права. Він або повністю вміщує всі норми відповідної галузі законодавства, або ж містить основну за обсягом, найважливішу частину таких норм. Поруч з нормами-приписами та нормами-дефініціями в кодексах містяться також норми безпосереднього регулювання, конкретні варіанти поведінки, які й складають основну частину їхнього змісту. Отже, кодекс – це оптимальний варіант узагальнення та систематизації законодавства з визначеної тематики, дієвий засіб ліквідації множинності актів з одного й того ж питання [87, с. 58–59]. Тож, серед кодифікованих нормативно-правових актів, перш за все, слід вказати Господарський кодекс України, який визначає основні засади господарювання в Україні і регулює господарські відносини, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання, а також між цими суб’єктами та іншими учасниками відносин у сфері господарювання [32].

Важливо, що у даному Кодексі визначається, що «учасниками відносин у сфері господарювання є суб’єкти господарювання, споживачі, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, наділені господарською компетенцією, а також громадяни, громадські та інші організації, які виступають засновниками суб’єктів господарювання чи здійснюють щодо них організаційно-господарські повноваження на основі відносин власності» [32]. З метою створення сприятливих організаційних та економічних умов для розвитку підприємництва органи влади на умовах і в порядку, передбачених законом: «надають підприємцям земельні ділянки,

передають державне майно, необхідне для здійснення підприємницької діяльності; сприяють підприємцям в організації матеріально-технічного забезпечення та інформаційного обслуговування їх діяльності, підготовці кадрів; здійснюють первісне облаштування неосвоєних територій об'єктами виробничої і соціальної інфраструктури з продажом або передачею їх підприємцям у визначеному законом порядку; стимулюють модернізацію технології, інноваційну діяльність, освоєння підприємцями нових видів продукції та послуг; подають підприємцям інші види допомоги [32].

У Господарському кодексі визначаються права та обов'язки суб'єктів підприємницької діяльності, що, в свою чергу. обумовлює особливості їх правового статусу у взаємодії з органами публічного адміністрування. До прикладу, «держава гарантує усім підприємцям, незалежно від обраних ними організаційних форм підприємницької діяльності, рівні права та рівні можливості для залучення і використання матеріально-технічних, фінансових, трудових, інформаційних, природних та інших ресурсів» [32]. «Забезпечення підприємця матеріально-технічними та іншими ресурсами, що централізовано розподіляються державою, здійснюється з метою виконання підприємцем поставок, робіт чи послуг для пріоритетних державних потреб. Держава гарантує недоторканність майна і забезпечує захист майнових прав підприємця. Вилучення державою або органами місцевого самоврядування у підприємця основних і оборотних фондів, іншого майна допускається відповідно до статті 41 Конституції України на підставах і в порядку, передбачених законом» [32].

Далі за юридичною силою слід вказати низку звичайних законів. На переконання Н.Ю. Задираки, закон – це нормативно-правовий акт, що приймається компетентним органом влади чи референдумом в особливому порядку, регламентує найважливіші сфери суспільних відносин і має вищу юридичну силу [44, с. 51]. До найбільш суттєвих ознак даної категорії вчена відносить: 1) закон – це акт вищих представницьких органів, тобто

приймається представниками всього населення, є первинним актом, формулює та закріплює основні засади системи законодавства; 2) закони регулюють найбільш важливі суспільні відносини. У правовій державі поряд з загальнодержавними найбільш значущими проблемами, законом повинні регулюватися усі питання, що зачіпають права, свободи та обов'язки громадянина; 3) закони – це акти, що приймаються в особливому порядку та наділені вищою юридичною силою [44, с. 51–52]. В свою чергу звичайні закони – це такі, що становлять поточне законодавство. Приймаються у звичайному порядку – простою більшістю голосів. Серед звичайних законів останнім часом виділяють базові, системоутворюючі, регуляторні. До базових законів можна віднести закони, які встановлюють певний рівень, обсяг або межі регулювання відносин, що потребують нових концептуальних засад впорядкування [64, с. 28].

Серед звичайних законів варто виділити нормативно-правові акти, норми яких спрямовані на регулювання органів публічного адміністрування. Особливу увагу в контексті представленої проблематики слід звернути на те, що стаття 36 вказаного вище законодавчого акту врегульовує «відносини місцевих державних адміністрацій з підприємствами, установами та організаціями» [123]. Так, «місцеві державні адміністрації не втручаються у господарську діяльність підприємств, установ і організацій, крім випадків, визначених законом. Місцеві державні адміністрації мають право звернутися до власника підприємства, установи, організації чи уповноваженої ним особи з вмотивованим поданням про притягнення до відповідальності їх керівників у разі порушення ними законів. Про результати розгляду власник чи уповноважена ним особа зобов'язані повідомити місцеву державну адміністрацію у місячний термін. Керівники підприємств, установ та організацій мають право звернутися до органів виконавчої влади вищого рівня або до суду про скасування розпорядження голови місцевої державної

адміністрації, що суперечить законодавству в питаннях, що стосуються їх діяльності» [123].

Далі слід вказати Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», відповідно до статті 18 якої відносини органів місцевого самоврядування з підприємствами, установами та організаціями, що не перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад, будуються на договірній і податковій основі та на засадах підконтрольності у межах повноважень, наданих органам місцевого самоврядування законом. З питань, віднесених до відання органів місцевого самоврядування, на їх вимогу підприємства, установи та організації, що не перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад, надають відповідну інформацію. Органи місцевого самоврядування можуть виступати з ініціативою щодо здійснення заходів державного нагляду (контролю) на підприємствах, в установах та організаціях, що не перебувають у комунальній власності, а також стосовно фізичних осіб – підприємців, які використовують працю найманих працівників, шляхом подання посадовими особами органів місцевого самоврядування відповідного звернення з питань здійснення делегованих їм повноважень органів виконавчої влади [122].

Важливе місце в системі законодавчих актів займає Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності». Відповідно до даного нормативно-правового акту державна регуляторна політика у сфері господарської діяльності – це «напрям державної політики, спрямований на вдосконалення правового регулювання господарських відносин, а також адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб’єктами господарювання, недопущення прийняття економічно недоцільних та неефективних регуляторних актів, зменшення втручання держави у діяльність суб’єктів господарювання та усунення перешкод для розвитку господарської діяльності, що здійснюється в межах, у порядку та у

спосіб, що встановлені Конституцією та законами України» [117]. «Порядок планування діяльності Верховної Ради України з підготовки проектів законів, що регулюють господарські відносини та адміністративні відносини між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб’єктами господарювання, порядок розгляду цих проектів законів Верховною Радою України, порядок забезпечення принципу прозорості та врахування громадської думки у здійсненні Верховною Радою України державної регуляторної політики, а також порядок відстеження результативності та перегляду законів, що регулюють господарські відносини та адміністративні відносини між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб’єктами господарювання, визначаються законом про Регламент Верховної Ради України з урахуванням вимог цього Закону» [117, ст. 15].

Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», який визначає правові та організаційні засади, основні принципи і порядок здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності, повноваження органів державного нагляду (контролю), їх посадових осіб і права, обов’язки та відповідальність суб’єктів господарювання під час здійснення державного нагляду (контролю) [124].

Не можна не відзначити Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності», який регулює суспільні відносини у сфері ліцензування видів господарської діяльності, визначає виключний перелік видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, встановлює уніфікований порядок їх ліцензування, нагляд і контроль у сфері ліцензування, відповідальність за порушення законодавства у сфері ліцензування видів господарської діяльності [121].

Наступними за юридичною силою є підзаконні нормативно-правові акти. Підзаконні – це такі акти, що були прийняті компетентними

державними органами чи уповноваженими державою іншими суб'єктами на підставі закону, відповідно до закону і в порядку його виконання [73, с. 43]. М.В. Кравчук цілком слушно зазначає, що підзаконні нормативно-правові акти представляють собою документи, що видаються компетентними органами відповідно до закону та з метою його виконання. Ці акти регулюють відносини, які вже охоплюються законами, і тому їх зміст повинен відповідати принципам та вимогам права. Вони не можуть суперечити Конституції чи законам. Оформлені підзаконні акти повинні містити всі необхідні деталі: назву, орган, який їх видає, дату публікації, підстави для їх прийняття, підпис уповноваженої особи та печатку. Підзаконні нормативно-правові акти відіграють важливу роль у регулюванні суспільних відносин, оскільки їхня мета полягає в забезпеченні виконання та конкретизації вимог, встановлених законами. Оскільки закони охоплюють найважливіші аспекти суспільства, всі інші відносини підпорядковуються підзаконним актам. Ця практика дозволяє більш оперативно вирішувати актуальні державні завдання на рівні правових норм та забезпечує більш швидке втілення рішень у практику [76, с. 135–136].

Варто погодитись з точкою зору О.Ф. Скакун, яка вказує, що «слово «підзаконний» не означає меншу юридичну обов'язковість цього акта порівняно з нормативно-правовим актом. Підзаконний акт володіє необхідною юридичною силою. Щоправда, його юридична сила не має такої ж загальності і верховенства, як це властиво закону. Проте він посідає важливе місце в системі правового регулювання, оскільки забезпечує виконання законів шляхом конкретизованого, деталізованого нормативного регулювання усього комплексу суспільних відносин» [143]. Вчена також відмічає, що ознаками підзаконного нормативно-правового акта є наступні: вони включають в себе вторинні (похідні) норми, які приймаються на основі та у відповідності до закону; підзаконні акти розвивають, деталізують та конкретизують первинні норми, що вже закріплені в законах, для реалізації їх

у практичних ситуаціях. Також вони можуть регулювати забезпечувальні або допоміжні суспільні відносини; такі акти можуть бути прийняті як колегіальними органами держави, наприклад, урядом, або окремими уповноваженими особами, такими як Генеральний прокурор; залежно від їх виду, підзаконні акти можуть мати свою власну процедуру прийняття, яка, порівняно з процедурою прийняття законів, може бути менш деталізованою та менш обмежувальною; у порівнянні з законами, їх кількість є більшою, оскільки їх приймають різні органи влади, включаючи виконавчі та представницькі органи (наприклад, органи місцевого самоврядування та їх посадові особи) [143].

Серед підзаконних нормативно-правових актів слід виділити Постанову Кабінету Міністрів України «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики», яка «визначає основні вимоги до організації і проведення органами виконавчої влади консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики» [116]. «Консультації з громадськістю проводяться з метою залучення громадян до участі в управлінні державними справами, надання можливості для їх вільного доступу до інформації про діяльність органів виконавчої влади, а також забезпечення гласності, відкритості та прозорості діяльності зазначених органів». «Проведення консультацій з громадськістю має сприяти налагодженню системного діалогу органів виконавчої влади з громадськістю, підвищенню якості підготовки рішень з важливих питань державного і суспільного життя з урахуванням громадської думки, створенню умов для участі громадян у розробленні проектів таких рішень» [116].

Таким чином, правові засади взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності представлені великою кількістю нормативно-правових актів різної юридичної сили, кожен з яких спрямовано на регулювання окремих аспектів спільної діяльності

досліджуваних суб'єктів. Варто зауважити, що ключове місце в системі відповідних засад належить нормам адміністративної галузі права, адже дані відносини виникають між недержавними юридичними особами (які здійснюють підприємницьку діяльність) та органами державної влади. Окрім того, саме адміністративно-правовими нормами: а) визначається адміністративно-правовий статус сторін взаємодії; б) закріплюються напрямки, рівні, межі взаємодії; в) окреслюються адміністративно-правові форми та методи взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності; г) закріплюються гарантії діяльності суб'єктів взаємодії.

Втім, у підсумку як недолік слід відзначити відсутність комплексного нормативно-правового акту, який би врегулював дану взаємодію, адже більшість засад врегульовано досить поверхнево.

Висновки до Розділу 1

Констатовано, що основними характерними ознаками «взаємодії» є: 1) як мінімум двосторонність суб'єктів взаємодії; 2) активний характер, що проявляється у свідомій та добровільній участі суб'єктів у спільній діяльності; 3) цілеспрямований характер взаємодії, націленість на певний результат; 4) визначене коло завдань на вирішення яких вона (взаємодія) спрямована; 5) наявність зв'язку та взаємного впливу суб'єктів взаємодії одна на одного.

З'ясовано, що взаємодію між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності слід розглядати як урегульовану адміністративно-правовими нормами спільну взаємоузгоджену діяльність, що проявляється у реалізації правомочностей вказаних суб'єктів, спрямованих на створення сприятливих умов для сталого економічного розвитку країни за рахунок забезпечення додержання прав та законних

інтересів суб'єктів підприємницької діяльності. А відтак, основною метою цієї взаємодії є розвиток підприємництва, забезпечення ефективності державного регулювання у економічній сфері та досягнення балансу між інтересами держави та бізнесу.

Доведено, що особливостями взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності є: по-перше, регулюється, насамперед, адміністративно-правовими нормами (оскільки мова йде про правовідносини, в яких одна із сторін має владні повноваження); по-друге, її рівні та межі залежать від компетенції органу публічного адміністрування, з яким взаємодіє суб'єкт підприємницької діяльності; по-третє, метою такої взаємодії є не тільки забезпечення та захист прав та законних прав, свобод та інтересів суб'єктів підприємницької діяльності, а й стабільність економічної системи держави; по-четверте, динамічність, що передбачає залежність змісту взаємодії від багатьох факторів об'єктивної реальності, що характеризуються постійними змінами, зокрема: прискореною цифровізацією; посиленням боротьби з корупцією, як однією з ключових вимог надання Україні кредитної допомоги від світових фінансових структур; значними економічними, соціальними, екологічними та іншими втратами.

Акцентовано увагу на тому, що незалежно від того, в якій сфері суспільного життя використовується поняття «завдання», вони представляють собою своєрідні мікроцілі, послідовне вирішення яких сприяє досягненню кінцевої мети.

Встановлено, що завданнями взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності є наступні: забезпечити зв'язок між суб'єктами господарювання та органами публічного адміністрування (різних рівнів); розвиток інфраструктури для ведення господарської діяльності; створити всі необхідні умови для дотримання норм чинного законодавства як суб'єктами підприємницької діяльності, так і

органами публічного адміністрування; забезпечити обмін інформацією між сторонами взаємодії; здійснити взаємний нагляд та контролю щодо дотримання сторонами норм чинного законодавства; забезпечити належне функціонування всіх інших державних інституцій, робота яких пов'язана із господарською діяльністю; сформувати оптимальне співвідношення й підтримання системи різноманітних дій усіх її учасників; спрямувати різні форми та методи державної політики на досягнення очікуваних результатів; створити якісне нормативно-правове поле для розвитку підприємницької діяльності; забезпечити своєчасне виявлення правопорушень як збоку органів публічного адміністрування, так і збоку суб'єктів підприємницької діяльності.

Підкреслено, що поняття «принцип» можна розглядати з різних точок зору, до прикладу: а) у соціології, принцип – це основна універсальна ідея або концепція, що описує базові закономірності та орієнтири, за якими функціонує суспільство. Це невід'ємна частина теоретичної основи, яка керує аналізом соціальних явищ та відносин; б) у філософії принцип - це фундаментальне твердження або ідея, яка слугує основою для розробки філософської концепції, системи думок або моральних норм. Це загальний принцип, що допомагає розкрити глибинні переконання і погляди на світ; в) у психології під принципами розуміють основний постулат або загальне правило, яке описує поведінкові, когнітивні чи емоційні закономірності в межах психологічних процесів. Це основна ідея, що допомагає розуміти та пояснювати психічні явища та їхні взаємозв'язки.

Аргументовано, що принципи взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності представляють собою відправні начала, вихідні ідеї, які лежать в основі реалізації відповідної взаємодії. Вказані принципи складають не тільки основу (підґрунтя) спільної діяльності досліджуваних суб'єктів, а й формують вектори та подальші перспективи розвитку даних правовідносин. Доведено,

що відповідні принципи найбільш доцільно поділити на дві великі групи: 1) загальні, серед яких: верховенство права та законності; справедливості; рівності; ефективності та результативності; професіоналізму; 2) спеціальні, до яких віднесено принципи: безперервності; спільності інтересів; інформованості; партнерства; спрощення та раціоналізація процедур; стимулювання; прозорості; плановості; взаємної відповідальності.

Наголошено, що верховенство права та законності – це дві ключові засади, які лежать в основі здійснення будь-якої діяльності. Їх зміст передбачає, що в процесі взаємодії органи публічного адміністрування та суб'єкти господарської діяльності повинні дотримуватись норм чинного законодавства, а також інших соціальних регуляторів, як-то: норми моралі, етики, правові звичаї тощо.

Констатовано, що принцип справедливості у взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності виявляється у визнанні та забезпеченні рівних можливостей, чесності та об'єктивності у процесі взаємодії між сторонами взаємодії. Цей принцип вимагає, щоб адміністративні органи діяли безпристрасно, надаючи всім суб'єктам підприємницької діяльності рівний доступ до ресурсів, послуг та інформації, а також однакові можливості для розвитку та здійснення своєї діяльності. Вказана засада також включає в себе розуміння потреб підприємців та захист їхніх прав, включаючи права на справедливу конкуренцію, захист від незаслужених перешкод та обмежень, а також чесність і прозорість у взаємодії з органами державної влади. Дотримання принципу справедливості взаємодії забезпечує створення рівних умов для розвитку бізнесу, він сприяє підтримці інновацій та розвитку сприятливого середовища для економічного зростання.

Відмічено, що принцип рівності у контексті взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності передбачає: по-перше, рівні умови, правила та вимогу для всіх суб'єктів

підприємницької діяльності. Це означає, що правила та регуляції, які стосуються бізнесу, повинні бути однаковими для всіх гравців на ринку, незалежно від їхнього розміру, форми власності, тощо; по-друге, повинна уникатися будь-яка форма дискримінації відносно підприємств на підставі їхнього походження, розміру, галузі діяльності тощо.

Узагальнено, ефективність та результативність – це два важливі принципи взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності, які спрямовані на досягнення максимальних позитивних результатів та оптимального використання ресурсів. Так, ефективність передбачає здатність досягати планованих цілей та завдань з найменшими можливими витратами ресурсів, часу та зусиль. У контексті взаємодії органів адміністрування та підприємств, ефективність означає здатність державних органів надавати послуги, реагувати на потреби бізнесу та розв’язувати проблеми швидко та з мінімальними витратами. Основні аспекти ефективності включають: 1) оптимізацію процесів, що дозволяє підприємствам отримувати необхідні дозволи, ліцензії та послуги швидко та без надмірних витрат; 2) зниження бюрократії та зайвих адміністративних бар’єрів, що може відчутно полегшити бізнес-процеси; 3) здатність органів адміністрування оперативно реагувати на зміни в економічному середовищі, нові вимоги та потреби суб’єктів підприємницької діяльності. Результативність означає досягнення планованих цілей та завдань, що мають конкретний позитивний вплив на суспільство та бізнес-середовище. У взаємодії між органами публічного адміністрування та підприємствами, результативність вимірюється тим, як ефективно державні органи досягають визначених цілей та якість здійснюваних послуг.

Доведено, що принцип безперервності взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності передбачає постійне та стійке забезпечення послуг, підтримки та комунікації між державними органами та підприємствами незалежно від змін в умовах чи

обставинах. Окрім того, вказаний принцип має кілька важливих аспектів: 1) органи публічного адміністрування повинні забезпечувати постійну доступність та надійність своїх послуг для суб’єктів підприємницької діяльності. Це означає, що під час змін, кризових ситуацій або інших непередбачених обставин, державні органи повинні забезпечувати неперервну підтримку та взаємодію; 2) готовність органів адміністрування адаптуватися до змін в законодавстві, економічних умов та потреб підприємців; 3) підприємства можуть потребувати та отримувати підтримку та консультації у будь-який час.

Встановлено, що принцип спільності інтересів у взаємодії між органами влади та підприємствами означає, що всі сторони розуміють і підтримують спільні цілі і завдання. Вони співпрацюють, оскільки мають спільний інтерес у розвитку економіки та добробуті суспільства. Це передбачає часті діалоги, де органи влади та підприємці обговорюють свої потреби, ідеї та виклики. Окрім того, вказаний принцип також означає, що всі сторони спільно беруть на себе відповідальність за розвиток та сталість. Державні органи враховують потреби підприємств у своїх рішеннях, а підприємці дотримуються законів та сприяють економічному зростанню. В даному контексті ключове значення має відкритість та готовність слухати один одного. Через розуміння та підтримку спільних цілей можливе створення сприятливого середовища для підприємництва, де держава та бізнес спільно працюють на краще майбутнє.

З’ясовано, що принцип інформованості у взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності передбачає забезпечення обох сторін достатньою та доступною інформацією для ефективної співпраці, прийняття рішень та виконання обов’язків. Цей принцип включає такі аспекти: 1) органи публічного адміністрування повинні забезпечити прозорість своєї діяльності, регулювання та розробки і прийняття рішень. Це дозволяє підприємствам розуміти правила гри і

використовувати цю інформацію для свого розвитку; 2) державні органи повинні активно надавати підприємствам необхідну інформацію про законодавство, регуляції, програми підтримки, процедури та інші аспекти, які впливають на їх діяльність; 3) інформування також включає забезпечення доступу до ресурсів, які можуть допомогти підприємствам, таких як освіта, консультації, фінансова підтримка тощо; 4) співпраця базується на обміні даними та інформацією між органами адміністрування та підприємствами. Це може включати обмін статистичними даними, рекомендаціями, звітами та іншою інформацією, що допомагає приймати обґрунтовані рішення.

Аргументовано, що принцип партнерства у взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності передбачає встановлення рівноправних та довірчих відносин між ними. В основі цього принципу лежить спільна відповідальність за створення сприятливих умов для розвитку економіки та суспільства. Органи влади та підприємці діють як партнери, спільно спрямовані на досягнення єдиної мети. Вказана засада підкреслює важливість діалогу і взаєморозуміння. Відкриті та конструктивні розмови допомагають визначити спільні пріоритети, зрозуміти потреби один одного та знайти компромісні рішення. Це може включати консультації з питань нових регуляцій, програм підтримки або вирішення поточних проблем. Тож, зазначений вище принцип базується на взаємній довірі та відкритості. Якщо органи влади і підприємці діляться інформацією, досвідом та ресурсами, це допомагає вирішувати складні проблеми та забезпечує зростання довіри між сторонами.

Наголошено, що принцип взаємної відповідальності є фундаментальним у взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності. Цей принцип підкреслює важливість спільної відповідальності за досягнення загальних цілей, забезпечення ефективності та сталого розвитку економіки та бізнесу. Взаємна відповідальність передбачає розуміння того, що як органи влади, так і

підприємці мають свою роль у створенні сприятливого бізнес-середовища та економічного зростання. Органи влади повинні створювати правову та регуляторну базу, яка сприяє розвитку підприємництва, забезпечувати рівні умови для всіх гравців ринку та дотримуватися прозорих процедур. З іншого боку, суб'єкти підприємницької діяльності повинні діяти відповідально, дотримуючись вимог законодавства, регуляцій та етичних норм. Вони також мають брати до уваги соціальну та екологічну відповідальність, сприяючи сталому розвитку та дбаючи про довкілля та суспільство.

Констатовано, що правове регулювання взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності представляє собою здійснюваний за допомогою нормативно-правових актів різної юридичної сили регулюючий, упорядковуючий та організаційно-управлінський вплив на суспільні відносини, які виникають в процесі здійснення спільної діяльності досліджуваних суб'єктів.

Узагальнено, що правові засади взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності представлені великою кількістю нормативно-правових актів різної юридичної сили, кожен з яких спрямовано на регулювання окремих аспектів спільної діяльності досліджуваних суб'єктів. Аргументовано, що ключове місце в системі відповідних засад належить нормам адміністративної галузі права, адже дані відносини виникають між недержавними юридичними особами (які здійснюють підприємницьку діяльність) та органами державної влади. Окрім того, саме адміністративно-правовими нормами: а) визначається адміністративно-правовий статус сторін взаємодії; б) закріплюються напрямки, рівні, межі взаємодії; в) окреслюються адміністративно-правові форми та методи взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності; г) закріплюються гарантії діяльності суб'єктів взаємодії.

РОЗДІЛ 2
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ОРГАНАМИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ТА СУБ'ЄКТАМИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

2.1. Напрямки взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності

Однією із ключових особливостей взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності є її неоднорідність, що обумовлена багатьма факторами такими, як: суспільні потреби в упорядкуванні ведення підприємницької діяльності, динамічні умови об'єктивної реальності, а також законні інтереси та права самих суб'єктів підприємництва. Така багатоаспектність вимагає проведення дослідження напрямків взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності.

Академічний тлумачний словник української мови розглядає поняття «напрям» як: лінія руху або лінія розміщення кого-, чого-небудь; шлях діяльності, розвитку кого-, чого-небудь; спрямованість якоїсь дії, явища; суспільна, наукова, літературна і т.ін. школа, течія, угруповання [149, с. 164]. В загальному вигляді напрямок взаємодії можна розглядати як лінію спільного руху суб'єктів взаємодії, як спрямованість їх взаємовідносин.

Важливим напрямком взаємодії є нормотворча діяльність органів публічного адміністрування. О.А. Кириченко та О.Л. Коробчинський відмічають, що правове регулювання сфери підприємництва взагалі передбачає: законодавче забезпечення свободи конкуренції між підприємцями, в тому числі й захист і їх самих, і споживачів від будь-яких проявів монополізму та недобросовісної конкуренції; гарантування всім підприємцям рівних прав та створення рівних можливостей для доступу і

використання матеріально-технічних, фінансових, трудових, інформаційних, природних та інших ресурсів; гарантування недоторканності майна та забезпечення захисту прав власності підприємця; розробку та впровадження стимулюючої податкової та фінансово-кредитної політики; стимулювання інноваційної діяльності за допомогою цільових субсидій, податкових пільг, цільових кредитів тощо; створення сприятливого правового середовища для розвитку різноманітних форм коопераційних зв’язків та самоорганізації суб’єктів підприємництва; створення сучасного правового поля для функціонування служб безпеки суб’єктів господарювання, детективних фірм, аналітичних та консалтингових агентств; вдосконалення законодавства, що регулює діяльність охоронних агентств; прийняття законодавства щодо порядку придбання та використання зброї та спецзасобів суб’єктами забезпечення безпеки підприємництва в Україні [61, с. 32].

Нормотворча діяльність є елементом державної регуляторної діяльності. Остання розглядається в літературі як управлінська діяльність держави в особі відповідних уповноважених органів, спрямованою на впорядкування економічних відносин в сфері підприємництва з метою захисту публічних і приватних інтересів їх учасників. До основних принципів державної регуляторної діяльності у сфері підприємництва відносять: принцип верховенства права; принцип законності; принцип гласності, який означає забезпечення доступності обговорювання державних рішень на основі широкої поінформованості та врахування громадської думки; принцип системності полягає у тому, що всі дії регуляторних органів повинні бути взаємопов’язаними, мати певний чіткий характер порядок прийняття регуляторних актів і підпорядковуватися стратегічній меті – створювати умови для реальної реалізації конституційного права кожного на підприємницьку діяльність; а також принципи доцільності, адекватності, ефективності, збалансованості, передбачуваності, прозорості та врахування громадської думки [167, с. 43–45]. Перелічені принципи визначають основні

засади нормотворчої діяльності уповноважених на таку функцію органів публічного адміністрування. При цьому принцип гласності передбачає необхідність посилення участі суб'єктів підприємницької діяльності у обговоренні питань нормативно-правового регулювання з метою захисту, забезпечення дотримання власних інтересів, що представляється найбільш ефективним на основі самоорганізації підприємців, утворення та участь у громадських організаціях, постійний зв'язок їх представників з відповідними органами публічного адміністрування.

Одним із перших напрямків взаємодії є реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» державна реєстрація базується на таких основних принципах: «1) обов'язковості державної реєстрації в Єдиному державному реєстрі; 2) публічності державної реєстрації в Єдиному державному реєстрі та документів, що стали підставою для її проведення; 3) врегулювання відносин, пов'язаних з державною реєстрацією, та особливостей державної реєстрації виключно цим Законом; 4) державної реєстрації за заявницьким принципом; 6) єдності методології державної реєстрації; 7) об'єктивності, достовірності та повноти відомостей у Єдиному державному реєстрі; 8) внесення відомостей до Єдиного державного реєстру виключно на підставі та відповідно до цього Закону; 9) відкритості та доступності відомостей Єдиного державного реєстру» [114]. За останній час законодавець дійсно значно спростив систему державної реєстрації юридичних осіб. Але, на раціональну думку Д.С. Коритіна, ця система не повинна бути однаковою для великих та малих підприємств. Розміри підприємств залежать від специфіки галузей, їх технологічних особливостей, від дії ефекту масштабності. Останнім часом виявилося небувале зростання підприємств малого і середнього бізнесу, особливо у сферах, де поки не потрібно значних капіталів, великих обсягів устаткування і кооперації безлічі працівників.

Розвиток виробництва підприємств малого бізнесу створює сприятливі умови для оздоровлення економіки, оскільки розвивається конкурентне середовище, створюються додаткові робочі місця, активніше йде структурна перебудова, розширюється споживчий сектор. Тому, на переконливий погляд автора, слід зазначити, що було б доречним, якби Закон України № 835-VIII визначив окрему статтю, яка буде врегульовувати спрощений порядок реєстрації малих та середніх підприємств, спрощену систему обліку та звітності з органами державної фіскальної служби та фонду соціального страхування (електронна звітність та облік) [72, с. 25–26].

Чинне законодавство більш м'яке по відношенню до фізичних осіб-підприємців, аніж до юридичної особи. Фізична особа-підприємець в змозі обрати власні види підприємницької діяльності, які за кількістю при реєстрації не є вичерпні. Реєстрація фізичної особи підприємця розпочинається з обрання виду підприємницької діяльності фізичною особою. Для цього необхідно визначитись із КВЕД (класифікатор видів економічної діяльності). Зокрема, в законодавстві кількість КВЕДів не обмежується і не є вичерпною, тому особа має право вписати ту кількість КВЕДів, яку вона вважає доцільною. З іншого боку, на особу не будуть накладені штрафні санкції, якщо не будуть здійснюватися всі види діяльності, зазначені в реєстраційній картці. Це необхідно з огляду на те, що при необхідності, процедура по додаванню нових КВЕДів стане платною. Реєстрація фізичної особи підприємця здійснюється на основі Закону України про «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» [79].

Розгляд документів, поданих для державної реєстрації та проведення інших реєстраційних дій, щодо юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців здійснюється протягом 24 годин після надходження документів, поданих для державної реєстрації та проведення інших реєстраційних дій, крім вихідних та святкових днів [114].

У взаємодії, що стосується реєстраційних потреб суб'єктів підприємницької діяльності, кожна із сторін має доволі чіткий алгоритм дій, що передбачає взаємні права та обов'язки, належна реалізація яких має завершитися задоволенням потреб підприємців у юридичній актуалізації тих чи інших наслідків їх вольових рішень внаслідок реєстраційних дій уповноважених органів публічного адміністрування. До напрямків взаємодії доцільно віднести заходи органів публічного адміністрування із підтримання діяльності підприємців, що набуло значної актуальності після початку повномасштабної війни.

Такі заходи проявляються, зокрема, у створенні привабливого інвестиційного іміджу того чи іншого регіону, що являє собою завданням насамперед органів місцевого самоврядування. Останні, на справедливе зауваження А.В. Дубкова, відіграють фундаментальне значення у залученні інвестицій та розвитку підприємництва як такого на відповідній території. Частина структурних підрозділів виконавчих комітетів місцевих рад повинна зосереджувати свою діяльність на залучення та обслуговування інвесторів як вітчизняних, так і іноземних. Інші відділи та підрозділи виконкомів мають вести роботу з підтримки суб'єктів господарювання як опосередковано, так і безпосередньо. Опосередковано – через реалізацію власних повноважень, які сприяють веденню господарської діяльності на даній території, покращують умови життя мешканців територіальної громади. Безпосередньо – реалізуючи затвердженні відповідною місцевою радою програми щодо розвитку бізнес-середовища на відповідній території з бюджетними джерелами фінансування [37, с. 142].

Підтримка розвитку малого підприємництва в Україні реалізується відповідними загальнодержавними, регіональними та місцевими органами влади з метою узгодження інтересів держави і малого підприємництва. Одним із важливих засобів публічної підтримки підприємців, які разом із цим не потребують значного бюджетного фінансування, називають: розвиток

інституційної інфраструктури підтримки малого підприємництва; підвищення рівня підприємницької та управлінської кваліфікації; надання юридичних, інформаційно-маркетингових послуг; координація співпраці малих підприємств шляхом організації різних ярмарків, виставок і т. д. Основними напрямами державної підтримки малого бізнесу, за переконанням А.С. Донських, повинні бути: законодавче закріплення шляхів реалізації фінансово-кредитного та організаційно-консультативного напрямів державної підтримки громадян-підприємців із подальшим втіленням цих положень у регіональних програмах підтримки підприємницької діяльності громадян; створення різноманітних державних програм підтримки банківських установ, які кредитують малий бізнес; організаційно-консультаційне забезпечення, яке реалізується за допомогою розгалуженої інфраструктури розвитку малого підприємництва, що сприятиме інформаційному та консультаційному обслуговуванню громадян-підприємців завдяки існуванню розширеної мережі організацій, включаючи організацію державної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації громадян-підприємців, залучення їх до виконання науково-технічних і соціально-економічних програм, здійснення поставок продукції (робіт, послуг) для державних і регіональних потреб [36]. Подібної думки додержується й К.С. Лебьодкін [80, с. 191–192].

Разом із методологічною допомогою у формі тренінгів, мотивуючих семінарів, круглих столів необхідно проводити й фінансове стимулювання діяльності підприємців. Особливо це важливо зараз (під час війни), що обумовлено руйнацією інфраструктури країни та економіки. М. Федоров справедливо підкреслює те, що мікро та малі підприємства становлять фундамент економіки країни. Під час війни вони стають найуразливішими, на відміну від великих мережевих компаній. Наразі спільно із програмою «EU4Business», Мінекономіки та Офісом з розвитку підприємництва та експорту запущено грантовий фонд, який розрахований на підтримку

300 підприємств, які розміщені в районі бойових дій, виїхали та розгорнулися у більш безпечному місці (або постраждали, але все одно продовжують працювати). Відбором заявок займається спеціальна комісія з незалежних бізнес-експертів. Розмір гранту – 125 000 гривень (еквівалент приблизно 4 тисяч євро). Продовжує функціонувати мережа офлайн-центрів підтримки підприємців Дія.Бізнес по всій Україні [163].

Взаємодія в сфері податкових взаємовідносин є з найголовніших чинників, що можуть сприяти ефективній роботі підприємців. Як справедливо підкреслюють Т.Г. Буй та О.К. Прімєрова, система оподаткування малих підприємств має бути спрямована одночасно і на стимулювання розвитку малого бізнесу, і на подальше наповнення державного та місцевих бюджетів за рахунок податкових надходжень від малих фірм. Сучасний стан малого підприємництва в Україні свідчить про необхідність стимулювання його розвитку з боку держави, а отже, і продовження дії спрощеної системи оподаткування. Незважаючи на всі недоліки та аргументи проти спрощеної системи оподаткування, її ліквідація не є ефективним рішенням, адже вона має важливе соціальне значення в нашій країні. Також необхідно враховувати, що скасування спрощеної системи несе ризик переходу в «тінь» значної кількості суб’єктів малого підприємництва, що, як наслідок, призведе до зниження рівня розвитку малого бізнесу та зменшення податкових надходжень від єдиного податку до бюджету. Спрощена система оподаткування є способом так званої «компромісної детінізації»: завдяки наявності такої системи офіційна реєстрація стає відносно більш привабливою, порівняно з роботою у цілковитій «тіні», оскільки забезпечує легальність та мінімальний правовий захист, не вимагаючи при цьому ведення обліку та дозволяючи сплачувати помірні податки [18]. Взаємодія в сфері отримання податкових пільг також відноситься до ефективних засобів стимулювання розвитку певних соціально значущих сфер підприємництва. В правовій літературі виділяють низку

економіко-правових критеріїв для сприяння досягненню поставлених державою завдань при впровадженні податкової пільги: 1) мета впровадження податкової пільги – фіскальна, економічна або соціальна – повинна чітко усвідомлюватись законодавцем і бути доступною для громадськості; 2) форма податкової пільги має якнайкраще відповідати поставленій меті; 3) держава повинна здійснити чіткий аналіз ймовірних позитивних та негативних наслідків застосування податкової пільги; 4) механізм надання податкової пільги повинен мінімізувати можливості для її застосування з метою ухилення від оподаткування доходів, на які не спрямована дія такої податкової пільги; 5) застосування податкової пільги повинне мати визначений кінцевий результат, який дозволить оцінити ефективність такого засобу стимулювання; 6) оцінка ефективності та її публічність мають бути не правом, а обов’язком держави [140, с. 4]. Такий підхід має бути основою поведінки уповноважених органів публічного адміністрування в сфері оподаткування.

В певній мірі податкове регулювання підприємництва може бути пов’язано із стимулюючим до благодійництва впливом. Важливим проявом зв’язку «підприємець – суспільство» є феномен доброчинності та меценатства, у якому, на погляд Л. Северин-Мрачковської, найбільш повнокровно відображається взаємозв’язок моралі та економіки. Одним із важливих проявів життєдіяльності підприємця, на думку авторки, є його почуття відповідальності перед суспільством, громадськістю. Адже діловий успіх підприємця визначається не лише «субстанцією прибутку», а й виникненням «економічного альтруїзму», що полягає в безкорисливому служінні людям, суспільству. Тому підприємці намагалися досягти суспільного визнання за допомогою «позаекономічних» дій, що користувалися б у суспільстві високим престижем, так виникла концепція «служіння бізнеса суспільству», початковими формами якої були доброчинність і меценатство [137]. Органи публічного адміністрування,

виступаючи представниками суспільних інтересів, реалізують політику держави щодо сприяння участі підприємців у благодійній діяльності, у тому числі й податковими засобами, що набуває особливої актуальності внаслідок воєнної агресії. Як підкреслюють Л. Задорожня та Ю. Маркуц, підприємствам до закінчення війни не потрібно враховувати при оподаткуванні податком на прибуток підприємств суму переданої гуманітарної допомоги для потреб забезпечення оборони держави (починаючи від забезпечення шоломами та бронежилетами і закінчуючи перерахуванням коштів на спеціальні рахунки, відкриті в НБУ). Разом із цим авторки підкреслюють, що податкове стимулювання благодійництва може мати й негативні наслідки – зокрема, може застосовуватися для ухилення від сплати податків. Так, інколи благодійні організації фальсифікують квитанції про пожертви, здійснюють оплату товарів і послуг під виглядом пожертвувань, завищують вартість подарунків, здійснюють дарування активів, у яких донор зберігає інтерес. Через це розмивається база оподаткування, знижуються податкові надходження та загалом викривлюється сприйняття благодійництва [45]. Як справедливо відмічає А.О. Гудзь, важлива роль сучасного українського підприємництва у благодійній діяльності сьогодні є очевидною, проте, говорити про максимальне її піднесення та зацікавленість підприємців в участі у ній поки зарано, перепоною чому є відсутність окремої уваги законодавця до цієї сфери [34, с. 551].

Взаємодія органів публічного адміністрування і підприємців охоплює й такий напрямок, як забезпечення раціонального та ефективного використання природних ресурсів. Значна кількість суб’єктів підприємницької діяльності здійснює її з використанням тих чи інших природних ресурсів, які знаходяться у державній чи комунальній власності, мова йде про земельні ділянки (як правило комунальної форми власності у відповідних населених пунктах), водні об’єкти, надра, як об’єкти виключно

державної форми власності. Як зазначає І.В. Кирєєва, при використанні природних ресурсів суб'єктами підприємництва відбувається фактична реалізація їх екологічних прав, яка обумовлена відповідними господарсько-екологічними потребами. Це насамперед стосується використання природних ресурсів як просторово-територіальної бази для розміщення конкретних об'єктів підприємницької діяльності, для отримання певної матеріально-сировинної бази шляхом їх вилучення з конкретних природних об'єктів навколишнього природного середовища, розміщення відходів та інші різновиди експлуатації навколишнього природного середовища [59, с. 126]. Взаємодія органів публічного адміністрування та підприємців охоплює подання та розгляд заяв щодо отримання у користування природних ресурсів, перевірку дотримання вимог та умов їх використання, сплату рентної плати чи податку тощо. Окрім набуття права на використання природних ресурсів взаємодія відбувається й щодо припинення відповідних прав, слід зазначити, що підстави припинення прав підприємців на природні ресурси доволі різноманітні, вони залежать як від конкретного природного ресурсу, так і від тих обставин, юридичних фактів, що покладені в основу цих підстав. Доцільно вказати на те, що значна кількість юридичних спорів виникає з приводу саме припинення прав підприємців щодо використання природних ресурсів. В правовій літературі більшість обставин, з якими правові норми пов'язують припинення прав суб'єктів підприємництва щодо використання природних об'єктів, можливо розподілити за ознакою примусовості на: примусові (при виникненні суспільної необхідності чи суспільних потреб у природних об'єктах, що використовуються суб'єктами господарювання, а також систематичне невнесення плати за спеціальне використання природних об'єктів, нецільове їх використання, використання природних об'єктів способами, що спричиняють шкоду їм або навколишньому природному середовищу в цілому та інші порушення встановлених правил, порядку, умов чи вимог такого використання); добровільні (добровільна

відмова від права користування природними об'єктами, окрім випадків, коли така одностороння відмова недопустима за законом чи договором), за виключенням тих, які є подіями (зокрема й у зв'язку з припиненням існування суб'єкта чи об'єкта прав на природні об'єкти) [58, с. 113]. При цьому справедливо підкреслити, що вилучення наданих у користування суб'єктам підприємницької діяльності природних ресурсів повинно проводитися як крайній захід у тому разі, коли відсутність такого вилучення може спричинити шкоду життю та здоров'ю людей або навколишньому природному середовищу, або коли ту чи іншу державну чи суспільну потребу не можна задовольнити інакше як через вилучення конкретного природного ресурсу (земельної ділянки, ділянки надр тощо), що на погляд І.В. Кирєєвої, потребує законодавчого закріплення [60, с. 94].

Те, яким чином відбувається взаємодія органів публічного адміністрування з підприємцями, що є власниками чи користувачами природних ресурсів при припиненні прав на них, залежить насамперед від конкретної підстави припинення, поведінки підприємця при реалізації ним прав на природні ресурси та інші обставини, що впливають як на права та інтереси суб'єктів прав щодо природних об'єктів, що припиняються, так і на права та законні інтереси інших осіб щодо безпечного для життя та здоров'я довкілля [58, с. 112]. На підставі цього можна говорити про те, що у взаємодії з підприємцями з приводу припинення їх прав на природні ресурси діяльність органів публічного адміністрування може проявлятися у: посвідченні волевиявлення підприємців щодо припинення використання природних об'єктів; ініціюванні органами публічного адміністрування припинення права використання підприємцями природних ресурсів при порушенні ними своїх зобов'язань щодо них, чи на основі представництва публічних інтересів щодо суспільного використання цих природних ресурсів (наприклад, з метою задоволення суспільних потреб, чи з метою суспільної необхідності, що є особливо актуальним під час воєнного стану).

Взаємодія в напрямку отримання чи анулювання ліцензій на провадження окремих видів господарської діяльності спрямована на спрощення підприємницької діяльності в цих сферах з одночасним додержанням нормативно встановлених вимог та умов, що являють собою суспільний інтерес у якісному та безпечному провадженні відповідних видів діяльності. Законодавство, що регулює розглядуваний напрям взаємодії, не можна назвати досконалим. Так І.О. Сучков вказував на те, що система ліцензування в Україні знаходиться в процесі вдосконалення. Про це свідчить велика кількість проблем і суперечностей щодо питань ліцензування деяких видів господарської діяльності в Україні, а також суперечливий і складний процес формування системи органів ліцензування. Для покращення стану ліцензування в Україні відбуваються такі процеси, як зміни та доповнення до вже чинних законів, спрощення та зміна порядку видачі ліцензії і т. п. Ведення успішного бізнесу неможливе без чіткої законодавчої бази, без систематизованої врегульованої системи внутрішніх справ, що і призводить до похибок у системі ліцензування країни, проте, попри певні труднощі в країні все ж таки впроваджується нова, більш гармонійна, з відповідними європейськими нормами, система ліцензування деяких видів господарської діяльності [153]. Є. Авер'янова зазначає, що спеціальне законодавство майже не зачіпає загальні зміни, спрямовані на осучаснення порядку ліцензування, спрощення умов ведення господарської діяльності. Законодавчі норми, які регулюють спеціальний порядок, у багатьох аспектах є застарілими, їх не торкнулася загальна тенденція до спрощення порядку отримання дозвільних документів та дерегуляції ведення бізнесу. Закон про ліцензування наразі передбачає більш прогресивні інструменти регулювання відносин у сфері ліцензування. Водночас бракує обґрунтування твердженню, що виправдало би себе введення єдиного порядку ліцензування на всій території країни та у всіх видах господарської діяльності. Впровадження для всіх видів діяльності, що підлягають ліцензуванню, таких запобіжників як,

наприклад, конкурс на ліцензію, є недоцільним та не буде узгоджуватися з політикою дерегуляції бізнесу. Водночас, зважаючи на особливості здійснення окремих видів діяльності, встановлення додаткових способів контролю щодо них здається обґрунтованим [1, с. 68]. Разом із цим слід відмітити намагання законодавця щодо його вдосконалення, так у Пояснювальній записці до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення порядку ліцензування господарської діяльності» говориться, що його прийняття сприятиме: удосконаленню законодавства у сфері ліцензування; спрощенню умов провадження господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню; уточненню переліку відомостей щодо ліцензування, що міститимуться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань; забезпеченню створення умов для маломобільних груп населення; удосконалення процедури оскарження дій органів ліцензування до Експертно-апеляційної ради [112]. Взаємодія має відбуватися на основі послідовної реалізації передбачених Законом України «Про ліцензування видів господарської діяльності» принципів державної політики у сфері ліцензування: принцип єдиної державної системи ліцензування; принцип територіальності, згідно з яким дія ліцензії поширюється на адміністративну територію органу ліцензування, що її видав; принцип дотримання законності; принцип пріоритетності захисту прав, законних інтересів, життя і здоров’я людини, навколишнього природного середовища, захисту обмежених ресурсів держави та забезпечення безпеки держави; принцип рівності прав суб’єктів господарювання; принцип відкритості процесу ліцензування, що забезпечується у тому числі шляхом: забезпечення доступності інформації у сфері ліцензування відповідно до закону, а також залучення на паритетних засадах представників профільних громадських організацій, суб’єктів

господарювання та/або їх об’єднань до процесу прийняття рішень Експертно-апеляційною радою з питань ліцензування [121].

Одним із напрямків взаємодії розглядуваних суб’єктів можна назвати сферу контролю та нагляду. Відповідно до Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» державний нагляд (контроль) – діяльність уповноважених законом центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів, державних колегіальних органів, органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування в межах повноважень, передбачених законом, щодо виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства суб’єктами господарювання та забезпечення інтересів суспільства, зокрема належної якості продукції, робіт та послуг, допустимого рівня небезпеки для населення, навколишнього природного середовища [124]. При цьому підприємець-суб’єкт господарювання не є безправним стороннім об’єктом такої перевірки. Названий Закон встановлює низку прав суб’єкта господарювання, які спрямовані на гарантування дотримання законодавства органами публічного адміністрування, які проводять відповідні контрольні та наглядові заходи. Серед таких прав варто назвати: бути поінформованим про свої права та обов’язки; вимагати від посадових осіб органу державного нагляду (контролю) додержання вимог законодавства; перевіряти наявність у посадових осіб органу державного нагляду (контролю) службового посвідчення та посвідчення (направлення) і одержувати копію посвідчення (направлення) на проведення планового або позапланового заходу; не допускати посадових осіб органу державного нагляду (контролю) до здійснення державного нагляду (контролю) у випадках, встановлених цим Законом; бути присутнім під час здійснення заходів державного нагляду (контролю), залучати під час здійснення таких заходів третіх осіб; вимагати нерозголошення інформації, що становить комерційну таємницю або є

конфіденційною інформацією суб’єкта господарювання; одержувати та ознайомлюватися з актами державного нагляду (контролю); надавати органу державного нагляду (контролю) в письмовій формі свої пояснення, зауваження або заперечення до акта; оскаржувати в установленому законом порядку неправомірні дії органів державного нагляду (контролю) та їх посадових осіб; отримувати консультативну допомогу від органу державного нагляду (контролю) з метою запобігання порушенням під час здійснення заходів державного нагляду (контролю); вести журнал реєстрації заходів державного нагляду (контролю) та вимагати від посадових осіб органів державного нагляду (контролю) внесення до нього записів про здійснення таких заходів до початку їх проведення; вимагати припинення здійснення заходу державного нагляду (контролю) у встановлених цим Законом випадках [124]. Взаємодія органів публічного адміністрування та підприємців в сфері контролю та нагляду полягає у реалізації взаємних прав та обов’язків з метою забезпечення гарантування дотримання публічних інтересів в якісному отриманні послуг та товарів, їх безпечності та безпечності довкілля, а також дотримання інтересів підприємців законності та об’єктивності відповідних контрольних та наглядових заходів.

До напрямків взаємодії також доцільно віднести захист підприємцями своїх прав та законних інтересів у відносинах з органами публічного адміністрування, у тому числі звернення до суб’єктів публічного адміністрування за захистом своїх прав та забезпеченням реалізації законних інтересів. Так підприємці можуть звертатися до Ради бізнес-омбудсмена. Рада бізнес-омбудсмена є постійно діючим консультативно-дорадчим органом Кабінету Міністрів України, створеним з метою сприяння прозорості діяльності органів державної влади, суб’єктів господарювання, що належать до сфери їх управління, запобігання корупційним діянням та/або іншим порушенням законних інтересів суб’єктів підприємництва [127]. Як медіатор у стосунках бізнесу з державою, названа Рада розглядає звернення

підприємців щодо недобросовісної поведінки з боку державних органів, органів місцевого самоврядування та державних компаній. Попри воєнні часи, установа динамічно розвивається та докладає зусиль, аби український бізнес мав доступ до послуг із захисту своїх прав задля протидії зловживанням державних службовців [20].

Таким чином, напрямки взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності визначаються нормами чинного законодавства та обумовлені необхідністю досягнення паритету інтересів держави, суспільства та підприємців у призмі об'єктивних обставин сучасності. До відповідних напрямків, на нашу думку, найбільш доцільно віднести наступні:

1) регулятивний, що втілюється у створенні норм органами публічного адміністрування, які регламентують поведінку суб'єктів підприємницької діяльності. Останні в свою чергу: по-перше, мають бути проінформовані про зміст відповідних норм; по-друге, залучені до участі в обговоренні доцільності та раціональності їх прийняття;

2) дозвільно-реєстраційний –щодо отриманні підприємцями необхідних для здійснювання ними певних видів діяльності документів, які посвідчують законність її реалізації;

3) інформаційно-стимулюючий – формування органами публічного адміністрування позитивного іміджу держави, окремих її регіонів або секторів економіки для подальшого розвитку інвестиційної діяльності;

4) організаційно-методичний напрямок. Останній проявляється у проведенні органами публічного адміністрування тренінгів, конкурсів та інших заходів щодо стимулювання розвитку підприємництва; ліцензійний напрям знаходить свій прояв у діяльності щодо отримання ліцензій на ті види господарської діяльності, що згідно закону потребують додержання визначених ліцензійних умов;

5) ресурсно-забезпечувальний напрямок, що проявляється в отриманні підприємцями дозволів на спеціальне використання земель та інших природних ресурсів, необхідних для здійснення їх діяльності;

6) програмно-паритетний напрямок, що знаходить прояв у залученні підприємців до участі в обговоренні планів розвитку територіальних громад, напрямків бізнесу, форм та методів публічної допомоги суб'єктам підприємницької діяльності;

7) контрольно-наглядовий напрямок;

8) соціально-заохочувальний – створення умов для меценатської та соціально-відповідальної діяльності підприємців;

9) фіскально-стимулюючий – податкове стимулювання підприємців до детінізації доходів, наприклад, шляхом зменшення податкового навантаження, стимулювання розвитку окремих регіонів (наприклад, особливо постраждалих від агресії держави-терориста);

10) захисний напрямок, що спрямований на забезпечення дотримання прав та законних інтересів підприємців, у тому числі на основі їх відновлення в разі порушення.

2.2. Рівні та межі взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності

Рівні і межі є пов'язаними елементами взаємодії, проте мають різне змістовне значення. Рівень, відповідно до словникової літератури, може розглядатися як умовна горизонтальна лінія або площина, що служить межею висоти, яку має або на якій міститься хто-, що-небудь; ступінь якості, величина і т. ін., досягнуті у чому-небудь [150, с. 547]. Тож, рівень взаємодії між суб'єктами обумовлений відповідним положенням тих суб'єктів, що приймають в ній участь. А суб'єкти підприємницької діяльності у відносинах

щодо взаємодії з органами публічного адміністрування мають відповідні права та обов'язки.

Права та обов'язки суб'єктів підприємницької діяльності є їх повноваженнями і змістовно включають в себе можливі та необхідні варіанти поведінки фізичних осіб-підприємців, підприємницьких організацій тощо. Реалізація прав і обов'язків названих суб'єктів передбачає створення сприятливих умов, їх охорону та захист. Права суб'єктів підприємницької діяльності слід розглядати як можливості підприємців, тоді як обов'язки – необхідні варіанти їх поведінки [94, с. 72]. Разом із цим слід виходити з того, що підприємницька діяльність розглядається як система господарювання, заснована на ризиковій, інноваційній діяльності, метою якої є отримання підприємницького доходу і яка зачіпає або весь процес відтворення, або окремі його стадії (виробництво, розподіл, обмін і споживання). У вітчизняній економічній науці превалює прибутковий підхід до характеристики підприємництва, у якому під ним розуміється будь-яка діяльність, що приносить прибуток [103, с. 212]. Тобто основною спрямованістю підприємців є провадження діяльності з метою отримання прибутку. У взаємодії з органами публічного адміністрування суб'єкти підприємницької діяльності, насамперед, керуються власними інтересами, спрямованими на отримання та збільшення прибутку. Представляється, що рівень взаємодії залежить від тих органів публічного адміністрування, що приймають в ній участь. Це обумовлено самою сутністю публічного адміністрування.

Як зазначає Ю.Ю. Пайда, публічна адміністрація – це організація та діяльність органів і установ, які діють виключно в рамках повноважень та у спосіб, визначений законом, з метою забезпечення публічних інтересів. Під публічною адміністрацією можна розуміти органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, а також суб'єкти, яким держава надала функції публічного управління, які здійснюють виконання публічно-управлінських

функцій і метою яких є забезпечення інтересів держави та суспільства в цілому, при цьому їхня діяльність здійснюється в межах закону. Сутнісними ознаками публічної адміністрації є: 1) публічна адміністрація підпорядковується політичній владі (тобто парламенту, главі держави); 2) публічна адміністрація забезпечує виконання і застосування законів (тобто реалізовує на практиці політичні рішення парламенту); 3) публічна адміністрація діє (повинна діяти) в публічних інтересах; 4) публічна адміністрація наділена прерогативами публічної влади (тобто владними повноваженнями, які дозволяють давати обов'язкові вказівки приватним особам) [101, с. 67]. Суб'єктами публічного адміністрування, на погляд А.Б. Маслової, є органи державної виконавчої влади, інші державні органи, органи місцевого самоврядування (публічна адміністрація), а також суб'єкти делегованих повноважень, діяльність яких спрямована на забезпечення належного гарантування вказаними суб'єктами прав, свобод та законних інтересів, фізичних і юридичних осіб у публічній сфері, а також ефективну реалізацію громадянами свого адміністративно-правового статусу [84, с. 93]. Таким чином, в основі публічного адміністрування лежить насамперед певний рівень публічних інтересів, на забезпечення яких спрямовується діяльність цих органів.

С.М. Гришко визначає два основних різновиди публічних інтересів – інтерес держави та інтерес територіальної громади, які знаходять своє втілення в переліку функцій та повноважень органів, що діють від імені держави та територіальних громад. Обсяг та межі цих функцій та повноважень встановлюється державою, і лише наділення територіальних громад з боку держави правом на місцеві референдуми та правом утворювати відповідні органи надає їм можливість перерозподілити свої інтереси між обласними, районними та місцевими радами. Інтереси держави на місцевому рівні – усвідомлені та закріплені актами законодавства функції та повноваження органів державної влади у областях, районах, містах Києві та

Севастополі. Інтереси територіальних громад на місцевому рівні – усвідомлені та як закріплені актами законодавства, так і такі, що існують у формі звичаїв чи усталеної практики, завдання жителів територіальних громад, а також утворених ними чи державою органів місцевого самоврядування. У науці державного управління не існує усталеного підходу щодо критеріїв розмежування інтересів держави та територіальних громад на місцевому рівні. Водночас науковці здебільшого є одностайними у позиції щодо виключного вирішення питань безпеки, оборони, захисту суверенітету та незалежності, значною мірою забезпечення правопорядку – органами державної влади, тоді як питань регіонального та місцевого розвитку – територіальними громадами чи утвореними ними органами [33, с. 129].

Представляється, що найвищий рівень публічних інтересів представляють органи виконавчої влади, насамперед – це Кабінет міністрів України. Метою функціонування Кабінету Міністрів України як суб’єкта публічної адміністрації є забезпечення публічних інтересів, а також здійснення належного публічного адміністрування в тих сферах суспільних відносин, у межах яких його наділено повноваженнями. Завдання як елемент адміністративно-правого статусу спрямовано на конкретизацію мети та відображено на нормативному рівні [102, с. 80]. До основних завдань Кабінету Міністрів України належать: 1) забезпечення державного суверенітету та економічної самостійності України, здійснення внутрішньої та зовнішньої політики держави, виконання Конституції та законів України, актів Президента України; 2) вжиття заходів щодо забезпечення прав і свобод людини та громадянина, створення сприятливих умов для вільного і всебічного розвитку особистості; 3) забезпечення проведення бюджетної, фінансової, цінової, інвестиційної, у тому числі амортизаційної, податкової, структурно-галузевої політики; політики у сферах праці та зайнятості населення, соціального захисту, охорони здоров’я, освіти, науки і культури, охорони природи, екологічної безпеки і природокористування;

4) розроблення і виконання загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального, культурного розвитку, охорони довкілля, а також розроблення, затвердження і виконання інших державних цільових програм; 5) забезпечення розвитку і державної підтримки науково-технічного та інноваційного потенціалу держави; 6) забезпечення рівних умов для розвитку всіх форм власності; здійснення управління об'єктами державної власності відповідно до закону; 7) здійснення заходів щодо забезпечення обороноздатності та національної безпеки України, громадського порядку, боротьби із злочинністю, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій; 8) організація і забезпечення провадження зовнішньоекономічної діяльності, митної справи; 9) спрямування та координація роботи міністерств, інших органів виконавчої влади, здійснення контролю за їх діяльністю [120]. На основі перелічених завдань можна зробити висновок, що в своїй діяльності Кабінет Міністрів України націлений на забезпечення дотримання загальнодержавних інтересів, що визначає спрямованість його діяльності у взаємовідносинах з будь-якими іншими суб'єктами, зокрема й при взаємодії з підприємцями.

Як підкреслює В.В. Терещук, центральні органи виконавчої влади, що підпорядковані уряду України, є органами спеціальної компетенції та урядовими органами державного регулювання з підпорядкованими їм територіальними підрозділами, для яких забезпечення реалізації політики держави в певній сфері на загальнодержавному та місцевому рівнях є єдиним, головним призначенням. Зважаючи на зміст ч. 1 ст. 1 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади», автор зазначає, що органами публічного адміністрування цього рівня в межах системи центральних органів виконавчої влади є: міністерства України, якими є центральні органи виконавчої влади, виокремлені за ознакою певних сфер державної політики; інші центральні органи виконавчої влади, які, відповідно до ч. 2 ст. 1, абз. 1 ч. 1 ст. 4 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади», є

юридичними особами публічного права (зокрема, служби, агентства, інспекції), які виконують окремі функції з реалізації державної політики, а їхні повноваження поширюються на всю територію держави [128]. Тобто до інших центральних органів виконавчої влади В.В. Терещук відносить: державні та національні служби (Державна авіаційна служба України, Державна служба експортного контролю України, Державна служба України з етнополітики та свободи совісті, Національна служба здоров'я України й ін.); державні та національні агентства (наприклад, Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, Національне агентство з питань запобігання корупції, Державне агентство України з управління зоною відчуження, Державне космічне агентство України, Державне агентство лісових ресурсів України й ін.); державні інспекції (Державна архітектурно-будівельна інспекція України, Державна інспекція ядерного регулювання України, Державна екологічна інспекція України, Державна інспекція енергетичного нагляду України); державні бюро (Державне бюро розслідувань); інші державні органи, які спеціальною нормою закону наділяють їх статусом центрального органу виконавчої влади (зокрема, Національна комісія зі стандартів державної мови, Національна поліція) [159, с. 92–93]. До ознак центральних органів виконавчої влади в правовій літературі відносять такі: а) є відносно автономною складовою частиною єдиної системи органів виконавчої влади; б) має свій відповідний статус; в) діє від імені держави; г) наділений окремими функціями та є носієм встановленого обсягу державно-владних (юридично-владних) повноважень, необхідних для виконання покладених на нього завдань; д) орієнтований на підставі закону на певну державну діяльність; е) діє на основі принципів державної служби; є) є структурно організованим, а також має необхідне матеріальне, фінансове, інформаційне та інші забезпечення [46].

Основними завданнями Міністерства як органу, що забезпечує формування та реалізує державну політику в одній чи декількох сферах, є: забезпечення нормативно-правового регулювання; визначення пріоритетних напрямів розвитку; інформування та надання роз’яснень щодо здійснення державної політики; узагальнення практики застосування законодавства, розроблення пропозицій щодо його вдосконалення та внесення в установленому порядку проектів законодавчих актів, актів Президента України, Кабінету Міністрів України на розгляд Президентові України та Кабінету Міністрів України; забезпечення здійснення соціального діалогу на галузевому рівні; здійснення інших завдань, визначених законами України [128]. Н.М. Мужицька справедливо підкреслює той факт, що переважна більшість міністерств бере участь у реалізації економічної і соціальної політики держави в межах дорученої справи: забезпечують нормативно-правове регулювання; визначають пріоритетні напрями розвитку; інформують та надають роз’яснення щодо здійснення державної політики; узагальнюють практику застосування законодавства, розробляють пропозиції щодо його вдосконалення та внесення в установленому порядку проектів законодавчих актів, актів Президента України, Кабінету Міністрів України на розгляд Президентові України та Кабінету Міністрів України; забезпечують здійснення соціального діалогу на галузевому рівні. У цілому діяльність міністерств поєднує два типи функцій: функції по забезпеченню аналітико-консультативної допомоги у виробленні й здійсненні політики міністрів у відповідних секторах державного управління; функції забезпечення задоволення потреб суспільства і держави. Ці функції пов’язані з наданням управлінських послуг населенню [92, с. 44]. Таким чином, міністерства представляють інтереси держави, всього суспільства України в певній визначеній цілями і завданнями їх діяльності сферах суспільного буття.

Основними завданнями центральних органів виконавчої влади є: надання адміністративних послуг; здійснення державного нагляду

(контролю); управління об’єктами державної власності; внесення пропозицій щодо забезпечення формування державної політики на розгляд міністрів, які спрямовують та координують їх діяльність; здійснення інших завдань, визначених законами України [128]. В свою чергу поняття «надання адміністративних послуг» Д.В. Бараненко визначає як основне стратегічне завдання для України, оскільки основною доктринальною ідеєю, яка пронизує усю Конституцію України, є те, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності публічної влади: державної влади та місцевого самоврядування. Влада відповідає перед людиною за свою діяльність. Влада повинна служити головній меті: забезпеченню прав і свобод людини і громадянина, утворенню всіх необхідних умов для їх реалізації та захисту. Європейські традиції адміністративного праворозуміння передбачають проголошення і практичне втілення верховенства і захисту прав громадян у сфері функціонування публічної влади. Важливо те, що дефініція «послуги» досить точно акцентує увагу на виконанні обов’язків держави перед приватними особами [5, с. 90]. Центральні органи виконавчої влади, які не відносяться до міністерств, представляють більш специфічне коло публічних інтересів з поєднанням спрямованості їх діяльності на більш тісну взаємодію з фізичними та юридичними особами в сфері публічного адміністрування з метою забезпечення реалізації їх конституційних прав.

Окремим щаблем публічних інтересів, що реалізуються в процесі взаємодії з суб’єктами підприємницької діяльності, є місцеві публічні інтереси. А відтак, доцільно розглянути, як втілюють такі інтереси місцеві органи виконавчої влади. В.Ю. Оксінь виокремлює такі ознаки місцевих органів влади: по-перше, місцевий орган влади представляє собою організаційно-структурну єдність, може виступати як від свого імені, так і від імені держави, перебуває на утриманні держави і повинен бути юридичною особою, яка здійснює відповідні виконавчо-розпорядчі функції. По-друге,

місцеві органи виконавчої влади мають обмежений територіальний масштаб діяльності, тобто діють не на всій території держави, а лише в рамках певної адміністративно-територіальної одиниці або в межах кількох таких одиниць, що визначається установчим нормативно-правовим актом про такий орган. По-третє, місцеві органи виконавчої влади підзвітні, підконтрольні та підпорядковані вищестоящим органам, тобто діяльність таких органів контролюється та координується вищими по відношенню до них органами виконавчої влади. По-четверте, місцеві органи виконавчої влади є єдиноначальними органами. Означене зумовлено тим, що такі органи здійснюють оперативне управління і швидкість прийняття рішень відіграє визначальну роль під час здійснення виконавчої влади на місцевому рівні, завдяки чому досягається максимальний ефект від виконавчо-розпорядчої діяльності, а також посилюється відповідальність керівників відповідних органів. По-п'яте, місцеві органи виконавчої влади здійснюють свої повноваження безпосередньо [93, с. 280–281]. Виходячи з наведеного, можна зробити висновок, що місцеві органи влади в своїй діяльності з публічного адміністрування забезпечують дотримання загальнодержавних інтересів в межах певної території з адаптуванням їх до специфічних умов тієї чи іншої місцевості.

Так, відповідно до Закону України «Про місцеві державні адміністрації» місцева державна адміністрація в межах своїх повноважень здійснює виконавчу владу на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, а також реалізує повноваження, делеговані їй відповідною радою. Місцеві державні адміністрації в межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці забезпечують: 1) виконання Конституції, законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, інших органів виконавчої влади вищого рівня; 2) законність і правопорядок, додержання прав і свобод громадян; 3) виконання державних і регіональних програм соціально-економічного та культурного розвитку,

програм охорони довкілля, програм утвердження української національної та громадянської ідентичності, а в місцях компактного проживання корінних народів і національних меншин – також програм їх національно-культурного розвитку; 4) підготовку та схвалення прогнозів відповідних бюджетів, підготовку та виконання відповідних бюджетів; 5) звіт про виконання відповідних бюджетів та програм; 6) взаємодію з органами місцевого самоврядування; 7) реалізацію інших наданих державою, а також делегованих відповідними радами повноважень [123]. Таким чином, місцеві державні адміністрації у взаємодії з суб'єктами підприємницької діяльності представляють державні інтереси на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

Особливе місце серед органів публічного адміністрування, які у взаємодії з підприємцями орієнтовані на місцеві інтереси територіальних громад, є органи місцевого самоврядування. Сільські, селищні, міські ради є органами місцевого самоврядування, що представляють відповідні територіальні громади та здійснюють від їх імені та в їх інтересах функції і повноваження місцевого самоврядування, визначені Конституцією України та іншими законами. Обласні та районні ради є органами місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст, у межах повноважень, визначених Конституцією України та іншими законами, а також повноважень, переданих їм сільськими, селищними, міськими радами [122].

Тенденції до об'єднання територіальних громад за спільністю інтересів дозволяють говорити про спільні інтереси територіальних громад, які в літературі розуміють як сукупність встановлених договором про співробітництво громад взаємних прав і обов'язків щодо реалізації спільними зусиллями громад предмету такого договору. Обласні та районні ради, як зазначає П.Ф. Кулинич, реалізують спільний інтерес територіальних громад шляхом прийняття на сесійних засіданнях в межах своїх повноважень

рішення щодо розпорядження майном, переданим у спільну (комунальну) власність відповідних територіальних громад на території області або району. Зокрема, в порядку, визначеному Земельним кодексом України, обласні та районні ради приймають рішення щодо розпорядження землями (земельними ділянками), що перебувають у спільній власності відповідних територіальних громад області або району [78]. Таким чином, реалізуючи свої повноваження, зокрема й у сфері управління комунальною власністю відповідних територіальних громад, органи місцевого самоврядування мають значний вплив на місцевих підприємців, від діяльності яких, в свою чергу, в значній мірі залежить успішність самої територіальної громади.

Саме місцевий рівень взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності можна вважати найбільш ефективним для забезпечення інтересів територіальних громад у сталому розвитку, а також для успішності самих підприємців. Суб’єкти підприємницької діяльності відіграють вагому роль у формуванні спроможних територіальних громад, зокрема: здійснюють вплив на формування їх доходної частини бюджету; сприяють у вирішенні житлово-комунальних проблем, залученні іноземних інвестицій, використанні та модернізації приміщень територіальних громад, розвитку креативної економіки територіальних громад та формуванні їх екологічної безпеки, збереженні історико-культурної спадщини, популяризації територіальної громади тощо [169, с. 9].

В.С. Шебанін та Ю.А. Кормишкін підкреслюють вагомість соціальних інвестицій бізнесу в громаду, яку науковці трактують як сукупність фінансових, матеріальних, технологічних, управлінських або інших ресурсів, що спрямовані на реалізацію соціальних програм територіальної громади, розроблених із урахуванням інтересів компанії, і дозволяють їй отримати соціальний та економічний ефект. При здійсненні соціального інвестування у громаду головна увага підприємницьких структур приділяється інвестуванню

у неприбуткові організації, кооперативи, малий бізнес, школи, лікарні, культурні центри та дешеве житло. Провідною метою цих інвестицій є зміцнення та посилення місцевих громад [169, с. 5]. При цьому автори підкреслюють важливість активізації органів місцевого самоврядування щодо сприяння розвитку підприємницької діяльності. Керівництво територіальної громади має бути зацікавлене різними формами підтримки та активізації підприємців, у тому числі в участі у міжнародних програмах. Для цього на сайтах територіальних громад пропонується розміщувати інформацію про грантові проекти та умови участі у них. Крім того, з метою активізації підприємництва за доцільне вважають проводити тренінги щодо відкриття власної справи, написання грантових заявок. Для цього слід залучати громадські організації, центри зайнятості, а також заклади вищої освіти [169, с. 6–7].

Таким чином, рівні розглядуваної взаємодії представляється можливим визначити як певний щабель публічних інтересів, що представляють органи публічного адміністрування, які вступають у взаємовідносини із суб’єктами підприємницької діяльності. До відповідних рівнів, як вбачається, доцільно віднести: 1) загальнодержавний – органи публічного адміністрування, які представляють інтереси держави; 2) регіональний, на якому діють органи публічного адміністрування, що представляють інтереси декількох адміністративно-територіальних одиниць (зокрема областей), об’єднаних економічною, соціальною, історико-культурною чи іншою спільністю; 3) галузевий рівень, що пов’язаний із реалізацією органами публічного адміністрування інтересів розвитку певних галузей, в яких здійснюється підприємницька діяльність; 4) місцевий рівень, що проявляється у представництві органів публічного адміністрування (зазвичай органів місцевого самоврядування та місцевих органів влади) інтересів певних територіальних громад.

Із рівнями взаємодії тісно пов'язані межі взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності. Тлумачний словник української мови розглядає поняття «межа» як певна границя, допустима норма чого-небудь дозволеного, простір, обмежений чим-небудь [148, с. 666]. Межі являють собою визначені обмеження щодо реалізації своїх прав та обов'язків у взаємовідносинах між сторонами взаємодії. На думку О.Я. Рогача, межі здійснення суб'єктивних прав є різновидом правових обмежень, правовою гарантією забезпечення свободи поведінки індивіда. Їх встановлення відбувається в законодавчому (або в інший юридично значимий спосіб) порядку, а запровадження направлене на звуження сфери розсуду уповноваженого суб'єкта, що полягає у зменшенні кількості варіантів дозволеної правовими нормами поведінки суб'єкта правовідносин або її повної заборони у випадку недотримання таким суб'єктом юридичної свободи інших учасників правовідносин та інших обмежувальних критеріїв здійснення суб'єктивних прав [134, с. 790]. Таким чином, межі визначаються як коло правових норм, які характеризують варіативність поведінки учасників взаємодії при реалізації забезпечення своїх інтересів.

Стосовно суб'єктів підприємницької діяльності, то межі їх поведінки окреслюються їх обов'язками по відношенню до публічних інтересів: сплата податків, дотримання вимог трудового законодавства тощо. Межі діяльності органів публічного адміністрування у розглядуваній взаємодії безпосередньо залежать від їх повноважень та компетенції. Наприклад, Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства має доволі широкі повноваження щодо взаємодії з підприємцями, разом із цим вони обмежені нормами законодавства, так відповідно до таких Міністерство: «проводить моніторинг ефективності діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері державно-приватного партнерства; організовує перевірки виконання договорів, укладених у рамках державно-

приватного партнерства; проводить моніторинг, узагальнення та оприлюднення в установленому порядку результатів здійснення державно-приватного партнерства, зокрема оцінку та моніторинг загального рівня ризиків державного партнера в договорах, укладених у рамках державно-приватного партнерства; проводить моніторинг дотримання вимог законодавства у сфері державно-приватного партнерства, зокрема під час проведення конкурсів з визначення приватного партнера; бере участь в організації навчання і підвищення кваліфікації фахівців у сфері державно-приватного партнерства; веде облік договорів, укладених у рамках державно-приватного партнерства; розробляє та організовує виконання державних цільових програм у промисловому секторі економіки; проводить аналіз стану конкурентоспроможності галузей промисловості, розробляє і координує здійснення заходів щодо підвищення її рівня; проводить аналіз ефективності зовнішньої торгівлі промисловою продукцією з урахуванням кон'юнктурних змін на світовому ринку, розробляє рекомендації для відповідних галузей промисловості щодо розвитку зовнішньоекономічних зв'язків; створює умови для розроблення та виробництва сучасної конкурентоспроможної продукції на основі використання нових високоефективних технологій, устаткування, матеріалів, інформаційного забезпечення; здійснює державну реєстрацію об'єктів права інтелектуальної власності, проводить реєстрацію договорів про передачу прав на об'єкти права інтелектуальної власності, що охороняються на території України, ліцензійних договорів; видає офіційні бюлетені з питань інтелектуальної власності; надає роз'яснення щодо застосування законодавства у сфері державних закупівель; інформує громадськість про політику та правила публічних закупівель; розробляє примірні навчальні програми з питань організації та здійснення державних та публічних закупівель» тощо [109].

Державне агентство лісових ресурсів у взаємодії з підприємцями діє в межах встановлених законодавством повноважень: організовує видачу в

установленому порядку спеціальних дозволів на використання лісових ресурсів; організовує виконання заходів щодо визначення рівня радіоактивного забруднення лісів, радіаційний контроль лісової продукції, дозиметричний контроль робочих місць та доз опромінення працівників; здійснює заходи щодо забезпечення споживачів деревиною, виробами з неї та іншою продукцією лісового та мисливського господарства; здійснює у межах повноважень, передбачених законом, заходи щодо зовнішньоекономічної діяльності, захист інтересів підприємств, установ і організацій, що належать до сфери його управління, на зовнішньому ринку, розвиток внутрішнього ринку продукції і послуг лісового та мисливського господарства, вносить в установленому порядку пропозиції щодо умов оподаткування і кредитування, особливостей приватизації таких підприємств, установ і організацій; видає сертифікат про походження лісоматеріалів тощо [119].

Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру організовує та здійснює державний контроль за використанням та охороною земель усіх категорій та форм власності, зокрема, за: додержанням органами державної влади, органами місцевого самоврядування, юридичними та фізичними особами вимог земельного законодавства та встановленого порядку набуття і реалізації права на землю; виконанням вимог щодо використання земельних ділянок за цільовим призначенням; додержанням вимог земельного законодавства в процесі укладання цивільно-правових договорів, передачі у власність, надання у користування, в тому числі в оренду, вилучення (викупу) земельних ділянок; веденням державного обліку і реєстрації земель, достовірністю інформації про земельні ділянки та їх використанням; розміщенням, проектуванням, будівництвом та введенням в дію об’єктів, що негативно впливають або можуть вплинути на стан земель та ін. [115].

Таким чином, межі взаємодії підприємців з кожним окремим центральним органом виконавчої влади зумовлюються завданнями його діяльності та визначаються повноваженнями, спрямованими на їх реалізацію.

Місцеві державні адміністрації, відповідно до Закону, в сфері взаємодії з підприємцями вносять пропозиції власникам майна підприємств, установ і організацій, що має важливе значення для забезпечення державних потреб, щодо його відчуження у власність держави; вносить пропозиції до проектів програм приватизації державного майна, організовує їх виконання; забезпечує реалізацію державної політики сприяння розвитку малого бізнесу, подає допомогу підприємцям, які займаються розробкою та впровадженням інноваційних проектів, виробництвом товарів народного споживання, будівельних матеріалів, наданням побутових, комунальних та інших послуг населенню, підготовкою кадрів; бере участь у здійсненні державної регуляторної політики в межах та у спосіб, встановлені Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності»; здійснює у встановленому порядку державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців (крім обласних державних адміністрацій); розробляє та забезпечує виконання затверджених у встановленому законом порядку програм раціонального використання земель, лісів, підвищення родючості ґрунтів, що перебувають у державній власності; розпоряджається землями державної власності відповідно до закону; вживає заходів до відшкодування шкоди, заподіяної порушенням законодавства про охорону довкілля підприємствами, установами, організаціями і громадянами тощо [123]. Таким чином, означені органи, які представляють інтереси держави в межах визначених територіальних громад, реалізують їх через визначений законом обсяг повноважень в межах територіальної компетенції.

Таким чином, межі взаємодії в контексті представленої проблематики слід охарактеризувати як врегульовані нормами адміністративного права

повноваження та компетенція органів публічного адміністрування, а також права і обов’язки суб’єктів підприємницької діяльності, що реалізуються у взаємовідносинах між ними. Представляється, що межі взаємодії обумовлені декількома факторами, насамперед; а) колом повноважень та компетенції органів публічного адміністрування, які визначають обсяги їх взаємодії з підприємцями; б) стратегічними настановами розвитку економіки та забезпечення економічної безпеки, які випливають із змісту програмних нормативно-правових актів, що містять основні напрямки розвитку діяльності органів публічного адміністрування у названих сферах, що втілюються у їх взаємодії із суб’єктами підприємницької діяльності; в) спрямованістю на досягнення паритету суспільних (публічних) інтересів відповідного рівня та законних інтересів суб’єктів підприємницької діяльності [50].

2.3. Адміністративно-правові форми та методи взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності

Взаємодія між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності реалізується через низку форм та за допомогою використання сукупності інструментів та засобів, які прийнято називати методами. У найбільш загальному та спрощеному розумінні форма – це зовнішній вираз практичної діяльності певного суб’єкта. З точки зору якоїсь діяльності, форма – це зовнішня сторона будь-якого функціонування, тобто сукупність його однорідних дій, які здійснюються у певних організаційних рамках, визначених законодавством [172]. Л.В. Коваль під формами управління розуміє будь-яке зовнішнє вираження однорідних дій державного органу, його структурних підрозділів та службових осіб, які здійснюються з метою реалізації функцій управління [62, с. 66]. У філософському розумінні

категорія «форма» розглядається у поєднанні із категорією «зміст». При цьому під поняттям «зміст» традиційно розглядають систему істотних властивостей, ознак, елементів і процесів, які складають певне явище чи предмет; а форма – це спосіб існування, спосіб вираження змісту. Якщо зміст включає те, з чого складається предмет чи явище, то форма – це порядок розташування складових елементів змісту, внутрішня організація, яка робить можливим його існування як чогось якісно визначеного [25].

Поняття «форма» можна розглядати з різних точок зору. До прикладу:

– з точки зору філософії, форма – це спосіб виявлення або зовнішнє втілення внутрішнього змісту якого-небудь об’єкта, поняття або явища. У філософському контексті форма вказує на особливі характеристики, які визначають структуру, зовнішній вигляд та спосіб існування чого-небудь, а також може вказувати на універсальні закони організації і функціонування різних явищ;

– з точки зору соціології, форма – це властивість або структурний аспект якого-небудь соціального явища або взаємодії. Форма може описувати організаційну структуру, модель поведінки, типові взаємовідносини тощо. В контексті соціології, форма слугує для класифікації і вивчення різноманітних аспектів суспільних процесів і явищ;

– у психології, форма вказує на спосіб організації і структуру психічних явищ, зокрема спосіб виявлення інформації та спосіб усвідомлення навколишнього світу. Форма може вказувати на структурні компоненти психологічних явищ, такі як структура сприйняття, розуміння, пам’яті, мислення і т. д.

Отже, у різних наукових дисциплінах поняття «форма» використовується для позначення способу організації, структури і виявлення якого-небудь об’єкта чи явища.

Таким чином, адміністративно-правові форми взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності

представляють собою зовнішній вираз практичної, спільної діяльності, спосіб вираження її сутності та змісту, яка реалізується сторонами взаємодії задля досягнення єдиної спільної мети. Вказані форми, як вбачається, найбільш доцільно поділити на дві великі групи: 1) правові: нормотворчість, правореалізація; правозастосування; адміністративний договір; 2) неправові (організаційно-управлінські): підготовка та реалізація спільних заходів; проведення спільних науково-практичних конференцій, семінарів; публічне обговорення.

Правова форма – це, насамперед, наукова комплексна категорія, що відображає різні суспільні явища, які потребують регламентації, а також слугує каркасом усередині права, впорядковує і поєднує всі правові явища і право як таке. Коли йдеться про правові форми, то мають на увазі право як певне соціальне явище, що відрізняється від інших явищ (політика, релігія, мораль), які разом із правом визначаються матеріальними й економічними умовами життя суспільства. Іншими словами, поняття «правова форма» є загальним, відображенням об'єктивного зв'язку права і явищ, на які воно впливає, визначення його місця серед інших форм» [104, с. 54–55]. Н.М. Пархоменко стверджує, що правові форми – це наукова комплексна категорія, що відображає різні суспільні явища, які потребують регламентації, а також слугує каркасом усередині права, впорядковує і поєднує всі правові явища і право як таке. Коли йдеться про правові форми, то мають на увазі право як певне соціальне явище, що відрізняється від інших явищ (політика, релігія, мораль), які разом із правом визначаються матеріальними й економічними умовами життя суспільства. Іншими словами, поняття «правова форма» є загальним відображенням об'єктивного зв'язку права і явищ, на які воно впливає, визначення його місця серед інших форм» [104, с. 54–55].

Серед правових форм, як відзначалось раніше, перш за все, слід виділити нормотворчість. Остання у загальному розумінні представляє

собою офіційну діяльність уповноважених суб’єктів держави та громадянського суспільства щодо встановлення, зміни, призупинення і скасування правових норм, їх систематизації [144, с. 342]. О.В. Петришин вказує, що нормотворчість – це діяльність уповноважених на це суб’єктів з розроблення, розгляду, прийняття та офіційного оприлюднення нормативно-правових актів, яка здійснюється за визначеною процедурою. Її ключовими ознаками є [106]: являє собою фазу правоутворення, під час якої норми права закріплюються у нормативно-правових актах. Ці норми є результатом узагальнення найважливіших повторюваних суспільних відносин і водночас слугують інструментом для виходу із шкідливої суспільної практики; виступає як одна з форм діяльності публічної влади, нарівні з правозастосуванням, тлумаченням права, контрольно-наглядовою і установчою діяльністю; основним результатом нормотворчої діяльності є нормативно-правові акти, які формально закріплюють норми права і є їх офіційним виразом; реалізується компетентними суб'єктами – органами та носіями публічної влади, які мають відповідні повноваження; процес нормотворчості підлягає певній законодавчо встановленій процедурі, що регулюється нормами законодавства [106].

Нормотворчість в контексті представленої проблематики включає: по-перше, розробку, прийняття та реалізацію спільних програм, Стратегій та Концепцій, спрямованих на покращення підприємницької діяльності; по-друге, створення робочих груп для підготовки законопроектів, пропозицій щодо змін та доповнень до чинного законодавства; по-третє, розробка та прийняття індивідуальних нормативно-правових актів. Тож, ефективна нормотворчість передбачає взаємодію, спрямовану на досягнення балансу між інтересами держави, громадян та суб’єктів підприємницької діяльності. Зазначене є запорукою створення стійкого та прозорого регулювання, яке сприяє зростанню економіки, забезпеченню правової впевненості та розвитку бізнесу.

Таким чином, нормотворчість є важливою формою взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності, яка спрямована на створення норм, правил та умов для функціонування економічного середовища. Ця взаємодія має на меті забезпечення стійкої та ефективної економічної діяльності, захисту інтересів підприємців, а також досягнення інших важливих суспільно-економічних цілей. Органи публічного адміністрування, які здійснюють нормотворчі функції, приймають нормативно-правові акти, які встановлюють правила гри на ринку, регламентують взаємовідносини між суб’єктами підприємницької діяльності, визначають порядок оподаткування, захисту прав інтелектуальної власності, сприяють створенню сприятливого клімату для бізнесу. В свою чергу суб’єкти підприємницької діяльності мають можливість впливати на процес нормотворчості через консультації, діалог, участь у громадських обговореннях та зверненнях до органів державної влади. Вони можуть надавати пропозиції щодо удосконалення законодавства, висувати ініціативи стосовно нових норм та правил, які сприятимуть розвитку підприємництва та забезпеченню їх інтересів.

Наступною є правореалізаційна форма. Реалізація норм права, пише О.Ф. Скакун, – це втілення розпоряджень правових норм у правомірній поведінці суб’єктів права, в їх практичній діяльності, її можна розглядати як процес і як кінцевий результат. Реалізувати нормативні розпорядження, що містяться в законах та інших нормативно-правових актах, означає втілити в життя – у суспільні відносини, поведінку громадян – волю законодавця й інших суб’єктів правотворчості, спрямовану на встановлення правопорядку. Без такої реалізації право втрачає своє соціальне значення і призначення [142]. В.Л. Ортинський вказує, що реалізація норм права – це здійснення приписів правових норм у практичній діяльності суб’єктів права. Форми реалізації правових норм: використання – це така форма реалізації уповноважуючих правових норм, за якої суб’єкти на свій розсуд за власним

бажанням використовують надані їм права (реалізація права на вищу освіту); виконання – форма реалізації зобов’язальних правових норм, що полягає в активній поведінці суб’єктів, яку треба здійснювати незалежно від їх власного бажання (наприклад, реалізація положень КК України про надання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані); дотримання – це така форма реалізації забороняючих норм права, яка полягає у пасивній поведінці суб'єктів. Для неї характерним є утримання від активних дій, заборонених юридичними нормами (наприклад, не порушення водіями транспортних засобів обмежень швидкості руху); застосування правових норм – це організаційно-владна діяльність компетентних органів держави з реалізації правових норм щодо конкретних життєвих обставин та персоніфікованих суб’єктів (рішення суду) [97].

Таким чином, правореалізація, як форма взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності передбачає активний процес застосування та реалізації правових норм та положень, що регулюють відповідну спільну діяльність. Ця форма взаємодії спрямована на забезпечення правової стабільності, захисту прав суб’єктів підприємницької діяльності та створення рівних умов для розвитку бізнесу. Тож, саме через вказану форму забезпечується ефективне виконання встановлених законодавством норм, стандартів та вимог щодо додержання правил безпеки, якості, екологічних та соціальних вимог у підприємницькій діяльності. В свою чергу суб’єкти підприємницької діяльності зобов’язані дотримуватися встановлених правових норм, пред’являти необхідні документи для отримання дозволів та ліцензій, дотримуватися стандартів безпеки та якості.

Важливою формою взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності є правозастосовна. Так, Т.І. Тарахонич вказує, що правозастосування – це владна діяльність компетентних органів держави та посадових осіб з

підготовки та прийняття індивідуальних рішень по юридичній справі на основі юридичних фактів та конкретних правових норм [154, с. 87–88]. На думку С.Л. Лисенкова, правозастосування здійснюють згідно з чітко визначеною нормами права процедурою, порушення якої тягне за собою недійсність усього правозастосовного процесу. В одних випадках норми щодо порядку розгляду справ дуже деталізовані й утворюють самостійні процесуальні галузі права (наприклад, кримінально-процесуальне право), а в інших – лише встановлюють певну процедуру вирішення окремих справ (прийом на роботу, призначення пенсії тощо). Крім того, застосування норм права завжди має активний творчий характер, а правозастосовчий процес завершується виданням правозастосовного акта (акта застосування норми права), у якому фіксують індивідуальні правові приписи щодо вирішення конкретної справи [100; 158, с. 212]. Правозастосовна форма – це діяльність, за допомогою якої забезпечується безперервність процесу реалізації нормативно-правових приписів, шляхом наділення одних учасників правовідносин суб’єктивними правами і покладення на інших відповідних юридичних обов’язків або шляхом розгляду (вирішення) питань про наслідки правових суперечок і правопорушень, а також і притягнення винних до юридичної відповідальності [166].

І останньою правовою формою є адміністративний договір. С.С. Скворцов доводить, що адміністративний договір – це заснована на правових нормах добровільна угода двох чи більше суб’єктів адміністративного права, один із яких завжди є самостійним суб’єктом державної виконавчої влади, наділеним владними повноваженнями у сфері державного управління, за допомогою якого формуються акти державного управління, на основі яких встановлюються, змінюються чи припиняються взаємні права і обов’язки учасників договору, визначається їх відповідальність. За допомогою адміністративного договору учасники правовідносин визначають правила власного поводження і встановлюють

послідовність своїх дій, досягають необхідного для них правового результату [145, с. 12]. Адміністративний договір, відмічає науковець, – це засіб державного управління. Договір, договірне регулювання виступає практичним інструментом правової саморегуляції. За допомогою договору учасники правовідносин визначають правила власної поведінки, встановлюють послідовність своїх дій, досягають необхідного для них правового результату. Тому адміністративний договір виступає як джерело права, містить правові норми, впливає на поведінку учасників тієї чи іншої сфери правовідносин. Адміністративний договір за своєю сутністю є специфічним засобом державного управління у певній галузі суспільного життя. Укладаючи адміністративний договір, державні органи діють на основі норм адміністративного права, які реалізуються через певні цілі і функції, визначених державою. Саме укладення адміністративного договору уявляє собою одну з форм державного управління. При укладенні адміністративного договору здійснюється державно-управлінська діяльність, оскільки прямо реалізуються виконавчо-розпорядницькі функції і публічні цілі державного управління [146, с. 92–94]. Тож, адміністративний договір – це специфічний допоміжний засіб реалізації державної виконавчої влади, який має досить явно виражений адміністративно-правовий характер, який виявляється у тому, що: а) адміністративний договір виникає у сфері реалізації державної виконавчої влади, у зв’язку та з приводу реалізації державним органом наданих йому виконавчо-розпорядчих повноважень; б) підставою виникнення договору є владно-вольовий, імперативний припис; в) мета договору виражається в його спрямованості на конкретизацію відповідних адміністративно-правових норм або актів правозастосовчої діяльності органів державної виконавчої влади, у зв’язку з чим він має чітко виражений організуючий характер [21, с. 143, 144].

Таким чином, адміністративний договір є важливою формою взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької

діяльності. Цей вид угоди спрямований на забезпечення співпраці, взаємної вигоди та спільно відповідальності сторін. Він виступає юридичним інструментом, за допомогою якого вбачається можливим врегулювати взаємини між державними структурами та підприємцями з метою досягнення спільних цілей. Цей механізм передбачає встановлення конкретних прав та обов'язків для обох сторін, а також узгодження взаємних зобов'язань, спрямованих на виконання певних дій чи надання послуг. Органи публічного адміністрування укладають адміністративні договори із суб'єктами підприємницької діяльності з метою створення сприятливих умов для розвитку підприємницької сфери та забезпечення відповідних умов для їхньої діяльності. Це може охоплювати такі аспекти, як надання пільг чи допомоги при розв'язанні конкретних проблемних питань. Суб'єкти підприємницької діяльності, зі свого боку, зобов'язані дотримуватися умов і вимог, закріплених у договорі, та забезпечувати належне виконання своєї частини зобов'язань. Таким чином, адміністративний договір є об'єктивним відображенням принципу партнерства між органами публічного адміністрування та підприємцями, де обидві сторони спільно працюють з метою досягнення спільних цілей, сприяючи розвитку бізнесу та створенню сприятливого підприємницького середовища. Адміністративний договір стає інструментом підтримки та стимулювання підприємницької діяльності, а також сприяє покращенню взаємодії між державними органами та бізнесом шляхом чіткого визначення їх прав та обов'язків.

Наступну групу форм, якій ми приділимо увагу в розрізі представленої проблематики – неправові (організаційно-управлінські), серед яких, перш за все, слід виділити підготовку та проведення спільних заходів. Дана форма базується на співробітництві та обміні інформацією між сторонами взаємодії з метою спільно вирішувати питання, пов'язані з розвитком бізнесу, створенням сприятливого підприємницького середовища та вирішенням інших суспільно важливих проблем. Органи публічного адміністрування та

суб'єкти підприємницької діяльності спільно визначають тему та мету заходу, обмінюються досвідом та знаннями, обговорюють поточні тенденції та виклики, які впливають на бізнес-середовище. Спільні заходи можуть включати семінари, конференції, круглі столи, тренінги та інші формати зустрічей. Однією з основних переваг спільних заходів є можливість об'єднувати зусилля органів публічного адміністрування та підприємців для спільного пошуку рішень, розв'язання існуючих проблем. Ці заходи сприяють активній взаємодії, обміну кращими практиками та інноваційними рішеннями. Підготовка та проведення спільних заходів також може сприяти побудові довіри між органами публічного адміністрування та підприємцями, сприяючи взаємному розумінню і зниженню можливих конфліктів. Це сприяє покращенню комунікації та спільній праці для досягнення загальних цілей, що включають економічний розвиток, створення нових робочих місць та підвищення рівня життя населення.

Із вказаною вище формою тісно пов'язана така форма, як проведення спільних науково-практичних конференцій, семінарів тощо. Конференція – це діловий захід, метою якого є фахове обговорення актуальних проблем. Під час проведення конференції учасники активно обмінюються досвідом, формулюють головні тези і підводять підсумки обговорень [55]. Конференції можуть проходити: 1) очно – учасники приїжджають безпосередньо на місце проведення конференції, роблять доповіді та приймають участь у різноманітних заходах, що можуть проходити в рамках конференції. Це можуть бути круглі столи, присвячені окремим питанням, майстер-класи, воркшопи та інше. На таких конференціях, як правило, на початку проводиться пленарне засідання, на якому доповідають кращі доповіді, а потім учасники працюють в рамках тематичних секцій; 2) дистанційно – ця форма особливо актуальна в умовах сучасних карантинних обмежень, але існувала задовго до пандемії. При проведенні конференції в такому форматі учасники роблять доповіді, використовуючи визначені організаторами

платформи для онлайн спілкування. Перевагою такого формату є те, що список її учасників не залежить від їх територіального розташування чи інших факторів, що заважають їм бути присутніми особисто. Однак, в такому форматі, на жаль, майже зникає неформальне спілкування.

Проведення спільних науково-практичних конференцій, семінарів та інших подібних заходів виступає як активна та продуктивна форма взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності. Цей підхід базується на обміні знань, досвідом та експертною думкою щодо вирішення актуальних питань, які стосуються розвитку бізнесу та підприємницької сфери. Спільні науково-практичні заходи надають можливість органам публічного адміністрування та підприємцям активно обмінюватися інформацією про нові тенденції, інноваційні підходи, ризики та можливості у підприємницькій діяльності. Науковий компонент таких заходів дозволяє розглядати проблеми з різних точок зору, аналізувати поточні тенденції та прогнозувати перспективи їх розвитку.

Проведення таких заходів допомагає зблизити підприємців та представників органів публічного адміністрування, створюючи платформу для діалогу та взаєморозуміння. Учасники можуть обговорювати найважливіші питання, що стосуються регулювання підприємницької діяльності. Крім того, такі заходи можуть виступати як платформа для формування рекомендацій, розробки пропозицій щодо вдосконалення законодавства. Вони можуть сприяти побудові конструктивних відносин між підприємцями та органами публічного адміністрування, сприяючи спільному розв'язанню важливих завдань щодо розвитку економіки та підприємництва.

І останньою формою, якій ми приділимо увагу є публічне обговорення. Відповідно до «Порядку проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики» «консультації з громадськістю організовує і проводить орган виконавчої влади, який є головним розробником проекту нормативно-правового акта або готує пропозиції щодо

реалізації державної політики у відповідній сфері державного і суспільного життя. Інформація, пов’язана з організацією та проведенням консультацій з громадськістю, оприлюднюється у спеціально створеній рубриці «Консультації з громадськістю» офіційного веб-сайту органу виконавчої влади» [116]. Публічне громадське обговорення організовує і проводить орган виконавчої влади у такому порядку: «визначає питання, яке буде винесене на обговорення; приймає рішення про проведення обговорення; розробляє план заходів з організації та проведення обговорення (у разі потреби); вживає заходів для забезпечення репрезентативності соціальних груп населення, а також суб’єктів господарювання, інститутів громадянського суспільства, органів місцевого самоврядування та інших заінтересованих суб’єктів (далі – заінтересовані сторони); оприлюднює в обов’язковому порядку інформацію про проведення обговорення на офіційному веб-сайті органу виконавчої влади або за відсутності відповідної технічної можливості в інший прийнятний спосіб; збирає та аналізує інформацію про оцінку громадськістю ефективності запропонованого органом виконавчої влади шляху вирішення питання; формує експертні пропозиції щодо альтернативного вирішення питання; забезпечує врахування результатів обговорення під час прийняття остаточного рішення; проводить аналіз результатів обговорення; оприлюднює результати обговорення на офіційному веб-сайті органу виконавчої влади або за відсутності відповідної технічної можливості в інший прийнятний спосіб» [116].

Таким чином, публічне громадське обговорення є важливою формою взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності. Цей механізм передбачає відкритий та прозорий процес обміну інформацією, думками та поглядами щодо питань, які стосуються регулювання та розвитку підприємницької діяльності. Під час публічних обговорень органи публічного адміністрування та представники підприємницького сектору мають можливість активно взаємодіяти,

обговорювати поточні проблеми та перспективи, а також знаходити спільні рішення. Головною особливістю цієї форми є відкритість та доступність інформації, що дозволяє сторонам ознайомитися з пропозиціями, аргументами та поглядами інших учасників.

Публічне громадське обговорення може охоплювати різноманітні теми, від змін у законодавстві та регулюванні підприємницької діяльності до питань стосовно інфраструктури, екології, споживчої безпеки тощо. Учасники мають змогу висловлювати свої думки, обґрунтовувати свої погляди та рекомендації, а також аналізувати можливі наслідки прийняття тих чи інших рішень. Ця форма взаємодії сприяє активній залученості громадськості та підприємницького середовища до процесу прийняття рішень органами публічного адміністрування. Вона допомагає забезпечити більш широкий обсяг поглядів та експертної думки, а також врахування інтересів різних сторін при вирішенні важливих питань. Крім того, публічне громадське обговорення збільшує рівень відповідальності органів публічного адміністрування за прийняті рішення та збільшує ступінь легітимності вживаних заходів.

Реалізація наведених вище форм передбачає застосування набору спеціальних інструментів та засобів, які прийняти називати методами. В науковій літературі можна виділити наступні основні трактування поняття «метод»: метод представляє собою набір правил та принципів, які допомагають правильно використовувати поняття та категорії в процесі пізнання. Він відображає специфіку процесу пізнання та надає орієнтацію суб’єкту пізнання. Метод вказує на послідовність дій та процедур, необхідних для досягнення результату, включаючи вивчення різних сторін досліджуваного об’єкта і застосування теоретичних понять; метод може бути сприйнятий як теорія або концепція, яка визначає спосіб, яким людина ставиться до дійсності з метою досягнення певного результату. Це загальний підхід, який включає як теоретичну, так і практичну складову, і допомагає

використовувати знання для досягнення певної мети; метод може бути розглянутий як сукупність прийомів та підходів, що використовуються для досягнення конкретної мети. Він може включати стратегії, які допомагають дійти до певного результату; метод може бути розглянутий як органічна, цілісна система прийомів та способів, які використовуються для пізнання об’єкта певної науки. В цій системі міститься набір правил та принципів, які допомагають орієнтувати дослідника при виконанні досліджень та розкритті закономірностей функціонування та розвитку даного об’єкта; метод може бути розглянутий як шлях, який веде до раціональної та зрозумілої відповіді на питання, буде це теоретичне пізнання чи практичний досвід; метод може бути сприйнятий як система ідеальних (знаннєвих) засобів, які допомагають у процесі досягнення певної мети [105, с. 28; 168].

Таким чином, під адміністративно-правовими методами взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності найбільш доцільно розуміти визначену нормами адміністративного права сукупність інструментів та засобів, які використовуються сторонами взаємодії в процесі здійснення спільної діяльності. До відповідних методів, як вбачається, найбільш доцільно віднести наступні: дозволу і заборон, переконання; імперативний метод; диспозитивний метод; метод взаємного нагляду і контролю; інформаційно-аналітичний метод.

Так, перш, за все, слід виділити методи дозволу та заборони. Дозволи – це важливий елемент правового регулювання, які забезпечують соціальну свободу та активність людини. Вони набувають юридичного характеру з моменту їх закріплення в уповноважуючих нормах у вигляді суб’єктивних прав та реалізуються у формі використання, що визначає добровільний характер, їх залежність від бажання суб'єкта, якому належить суб’єктивне право [157, с. 132]. Яскравим проявом методу дозволу є видача ліцензій на ведення певних видів підприємницької діяльності. Ліцензія на провадження

здобувачем ліцензії визначеного ним виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню, оформлюється органом ліцензування в електронному вигляді (запис про рішення органу ліцензування щодо видачі ліцензії суб'єкту господарювання в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань) та відображається у виписці з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, яка видається ліцензіату безоплатно, та підлягає обов'язковому оприлюдненню на порталі електронних сервісів у порядку, визначеному Міністерством юстиції України в Порядку надання відомостей з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань [121].

Окрему увагу слід приділити методу переконання. На думку В.П. Пєткова, переконання – це способи безпосереднього чи опосередкованого пливу на свідомість і поведінку керованих об'єктів, які базуються на врахуванні не суперечних закону потреб та інтересів і різних соціальних груп, і кожної людини окремо. Переконання в державному управлінні являє собою особливого роду діяльність по застосуванню засобів правового, психологічного і політичного впливу на людей, за допомогою яких їм роз'ясняється суть і зміст проведених заходів, стимулюється їхня активність, забезпечується добровільна, свідома і творча участь громадян у керівництві державою [107, с. 60]. С.Т. Гончарук вважає, що метод переконання – це такий спосіб цілеспрямованого впливу на свідомість і поведінку учасників управлінських відносин, який проявляється в комплексі роз'яснювальних, рекомендаційних, виховних та заохочувальних заходів, що застосовуються з метою забезпечення правомірності їхньої поведінки, підвищення їхньої правосвідомості та законослухняності, зміцненню дисципліни, соціальної організованості, а також із метою профілактики правопорушень [22, с. 82]. Таким чином, переконання є важливим методом взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами

підприємницької діяльності, який спрямовано на формування спільних поглядів, узгодження позицій та досягнення спільних цілей. Цей метод базується на використанні раціональних аргументів, логічної послідовності та доказової бази для переконання сторін у необхідності реалізації певних заходів, рішень чи змін. Органи публічного адміністрування мають здатність аналізувати ситуацію, надавати статистичні дані, наукові дослідження та економічні аргументи, які можуть переконати суб'єктів підприємницької діяльності у важливості та доцільності запропонованих заходів. Використання даного методу покликане забезпечити згоду сторін на основі об'єктивних фактів та даних. Цей метод передбачає активний обмін інформацією, пропозиціями та аргументами між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності. Ключовою метою є досягнення взаєморозуміння та збільшення легітимності рішень через врахування інтересів обох сторін. Для успішного використання методу переконання органи публічного адміністрування повинні бути компетентними у питаннях, що стосуються підприємницької діяльності, та володіти відповідною інформацією. Важливо також враховувати особливості підприємницького середовища, наприклад, на певній території, та забезпечувати діалоговий підхід до вирішення спірних та/або проблемних питань.

Наступним є імперативний метод, який є методом влади-підпорядкування та діє за принципом субординації, підпорядкування одних суб'єктів іншим. При застосуванні цього методу будується вертикаль підпорядкованих і підлеглих суб'єктів [26, с. 17]. В контексті представленої проблематики імперативний метод представляє собою спосіб взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності, заснований на встановленні прямих обов'язкових вимог, які зобов'язують суб'єктів, що реалізують спільну діяльність, дотримуватися певних норм, правил та вимог, встановлених органами публічного

адміністрування. Цей метод базується на видачі директив, розпоряджень або інших нормативних актів органами публічного адміністрування, які мають обов'язковий характер для виконання суб'єктами підприємницької діяльності. Органи публічного адміністрування також встановлюють конкретні правила, які повинні бути виконані суб'єктами підприємницької діяльності з метою досягнення певних цілей, таких як: забезпечення безпеки, екологічної збалансованості, соціальної відповідальності тощо. Основною особливістю імперативного методу є пряме визначення обов'язкових дій та зобов'язань для суб'єктів підприємницької діяльності без необхідності досягнення попередньої згоди або домовленості між сторонами.

Далі в рамках представленої проблематики слід виділити диспозитивний метод (метод координації). Диспозитивний метод правового регулювання передбачає впорядкування поведінки суб'єктів правових відносин шляхом установлення трьох типів юридичних правил: 1) правил, що встановлюють межі дозволеної поведінки суб'єктів; 2) субсидіарних правил, тобто таких, що застосовуються лише в разі, якщо суб'єкти самостійно не встановили для впорядкування відносин між собою інші правила (не спромоглися, не забажали або забули їх установити); 3) правил, що закріплюють принципи правового регулювання певної сфери суспільних відносин. Тож, диспозитивний метод передбачає вільну саморегуляцію суб'єктами їхньої поведінки на основі принципів права, встановлює тільки межі та процедури такої саморегуляції. Він є характерним передусім для приватного права, оскільки передбачає самостійність суб'єктів у виборі ними варіанта поведінки [106].

Таким чином, диспозитивний метод взаємодії є способом співробітництва між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності, що базується на засадах відкритості, гнучкості та можливості сторін визначити власні умови і обов'язки в рамках певних правовідносин. Цей метод передбачає, що органи публічного

адміністрування встановлюють базові норми і правила, але залишають певну гнучкість щодо деталей та конкретних умов. В свою чергу суб’єкти підприємницької діяльності мають можливість самостійно визначати деталі своєї діяльності в рамках закону, враховуючи свої потреби, цілі та обставини. Органи публічного адміністрування можуть надавати рекомендації, консультації та допомогу суб’єктам підприємницької діяльності, але рішення про конкретні дії залишається на їхньому розсуді. Цей підхід сприяє підвищенню гнучкості та адаптивності в управлінні підприємствами, а також забезпечує підприємцям більший ступінь самостійності.

Не можна не вказати в контексті представленої проблематики метод взаємного нагляду і контролю. Так, контроль – це сукупність різних за формою дій, що здійснюються суб’єктами контролю за поведінкою людей (власною поведінкою), відносинами, які виникають у суспільстві, або для встановлення будь-яких наукових та інших пізнавальних цілей при дослідженні об’єктів матеріального світу. Під час здійснення контролю суб’єкт контролю здійснює перевірку і облік того, як контрольований об’єкт виконує покладені на нього завдання та реалізує свої функції. Контроль використовується для перевірки відповідальності діяльності учасників суспільних відносин встановленим приписам, у межах яких вони мають діяти, і є одним із найважливіших елементів державного управління та основним засобом забезпечення законності й дисципліни в ньому [28]. В свою чергу нагляд – це здійснення спеціальними державними структурами цільового спостереження за дотриманням виконавчо-розпорядчими органами, підприємствами, установами й організаціями та громадянами правил, передбачених нормативними актами [67, с. 622].

Отже, взаємний нагляд і контроль в контексті представленої проблематики спрямовані на перевірку та забезпечення відповідності діяльності органів публічного адміністрування та суб’єктів підприємницької діяльності вимогам чинного законодавства. Основною метою використання

даних методів є забезпечення дотримання законності, підтримка здорової конкуренції, захист інтересів громадян і суспільства. Органи публічного адміністрування можуть проводити регулярні перевірки, аналізувати фінансову та господарську діяльність, забезпечувати відповідність стандартам якості та безпеки тощо.

Інформаційно-аналітичний метод представляє собою важливу форму взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності. Цей метод базується на обміні інформацією та проведенні аналітичних досліджень з метою покращення ефективності діяльності обох сторін взаємодії. Органи публічного адміністрування використовують інформаційно-аналітичний метод для збору, обробки та аналізу даних щодо стану ринку, економічних тенденцій, соціальних потреб, законодавчих ініціатив тощо, що допомагає їм приймати обґрунтовані рішення спрямовані на сприяння розвитку підприємництва та забезпечення стабільного функціонування ринку. З іншого боку, суб’єкти підприємницької діяльності використовують інформаційно-аналітичний метод для вивчення ринкової ситуації, конкурентних переваг, здійснення стратегічного планування та ризик-аналізу. Інформація, яку вони отримують від органів публічного адміністрування, допомагає їм адаптуватися до змін у законодавстві. Таким чином, застосування інформаційно-аналітичного методу дозволяє створити сприятливу платформу для обміну знаннями та аналітичними даними між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності.

Таким чином, проведене наукове дослідження дає змогу констатувати, що саме наведений вище перелік адміністративно-правових форм найбільш змістовно характеризує та розкриває зміст взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності. В свою чергу методи вказують на інструменти, які були використані сторонами взаємодії в процесі провадження спільної діяльності. Разом із тим, як недолік

слід відзначити той факт, що окреслені форми та методи фактично не віднайшли законодавчого закріплення. А відтак, ця прогалина потребує усунення шляхом внесення змін та доповнень до діючого законодавства у відповідній сфері.

Висновки до Розділу 2

Акцентовано увагу на тому, що у взаємодії із суб'єктами підприємницької діяльності з приводу припинення їх прав на природні ресурси діяльність органів публічного адміністрування може проявлятися у: посвідченні волевиявлення підприємців щодо припинення використання природних об'єктів; ініціюванні органами публічного адміністрування припинення права використання підприємцями природних ресурсів при порушенні ними своїх зобов'язань щодо них, чи на основі представництва публічних інтересів щодо суспільного використання цих природних ресурсів (наприклад, з метою задоволення суспільних потреб, чи з метою суспільної необхідності, що є особливо актуальним під час воєнного стану).

Наголошено, що напрямки взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності визначаються нормами чинного законодавства та обумовлені необхідністю досягнення паритету інтересів держави, суспільства та підприємців у призмі об'єктивних обставин сучасності. До відповідних напрямків віднесено наступні: 1) регулятивний, що втілюється у створенні норм органами публічного адміністрування, які регламентують поведінку суб'єктів підприємницької діяльності. Останні, по-перше, мають бути проінформовані про зміст відповідних норм; по-друге, залучені до участі в обговоренні доцільності та раціональності їх прийняття; 2) дозвільно-реєстраційний – отримання підприємцями необхідних для здійснювання ними певних видів діяльності документів, які посвідчують законність її реалізації; 3) інформаційно-

стимулюючий – формування органами публічного адміністрування позитивного іміджу держави, окремих її регіонів або секторів економіки для подальшого розвитку інвестиційної діяльності; 4) організаційно-методичний напрямок. Останній проявляється у проведенні органами публічного адміністрування тренінгів, конкурсів та інших заходів щодо стимулювання розвитку підприємництва; ліцензійний напрям знаходить свій прояв у діяльності щодо отримання ліцензій на ті види господарської діяльності, що згідно закону потребують додержання визначених ліцензійних умов; 5) ресурсно-забезпечувальний напрямок, що проявляється в отриманні підприємцями дозволів на спеціальне використання земель та інших природних ресурсів, необхідних для здійснення їх діяльності; 6) програмно-паритетний напрямок, що знаходить прояв у залученні підприємців до участі в обговоренні планів розвитку територіальних громад, напрямків бізнесу, форм та методів публічної допомоги суб'єктам підприємницької діяльності; 7) контрольно-наглядовий напрямок; 8) соціально-заохочувальний – створення умов для меценатської та соціально-відповідальної діяльності підприємців; 9) фіскально-стимулюючий – податкове стимулювання підприємців до детінізації доходів, наприклад, шляхом зменшення податкового навантаження, стимулювання розвитку окремих регіонів (наприклад, особливо постраждалих від агресії держави-терориста); 10) захисний напрямок, що спрямований на забезпечення дотримання прав та законних інтересів підприємців, у тому числі на основі їх відновлення в разі порушення.

Встановлено, що до рівнів взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності слід віднести: 1) загальнодержавний – органи публічного адміністрування, які представляють загальні інтереси держави; 2) регіональний, на якому діють органи публічного адміністрування, що представляють інтереси декількох адміністративно-територіальних одиниць (зокрема областей), об'єднаних

економічною, соціальною, історико-культурною чи іншою спільністю; 3) галузевий рівень, що пов'язаний із реалізацією органами публічного адміністрування інтересів розвитку певних галузей, в яких здійснюється підприємницька діяльність; 4) місцевий рівень, що проявляється у представництві органів публічного адміністрування (зазвичай органів місцевого самоврядування та місцевих органів влади) інтересів певних територіальних громад.

Аргументовано, що межі взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності слід охарактеризувати як врегульовані нормами адміністративного права повноваження та компетенцію органів публічного адміністрування, а також права і обов'язки суб'єктів підприємницької діяльності, що реалізуються у взаємовідносинах між ними. Представляється, що межі взаємодії обумовлені декількома факторами, насамперед; а) колом повноважень та компетенції органів публічного адміністрування, які визначають обсяги їх взаємодії з підприємцями; б) стратегічними настановами розвитку економіки та забезпечення економічної безпеки, які випливають із змісту програмних нормативно-правових актів, що містять основні напрямки розвитку діяльності органів публічного адміністрування у названих сферах, що втілюються у їх взаємодії із суб'єктами підприємницької діяльності; в) спрямованістю на досягнення паритету суспільних (публічних) інтересів відповідного рівня та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності.

З'ясовано, що адміністративно-правові форми взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності представляють собою зовнішній вираз практичної, спільної діяльності, спосіб вираження її сутності та змісту, яка реалізується сторонами взаємодії задля досягнення єдиної спільної мети. Вказані форми, як вбачається, найбільш доцільно поділити на дві великі групи: 1) правові: нормотворчість,

правореалізація; правозастосування; адміністративний договір; 2) неправові (організаційно-управлінські): підготовка та реалізація спільних заходів; проведення спільних науково-практичних конференцій, семінарів; публічне обговорення.

Відзначено, що нормотворчість як адміністративно-правова форма взаємодії органів публічного адміністрування та суб'єктів підприємницької діяльності включає: по-перше, розробку, прийняття та реалізацію спільних програм, Стратегій та Концепцій, спрямованих на покращення підприємницької діяльності; по-друге, створення робочих груп для підготовки законопроектів, пропозицій щодо змін та доповнень до чинного законодавства; по-третє, розробка та прийняття індивідуальних нормативно-правових актів. Тож, ефективна нормотворчість передбачає взаємодію, спрямовану на досягнення балансу між інтересами держави, громадян та суб'єктів підприємницької діяльності. Зазначене є запорукою створення стійкого та прозорого регулювання, яке сприяє зростанню економіки, забезпеченню правової впевненості та розвитку бізнесу.

Доведено, що правореалізація, як форма взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності передбачає активний процес застосування та реалізації правових норм та положень, що регулюють відповідну спільну діяльність. Ця форма взаємодії спрямована на забезпечення правової стабільності, захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності та створення рівних умов для розвитку бізнесу. Тож, саме через вказану форму забезпечується ефективне виконання встановлених законодавством норм, стандартів та вимог щодо додержання правил безпеки, якості, екологічних та соціальних вимог у підприємницькій діяльності. В свою чергу суб'єкти підприємницької діяльності, зі свого боку, зобов'язані дотримуватися встановлених правових норм, пред'являти необхідні документи для отримання дозволів та ліцензій, дотримуватися стандартів безпеки та якості.

Наголошено, що адміністративний договір є важливою формою взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності. Цей вид угоди спрямований забезпечення співпраці, взаємної вигоди та спільно відповідальності сторін. Він виступає юридичним інструментом, за допомогою якого вбачається можливим врегулювати взаємини між державними структурами та підприємцями з метою досягнення спільних цілей. Цей механізм передбачає встановлення конкретних прав та обов'язків для обох сторін, а також узгодження взаємних зобов'язань, спрямованих на виконання певних дій чи надання послуг. Органи публічного адміністрування укладають адміністративні договори із суб'єктами підприємницької діяльності з метою створення сприятливих умов для розвитку підприємницької сфери та забезпечення відповідних умов для їхньої діяльності. Це може охоплювати такі аспекти, як надання пільг чи допомоги при розв'язанні конкретних проблемних питань. Суб'єкти підприємницької діяльності, зі свого боку, зобов'язані дотримуватися умов і вимог, закріплених у договорі, та забезпечувати належне виконання своєї частини зобов'язань. Таким чином, адміністративний договір є об'єктивним відображенням принципу партнерства між органами публічного адміністрування та підприємцями, де обидві сторони співпрацюють з метою досягнення спільних цілей, сприяючи розвитку бізнесу та створенню сприятливого підприємницького середовища.

Констатовано, що проведення спільних науково-практичних конференцій, семінарів та інших подібних заходів виступає як активна та продуктивна форма взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності. Цей підхід базується на обміні знань, досвідом та експертною думкою щодо вирішення актуальних питань, які стосуються розвитку бізнесу та підприємницької сфери. Спільні науково-практичні заходи надають можливість органам публічного адміністрування та підприємцям активно обмінюватися інформацією про нові тенденції,

інноваційні підходи, ризики та можливості у підприємницькій діяльності. Науковий компонент таких заходів дозволяє розглядати проблеми з різних точок зору, аналізувати поточні тенденції та прогнозувати перспективи їх розвитку.

Акцентовано увагу на тому, що публічне громадське обговорення є важливою формою взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності. Цей механізм передбачає відкритий та прозорий процес обміну інформацією, думками та поглядами щодо питань, які стосуються регулювання та розвитку підприємницької діяльності. Під час публічних обговорень органи публічного адміністрування та представники підприємницького сектору мають можливість активно взаємодіяти, обговорювати поточні проблеми та перспективи, а також знаходити спільні рішення. Головною особливістю цієї форми є відкритість та доступність інформації, що дозволяє сторонам ознайомитися з пропозиціями, аргументами та поглядами інших учасників.

Під адміністративно-правовими методами взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності найбільш доцільно розуміти визначену нормами адміністративного права сукупність інструментів та засобів, які використовуються сторонами взаємодії в процесі здійснення спільної діяльності. До відповідних методів віднесено наступні: дозволу і заборон; переконання; імперативний метод; диспозитивний метод; метод взаємного нагляду і контролю; інформаційно-аналітичний метод.

Відзначено, що переконання є важливим методом взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності, який спрямовано на формування спільних поглядів, узгодження позицій та досягнення спільних цілей. Цей метод базується на використанні раціональних аргументів, логічної послідовності та доказової бази для переконання сторін у необхідності реалізації певних заходів, рішень чи змін.

Органи публічного адміністрування мають здатність аналізувати ситуацію, надавати статистичні дані, наукові дослідження та економічні аргументи, які можуть переконати суб’єктів підприємницької діяльності у важливості та доцільності запропонованих заходів. Використання даного методу покликане забезпечити згоду сторін на основі об’єктивних фактів та даних. Окрім того, вказаний метод передбачає активний обмін інформацією, пропозиціями та аргументами між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності. Ключовою метою є досягнення взаєморозуміння та збільшення легітимності рішень через врахування інтересів обох сторін. Для успішного використання методу переконання органи публічного адміністрування повинні бути компетентними у питаннях, що стосуються підприємницької діяльності, та володіти відповідною інформацією. Важливо також враховувати особливості підприємницького середовища, наприклад, на певній території, та забезпечувати діалоговий підхід до вирішення спірних та/або проблемних питань.

З’ясовано, що диспозитивний метод взаємодії є способом співробітництва між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності, що базується на засадах відкритості, гнучкості та можливості сторін визначити власні умови і обов’язки в рамках певних правовідносин. Цей метод передбачає, що органи публічного адміністрування встановлюють базові норми і правила, але залишають певну гнучкість щодо деталей та конкретних умов. В свою чергу суб’єкти підприємницької діяльності мають можливість самостійно визначати деталі своєї діяльності в рамках закону, враховуючи свої потреби, цілі та обставини. Органи публічного адміністрування можуть надавати рекомендації, консультації та допомогу суб’єктам підприємницької діяльності, але рішення про конкретні дії залишається на їхньому розсуді. Цей підхід сприяє підвищенню гнучкості та адаптивності в управлінні підприємствами, а також забезпечує підприємцям більший ступінь самостійності.

Узагальнено, що інформаційно-аналітичний метод представляє собою важливу форму взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності. Цей метод базується на обміні інформацією та проведенні аналітичних досліджень з метою покращення ефективності діяльності обох сторін взаємодії. Органи публічного адміністрування використовують інформаційно-аналітичний метод для збору, обробки та аналізу даних щодо стану ринку, економічних тенденцій, соціальних потреб, законодавчих ініціатив тощо, що допомагає їм приймати обґрунтовані рішення спрямовані на сприяння розвитку підприємництва та забезпечення стабільного функціонування ринку. З іншого боку, суб’єкти підприємницької діяльності використовують інформаційно-аналітичний метод для вивчення ринкової ситуації, конкурентних переваг, здійснення стратегічного планування та ризик-аналізу. Інформація, яку вони отримують від органів публічного адміністрування, допомагає їм адаптуватися до змін у законодавстві. Таким чином, застосування інформаційно-аналітичного методу дозволяє створити сприятливу платформу для обміну знаннями та аналітичними даними між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності.

Констатовано, що саме наведений вище перелік адміністративно-правових форм найбільш змістовно характеризує та розкриває зміст взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності. В свою чергу методи вказують на інструменти, які були використані сторонами взаємодії в процесі провадження спільної діяльності. Разом із тим, як недолік слід відзначити той факт, що окреслені форми та методи фактично не віднайшли законодавчого закріплення. А відтак, ця прогалина потребує усунення шляхом внесення змін та доповнень до діючого законодавства у відповідній сфері.

РОЗДІЛ 3
НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ОРГАНАМИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ТА СУБ'ЄКТАМИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

3.1. Зарубіжний досвід взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності та можливості його використання в Україні

Орієнтація України на Європейську та Євроатлантичну інтеграцію передбачає необхідність вивчення та аналізу можливостей застосування їх досвіду в різноманітних сферах суспільного буття. З урахуванням наявної соціально-економічної кризи, обумовленої багатьма факторам, наслідками повномасштабної війни, поєднаної з численними руйнуваннями, екологічною катастрофою на півдні, сході та в інших місцях, що потерпали від військової агресії, особливо важливим є досвід найрозвинутіших країн світу щодо забезпечення публічних інтересів та розвитку підприємництва, що є неможливим без налагодження ефективної та дієвої між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності.

На Заході з подальшим розвитком ринкової економіки почала складатися нова система соціального партнерства держави, бізнесу та громадянського суспільства. Цю систему деякі вчені називають системою функціонального представництва інтересів, а інші – міжсекторним соціальним партнерством. Така система являє собою реальний механізм здійснення прямих і зворотних зв'язків між суспільством і державою і служить своєрідним громадським інститутом підтримки динамічної рівноваги в сучасному соціумі [10, с. 33]. Подібні тенденції не є чужими й для України з урахуванням її Європейських перспектив.

Світова практика використання державно-приватного партнерства показує, що подібний механізм співробітництва доцільний для запровадження в країнах, де держава і бізнес мають спільний економічний інтерес, проте не можуть розвиватися і працювати незалежно один від одного. Спільний економічний інтерес держави і бізнесу виникає тоді, коли цільові орієнтири держави у взаємодії з бізнесом та цільові орієнтири бізнесу у взаємодії з державою мають точки перетину [11, с. 127].

А.Л. Бержанір підкреслює той факт, що у рамках порівняльної політичної економії, що аналізує різновиди капіталістичних систем (varieties of capitalism), прийнято виділяти механізми координації двох протилежних типів: «ліберальна ринкова економіка» (liberal market economies – LMEs), де держава не грає активної ролі, і «координована ринкова економіка» (coordinated market economies – CMEs), де держава відіграє активну, але переважно непряму роль. Як правило, до категорії «ліберальної ринкової економіки» відносять невелику групу країн: США, Великобританію, Ірландію. У розряд країн з «координованою ринковою економікою» потрапляє значна частина Європи: Німеччина, Швейцарія, Нідерланди, Бельгія, Швеція, Норвегія, Фінляндія, Австрія. Останнім часом прийнято також виділяти особливу третю категорію: «ринкову економіку, що знаходиться під впливом держави» («state-influenced» market economies – SMEs), де держава відіграє активну і безпосередню роль у координації національної економіки. Сюди відносять Францію (як відносно успішний приклад); інші країни «середземноморського капіталізму»: Італію, Іспанію, Португалію, Грецію; а також деякі країни Східної Азії: Японію, Південну Корею і Тайвань [10, с. 34]. Вочевидь, що наразі Україною обрана саме третя категорія розвитку взаємодії між органами публічного адміністрування та підприємцями.

Різноманіття напрямків такої взаємодії не дозволяє зробити детальний аналіз кожного з них, у цьому підрозділі ми лише окреслимо деякі приклади зарубіжного досвіду.

Найбільш успішним і показовим І.С. Біла та Е.І. Іллічова вважають досвід співпраці державного і приватного секторів у Великобританії. Починаючи з 1990-х років у країні було затверджено та реалізовано близько 600 проектів державно-приватного партнерства, на які припадає 15% загального обсягу капітальних інвестицій усього публічного сектору. Саме ця країна лідирує серед країн «Великої сімки» за кількістю заключних договорів із державно-приватного партнерства: щорічно тут укладається близько 80 нових угод із партнерства, які забезпечують 17% економії державного бюджету. Найбільш популярною формою державно-приватного партнерства у цій країні є «Приватна фінансова ініціатива», розвиток якої пов’язаний із пошуком способів поліпшення послуги для населення, зменшуючи навантаження на державний бюджет. Найбільш характерними ознаками «Приватної фінансової ініціативи» у Великобританії є: наявність розгляду всіх угод із боку поліпшення рівня життя населення, а не з боку появи нових активів у державі; розподіл повноважень між державою та бізнесом – приватний сектор бере на себе довгострокові зобов’язання щодо обслуговування активів, а держава – умову забезпечення постійного попиту на певний товар чи послугу; розподіл ризиків між приватним і державним секторами; використання співвідношення «ціна – якість» як показника ефективності використання державно-приватного партнерства [11, с. 128].

Прикладом успішної реалізації таких проектів державно-приватного партнерства, на думку А.О. Білоус, може слугувати досвід Нідерландів, зокрема прийняття та впровадження Багаторічної програми у сфері транспорту та інфраструктури (назва з гол.: Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT)), яка дала можливість цій країні прискорити залучення приватного сектора до реалізації проектів державно-

приватного партнерства, забезпечити впевненість його в реалізації цієї програми за умови зміни політичної та економічної ситуації в країні, а також визначити у середньостроковій перспективі ризики та гарантії для держави та приватного сектора. Зокрема, у цій програмі визначаються обсяги державних гарантій, які будуть надані приватному сектору на період до 6 років. Така програма розробляється Міністерством транспорту та інфраструктури Нідерландів та погоджується з Міністерством фінансів на відповідних стадіях розробки. Включення проектів до цієї програми у Нідерландах є деталізованим, має назву «процес MIRT» та включає наступні етапи: 1) сканування ринку (аналіз поточної ситуації на ринку, трендів, учасників ринку тощо); 2) аналіз витрат та вигід проекту; 3) застосування компаратору державно-приватного партнерства (інструмент аналізу пропонованого проекту на фоні аналогічних). Проходження компаратору державно-приватного партнерства є обов’язковим для усіх проектів, що включаються до програми MIRT, вартістю більше 112,5 млн. євро; 4) оцінка можливості включення проекту до Інтегрованої Бюджетної моделі та до Багаторічної програми у сфері транспорту та інфраструктури (MIRT); 5) застосування компаратору державного сектора (КДС); 6) прийняття рішення щодо включення проекту державно-приватного партнерства до Багаторічної програми у сфері транспорту та інфраструктури (MIRT) [13, с. 302–303]. Подібний приклад є вельми актуальним для України з урахуванням можливості забезпечення сталості державно-приватного партнерства, незважаючи на можливі зміни соціально-економічного чи іншого характеру, що забезпечить впевненість підприємців у власній інвестиційній стабільності, яка має особливе значення для відновлення післявоєнної інфраструктури країни.

В правовій літературі зазначається, що світовий досвід сформував наступні критерії, відповідність яким дозволяє визначити бізнес-організацію як соціально відповідальну, а саме: добросовісна сплата податків, виконання

вимог міжнародного, державного, регіонального законодавств; виробництво та реалізація якісної продукції; реалізація корпоративних програм підвищення фаховості співробітників; реалізація корпоративних програм з охорони та зміцнення здоров'я співробітників; реалізація корпоративних програм морального стимулювання персоналу; реалізація благодійних і спонсорських проектів; участь у формуванні позитивної суспільної думки про бізнес [4, с. 18].

Аналізуючи досвід США у сфері запровадження дієвих механізмів взаємодії влади та бізнесу, необхідно відмітити той факт, що у цій країні тісна співпраця влади та представників бізнесу набула широкого поширення на місцевому рівні. Зазначене пояснюється відсутністю у законодавстві США федерального закону, яким би встановлювались єдині підходи до реалізації проектів державно-приватного партнерства. Нормативне регулювання реалізації державно-приватного партнерства у більшості штатів регулюється чинними нормативно-правовими документами за галузевою ознакою. Основним інститутом, що відповідає за розвиток державно-приватного партнерства в США, є Національна рада з державно-приватного партнерства (The National Council for Public-Private Partnerships). Національна рада є комерційною організацією у складі уряду, членами якої є державні і приватні організації. Членство, пропоноване Асоціацією, може мати різний характер: індивідуальне, основне, спонсорське тощо. Національна рада створює умови для налагодження співробітництва між державним та приватним секторами у соціально значущих для населення сферах, а також сприяє впровадженню в практику державно-приватного партнерства на всіх рівнях державного управління. Рада вирішує наступні завдання: здійснює загальне інформування з метою популяризації заходів державно-приватного партнерства; сприяє інформаційному обміну між державою і приватним сектором; проводить навчальні семінари та тренінги з державно-приватного партнерства; забезпечує методологічну підтримку в ході підготовки і

реалізації міжнародних проектів державно-приватного партнерства; здійснює аналіз нормативно-законодавчої бази, якою врегульовується державно-приватне партнерство. Крім того, у США функціонує низка інших організацій, пов'язаних з розвитком державноприватного партнерства у країні: у сфері розвитку транспортної інфраструктури – Федеральне агентство автомобільних доріг (Federal HighwayAdministration), у сфері підтримки міжнародних проектів – Агентство підтримки глобальних ініціатив (Department of State: Global Partnership Initiative) і Корпорація тисячоліття (The Millennium Challenge Corporation (MCC), а також регіональні центри державно-приватного партнерства. За даними Національної ради з державно-приватного партнерства (National Council for PublicPrivatePartnership) у США із 65 базових видів діяльності муніципальної влади (водогони, каналізація, прибирання сміття, шкільна освіта, експлуатація автостоянок і т. ін.) у кожному населеному пункті комерційні фірми залучаються у середньому для виконання 23 видів. Участь приватного бізнесу у подібних проектах дозволяє місцевій владі економити від 20 до 50 відсотків бюджетних коштів [108, с. 147–148].

Розглянемо такий важливий аспект закордонного досвіду взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності, як залучення підприємців до добродійності. Зокрема, орієнтир на зарубіжний досвід щодо запровадження для таких підприємців-учасників благодійної діяльності податкових пільг (наприклад, у США, 10 % прибутку фірм звільняється від податку у разі відрахування їх на доброчинність, а для фізичних осіб цей відсоток збільшується до 50 %; у Німеччині юридичні та фізичні особи звільняються від податків у розмірі 10 % прибутку (доходу)) [34, с. 551]. У багатьох державах благодійні внески є підставою для отримання податкового вирахування/знижки, хоча при цьому є жорсткі вимоги до благодійних організацій та наявності підтверджуючих документів, а також найчастіше отримати податкову вигоду від пожертвування можна

лише за той податковий рік, у який вона була зроблена, і її сума може бути обмежена пороговим значенням. Наприклад: у США пожертвування треба вказувати у спеціальних формах для отримання вирахування, для всіх пожертвувань вище 250 дол. США потрібно зберігати підтверджувальні документи; у Сінгапурі донори, які бажають знизити базу оподаткування на 250% від суми пожертвування (у вигляді готівки, акцій, комп’ютерів, програмного забезпечення, артефактів, землі тощо) повинні надавати кваліфікованим організаціям свій податковий номер; у Ірландії, щоб особа мала право на податкове вирахування, пожертва має бути від 250 євро до 1 млн євро; у Фінляндії податкову знижку можна отримати лише за пожертви на університети й інші заклади вищої освіти розміром від 850 євро до 500 тис. євро; у Швеції на пожертви акредитованим організаціям від 200 крон можна отримати зниження податку у розмірі 25% від суми пожертви, але не більше 12 тис. крон [45].

Як зазначає С. В. Матяж, на відміну від США, європейські корпорації більш схильні до обмеження своєї відповідальності перед суспільством. Європейська модель соціально відповідального бізнесу не є відкритою лінією поведінки компанії і, як правило, регулюється нормами, стандартами та законами відповідних держав, тому що більшість соціальних проблем відносяться європейськими компаніями до сфери етичної відповідальності. Благодійність у Європі не така популярна, як у США, і пояснюється високим загальним рівнем податкового тягаря, що суттєво перевищує американський. Європейські компанії беруть участь у філантропічних акціях винятково через юридично закріплені механізми. У багатьох країнах Європи законодавчо закріплено обов’язкове медичне страхування та охорона здоров’я працівників, пенсійне регулювання та ряд інших соціально значущих питань. Так, наприклад, у Франції існує закон, який зобов’язує компанії звітувати про виконання програм соціальної відповідальності та охорону навколишнього середовища. При цьому контроль за дотриманням соціального та

екологічного законодавства здійснюється трудовими інспекціями і профспілками. У Німеччині в обмін на пожертвування видається спеціальний сертифікат, що дозволяє зменшити базу оподаткування у розмірі пожертвуваної суми. Більш того, найбільш престижні меценати перебувають на верхівці громадського визнання і є постійними гостями на урочистих прийомах різного роду, включаючи й ті, що проводяться у резиденціях керівництва держави [85, с. 106–107]. Таким чином, відбувається як податкове, так і моральне стимулювання підприємців-благодійників.

О.Ю. Амосов, Н.Л. Гавкалова та О.О. Болотова справедливо зазначають, що сегмент вітчизняної благодійності залишається мало розвиненим порівняно з країнами США та Європи. Стимулювання благодійної діяльності орієнтована на створення у суспільстві сприятливого середовища для благодійної діяльності. А саме, усунення надмірної бюрократизації регулювання га підзвітності суб’єктів благодійної діяльності. Подолання у суспільстві негативних стереотипів та недовіри до суб’єктів благодійної діяльності. Вагоме значення мають заходи, спрямовані на підняття професійного рівня та культури благодійної діяльності в Україні, а саме: забезпечення кадровим потенціалом та проведення фахових досліджень, впровадження новітніх форм проведення здійснення діяльності та їх законодавче врегулювання [4, с. 21].

Сфера податкового стимулювання не обмежується виключно благодійною спрямованістю. Цікавим та привабливим для переймання, на справедливий погляд Т.Г. Буй та О.К. Прімєрової, є досвід оподаткування малого бізнесу таких країн, як Франція, США та Естонія. Спільною рисою сфери оподаткування малих підприємств даних країн є надання податкових пільг за умови реінвестування певної частини прибутку підприємства у його власний розвиток. Так, у Франції обов’язковою вимогою застосування спрощеного режиму оподаткування є те, що підприємство реінвестує частину прибутку у свою діяльність, і зобов’язується щорічно протягом наступних

трьох років реінвестувати ту ж саму частку прибутку, яка залишається після сплати податків. В Естонії ж оподаткуванню підлягає лише той прибуток підприємства, що розподіляється між учасниками. Тобто якщо підприємство повністю реінвестує свій прибуток у власну діяльність, податок на прибуток не сплачується [18].

У країнах Європи присутні й інші способи взаємодії в сфері податкового стимулювання, яких наразі немає в Україні. Т.С. Гавриленкова зазначає, що у країнах ЄС спрощені системи оподаткування суб’єктів малого підприємництва не використовуються. Натомість набули поширення інші форми державної підтримки цього типу підприємств, а саме: створення рівних умов оподаткування підприємств різних організаційно-правових форм; забезпечення податкового нейтралітету у разі зміни організаційно-правової форми підприємства; звільнення деяких підприємств від необхідності ведення звітності про результати господарської діяльності та запровадження спрощеної системи бухгалтерського обліку і звітності; зменшення ставки податку на прибуток суб’єктів малого бізнесу тощо. Існують також інші форми державної податкової підтримки малого підприємництва, серед яких особливий практичний інтерес становлять стимулювання науково-дослідної та інвестиційної діяльності, надання податкових канікул новоствореним малим підприємцям, методи заохочення платників податків – суб’єктів малого підприємництва – за сумлінне виконання податкових зобов’язань та ін. [24]. Подібні засоби взаємодії можна застосовувати в Україні з певною часткою обережності, оскільки значна кількість малих підприємців використовує саме спрощену систему оподаткування, інші способи податкового стимулювання можуть, на нашу думку, використовуватися як додаткові.

У світовій практиці створення адміністративних бар’єрів у формі вхідного контролю є винятковою мірою регулювання економіки, що вводиться у випадках, коли інші методи регулювання на практиці довели

свою неефективність. Тому сфера їхнього застосування обмежена. Кількість видів діяльності, що ліцензуються, коливається в різних країнах ЄС від 30 до 90. Так, в Австрії існує 28 ліцензованих видів підприємництва, у Великобританії – 38, Японії – 39. Розпочинаючи огляд органів ліцензування, розглянемо систему органів ліцензування у Сполучених Штатах Америки, зумовлену децентралізацією влади: а) повноваженнями щодо ліцензування володіють органи державної влади і можуть створюватися самостійні органи, що займаються лише ліцензуванням та сертифікацією (наприклад, у Департаменті державної освіти штату Нью-Йорк створено відділ з видачі професійних ліцензій психологам); б) найпоширенішим є здійснення ліцензування незалежними від органів публічної адміністрації комісіями; в) залежно від характеру виду діяльності, що ліцензується (виходить за межі штату чи ні), органами ліцензування будуть, відповідно, органи влади федерації (телерадіомовлення чи виробництво ліків) або органи місцевого самоврядування (демонстрація кінофільмів, продаж алкогольних напоїв); г) можливе наділення повноваженнями щодо ліцензування органів публічної адміністрації, основна діяльність яких зосереджена в іншій сфері (наприклад, Апеляційний суд округу Колумбія ліцензує аторнеїв (повірений, якого допущено до ведення справи в суді) [86, с. 180].

У Грузії також практикується передача повноважень щодо ліцензування незалежним від органів публічної адміністрації органам. Регуляторним органом Грузії у сфері ліцензування радіомовлення та електронних комунікацій – Національна комісія з комунікацій Грузії, розпочала свою діяльність з 1 липня 2000 року. Відповідно до законодавства Грузії дана комісія є юридичною особою публічного права, постійно діючим незалежним державним агентством. Комісія несе відповідальність перед Президентом, Урядом і Парламентом. Комісія не належить до жодної державної гілки влади і не фінансується з державного бюджету. Джерелом доходів комісії є плата за регулювання, що виплачується уповноваженими

особами і ліцензіатами у сфері електронних комунікацій і мовлення, яка становить 0,75 % від загального річного доходу ліцензованих осіб в області електронних комунікацій і 0,5 % від загального річного доходу осіб, що мають ліцензію у сфері мовлення [86, с. 180].

Проте, що стосується видів діяльності, які мають істотний вплив на життя та здоров'я людини і громадянина, то у багатьох країнах їхнє ліцензування – прерогатива органів публічної адміністрації. Однак інколи залишається не зрозумілим, за яким критерієм прийнято рішення щодо ліцензування деяких видів господарської діяльності – органами публічної адміністрації, а деяких – саморегулюючими організаціями [86, с. 180].

Закон Німеччини «Про порядок здійснення промислової діяльності» містить положення про необхідність спеціального контролю або спеціального дозволу (ліцензії) на ведення особливих видів підприємницької діяльності. У Законі Німеччини про промислову діяльність стосовно до кожного виду діяльності встановлюються вимоги щодо ліцензії, яку видали, й можливості її обмеження. Види підприємницької діяльності, здійснення яких можливо при наявності ліцензії, виділені в Законі за певними підставами: у виробництві використовується устаткування, що має потребу в спеціальному систематичному контролі, оскільки таке устаткування може становити небезпеку як для працюючих на даному підприємстві, так і для третіх осіб; ведення діяльності обумовлене наявністю в підприємця особливої кваліфікації (наприклад, охоронна діяльність, ігорний бізнес), спеціальний характер цієї діяльності є передмовою необхідності одержання відповідного дозволу [23, с. 77]. Інший підхід визначений у США, в якому влади штатів і місцеві влади мають широкі повноваження у встановлені напрямків діяльності, що підлягають ліцензуванню і регламентації порядку їхнього одержання. В Україні підхід прямо протилежний – органи місцевої влади повністю було усунуто від нормативного регулювання відносин у сфері ліцензування підприємницької діяльності. Рівень органу, що ліцензує, у

США викликаний характером діяльності, що підлягає ліцензуванню. Так, ліцензування телемовлення (діяльності, як правило, що виходить за межі одного штату) або виробництва ліків (діяльності потенційно небезпечної для населення) здійснюється органами влади Федерації, а, наприклад, ліцензії на продаж алкогольних напоїв або демонстрацію кінофільмів видаються місцевою владою [23, с. 78].

Такий зменшений вплив на суб'єктів підприємницької діяльності в Німеччині поєднується з регуляторною реформою у цій країні на федеральному рівні, яка ототожнюється фахівцями із заходами щодо зменшення бюрократії та адміністративних бар'єрів для бізнесу, особливо для малого та середнього. Відповідно до вимог різних стадій законодавчого процесу у Німеччині була створена трирівнева база оцінка регуляторного впливу: попередня, яка базується на порівняльному аналізі регуляторних актів; супроводжуюча, на підставі певного законопроекту; та ретроспективна, що є методом оцінки законопроекту, який уже вступив у дію [82, с. 44].

Одним із недостатньо розвинутих в Україні, але вже спробуваних в Європейських країнах способів взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності є достатньо повне інформаційне забезпечення інвестиційної привабливості певної місцевості. Зокрема, у Польщі інформаційно-промоційна сфера охоплює територіальний маркетинг і сучасні форми управління установою, що знаходить щораз більше визнання серед працівників місцевого самоврядування з огляду на вітчизняну і міжнародну конкуренцію, економічну, культурну, освітню чи туристичну співпрацю. Місцеві органи публічної влади стають центром промоції та надання інформації про гміну, повіт і воєводство у Польщі. Звичайно вони мають найбільш актуальні статистичні та якісні дані про всі аспекти економічного і суспільного життя зазначеної територіальної громади [37, с. 141]. Подібна практика цілковито може бути прийнятна і для України.

Доцільно підкреслити вагомість підтримки органами публічного адміністрування підприємства, особливо це є важливим для суб'єктів малого підприємництва, як основу стимулювання економічного розвитку держави, що є цілковито зрозумілим фактом для більшості розвинутих країн світу. Як зазначає О. Квасниця, фінансова підтримка суб'єктів малого бізнесу у країнах із розвинутою економікою здійснюється переважно під патронажем уряду та державних органів із використанням коштів бюджету, а також авторитету держави і важелів державної економічної політики, що спроможні зробити привабливим для суб'єктів приватного сектору співробітництво з малим бізнесом. Зарубіжний досвід переконливо свідчить, що підприємства малого бізнесу розвиваються швидкими темпами, стабільно й ефективно працюють у розвинених країнах світу завдяки активній державній підтримці на всіх рівнях влади. Держава, в свою чергу, отримує зростання обсягів виробництва продукції, зниження напруженості на ринку праці, збалансування різних галузей економіки, співпрацю великого і малого бізнесу, формування середнього класу підприємців, вирішення соціальних проблем, підвищення конкурентоспроможності вітчизняних товарів, зростання надходжень до бюджетів всіх рівнів за рахунок податків. Тому малий бізнес є основою для стабільного розвитку економіки будь-якої країни. У Франції основний вплив на розвиток і стимулювання малого бізнесу з боку державних органів сконцентровано на підвищенні кваліфікації управлінського персоналу малих фірм та створенні законодавчих гарантій щодо попередження їх від банкрутства. В Іспанії у випадку нестачі власних коштів уряд надає фінансову допомогу малим підприємствам. Країни Азії, що розвиваються (Тайвань, Сінгапур, Індонезія), здійснили економічний ривок саме за рахунок стрімкого розвитку підприємств малого бізнесу. З розвитку підприємств малого бізнесу Сінгапур посідає 5-те місце у світі за рахунок надання пільг в оподаткуванні (особливо у перші роки створення підприємства), постійного зниження відсотків за кредитами, які надають

малим підприємствам, великої кількості пільгових програм кредитування, державного фінансування навчання та підвищення кваліфікації робітників, які зайняті у сфері малого бізнесу. Завдяки такій підтримці в Сінгапурі функціонує близько 140 тисяч підприємств малого і середнього бізнесу, що становить 90% від усіх підприємств країни, які забезпечують приріст ВВП на рівні 5-6% на рік [57, с. 178].

У скандинавських країнах основним «донором» фінансових «ін’єкцій» у мале підприємництво є держава. Уряди цих країн надають субсидії та прямі позики початківцям у малому бізнесі. Перспективні та важливі проекти на 50–75% можуть фінансуватися за рахунок державних коштів. Ірландія деяким категоріям підприємців-початківців протягом року виплачує щомісячну допомогу в 50 фунтів-стерлінгів. В Італії розвинута система державної фінансової підтримки малого бізнесу через субсидування та пільгове кредитування діяльності окремих напрямків малого бізнесу та діяльності консорціумів і кооперативів, що об’єднують малі підприємства. Розмір субсидій таких об’єднань не перевищує 300 млн. лір на рік або 800 млн. лір впродовж 3-х річного періоду. У США підтримка малого бізнесу відбувається головним чином через дотації, прямі гарантовані позики. Крім того на рівні штату реалізуються програми підтримки малого бізнесу через залучення недержавних коштів. У випадку неплатоспроможності позичальника держава стовідсотково покриває збитки. Гарантії держави зменшують ризик операцій кредитно-фінансових установ, сприяють зацікавленості кредиторів малого бізнесу. Прикладом особливої ролі малого підприємництва у розвитку та відновлення національної економіки є Японія, де малий бізнес забезпечує біля 40% промислового виробництва. Такі результати вдалося досягнути завдяки значній допомозі уряду, зокрема: впровадженню спеціального оподаткування для окремих видів діяльності; створенню Корпорації страхування суб’єктів малого бізнесу, асоціації гарантування кредитів; наданню пільгових кредитів,

гарантій, субсидій підприємствам на модернізацію та удосконалення виробництва, реалізацію спільних проектів з університетами, інститутами щодо нових розробок, розвиток легкої і харчової промисловості, розробку нових продуктів і нових технологій, створення нових підприємств у відсталих регіонах. Крім того, уряд забезпечує фінансування консультаційно-інформаційної підтримки малого бізнесу, підготовки кадрів [31].

Підсумовуючи викладене, необхідно погодитися з позицією А.Л. Бержаніра про те, що саме ефективна взаємодія влади та бізнесу спрямована на розвиток суспільства в умовах ліберальної демократії, здатна стати базисом політичної та економічної стабільності в суспільстві. Фундаментальною основою співпраці держави та підприємницьких структур є спільність їх соціально-економічних інтересів. Разом з тим, реалізація політики соціального партнерства повинно відбуватися за умови провідної ролі тут держави. Зростання її ролі стає інструментом реалізації загальнонаціональних інтересів, узгодження з ними різноманітних корпоративних інтересів різних соціальних груп, досягнення на цій основі соціального консенсусу [10, с. 35].

Таким чином, в різних країнах існують певні відмінності щодо взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності. Так, у США доволі розповсюдженою є участь підприємців у благодійній діяльності, вона є важливим елементом «поведінки» останніх, частиною їх позитивного іміджу, що також поєднується із значними податковими знижками. В Європейських країнах стимулювання благодійної діяльності підприємців з боку органів публічної адміністрації відбувається у форматі їх нормативно-імперативного зобов’язання. До прикладу, вагоме значення у Польщі приділяється роботі місцевих органів публічного адміністрування, зокрема в контексті інформаційного забезпечення та стимулювання підприємницьких інвестицій. Взаємодія в сфері ліцензування підприємництва значно різниться у

розвинутих країнах світу. У даному контексті більш раціональним представляється досвід Німеччини. У всіх країнах світу держави намагаються підтримати суб'єктів малого підприємництва в тому числі за допомогою фінансових інструментів (пільгового кредитування, оподаткування, чи звільнення від оподаткування протягом перших років становлення бізнесу, надання грантової підтримки тощо).

Підбиваючи підсумок, вважаємо, що найбільш перспективним для запровадження в Україні є наступний зарубіжний досвід щодо взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності:

– по-перше, це податкове стимулювання благодійництва суб'єктів підприємництва за рахунок збільшення відсотку податкової знижки;

– по-друге, визначення органами публічного адміністрування, зокрема на місцевому рівні, пріоритетних напрямків залучення благодійних коштів підприємців з метою обмеження кола об'єктів благодійництва, при якому надається збільшений обсяг податкової знижки, наприклад, відновлення зруйнованих закладів освіти тощо;

– по-третє, збільшення участі місцевих органів публічного адміністрування (насамперед органів місцевого самоврядування та місцевих державних адміністрацій) у інформаційній підтримці суб'єктів підприємницької діяльності шляхом просування в соціальних мережах та на інших інформаційних платформах актуальної інформації про соціально-економічний стан регіонів, окремих адміністративно-територіальних одиниць, із зазначенням потреб у певному виді підприємницької діяльності в цій місцевості, перевагах роботи на певній території тощо;

– по-четверте, зменшення ліцензійного навантаження на суб'єктів підприємницької діяльності, а також передача ліцензійних повноважень щодо окремих видів підприємництва (наприклад, торгівля алкогольними напоями) місцевим органам публічного адміністрування;

– по-п’яте, актуалізація розвитку державно-приватного партнерства відповідно до нагальних потреб країни (зокрема, в найбільш постраждалих від військових дій регіонах);

– по-шосте, розширення державної підтримки суб’єктів підприємницької діяльності, особливо суб’єктів малого підприємництва, як основи соціально-економічної стабільності країни [51].

3.2. Удосконалення адміністративного законодавства, яке регулює взаємодію між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності

Забезпечення ефективної взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності є фактично неможливим без вдосконалення адміністративного законодавства, норми якого регулюють суспільні відносини у даній сфері. У юридичній літературі широко вживаються два підходи до визначення терміну «законодавство»: широке і вузьке. В широкому розумінні, законодавство охоплює нормативно-правові акти вищих органів державної влади та управління, такі як закони, постанови парламенту, укази президента, постанови уряду. В узькому розумінні, це включає закони та інші правові акти, які приймаються законодавчою владою у спеціальному порядку. Вчені зазначають, що широке розуміння поняття «законодавство» було типовим для радянського періоду розвитку України та зараз вважається неприйнятним. Головний аргумент за правомірність цього твердження полягає в тому, що включення всіх нормативно-правових актів держави до законодавства зводить значення закону, збуджує зростання кількості підзаконних актів, зокрема відомчих, та зменшує його значущість як основи законності та правопорядку в державі. Проте на шляху до правової держави важливо підвищити роль закону. О.Ф. Скакун зауважує, що при визначенні поняття «законодавство» для

конкретної держави слід використовувати Основний Закон або конституційні (органічні) закони, де вказані перелік і характеристики нормативно-правових актів та відповідні терміни та поняття [141, с. 373–374].

Під адміністративним законодавством М. Букін пропонує розуміти сукупність нормативно-правових актів Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України та центральних органів виконавчої влади, у яких містяться найбільш загальні й важливі адміністративно-правові норми, дія яких поширюється на всю територію держави [19, с. 7]. В свою чергу С.І. Бугера переконливо доводить, що адміністративне законодавство – це система нормативно-правових актів, у яких містяться найбільш загальні й важливі адміністративно-правові норми. Тому воно охоплює не всі нормативно-правові акти, а лише відповідні акти Верховної Ради, Президента України і Кабінету Міністрів України, тобто ті нормативно-правові акти, дія яких поширюється на всю територію країни. Є вагомі підстави додати до цього переліку також нормативно-правові акти міністерств та інших центральних органів виконавчої влади (тобто так зване відомче законодавство), але лише в тих випадках, коли вони визначають права і обов'язки громадян і підлягають реєстрації у встановленому законом порядку [2, с. 147; 17, с. 44].

Таким чином, адміністративне законодавство слід розуміти як систему нормативних актів, норми яких спрямовані на регулювання взаємовідносини у сфері діяльності органів державної влади, зокрема щодо визначення їх повноважень, а також прав та обов'язків громадян та/або юридичних осіб, які вступають у взаємодію із цими органами з метою реалізації та захисту своїх законних прав, свобод та законних інтересів. Для того, щоб законодавство було ефективним та забезпечувало дотримання принципів законності та верховенства права під час взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності воно не має містити прогалин. Прогалини в законодавстві – це невід'ємний атрибут

правового регулювання, якого неможливо позбутися. Специфіка цивільно-правового регулювання визначає особливе ставлення законодавця до подолання прогалин у цивільному законодавстві. Саме цим продиктоване закріплене у чинному Цивільному кодексі України можливість оперативного подолання прогалин законодавства без втручання законодавця [40, с. 158]. Досить цікавою є наукова позиція М.В. Цвіка, який у своєму науковому дослідженні доводить, що прогалина в законодавстві – це відсутність регулювання певних суспільних відносин за умови, коли ці відносини мають бути врегульованими з позицій принципів права. Про прогалину для регулювання життєвих ситуацій у суспільних відносинах можна говорити і в тих випадках, коли вони перебувають у сфері правового регулювання, тобто коли залишилися неврегульованими ті відносини, які повинні бути врегульовані правом [41; 77]. Вчений цілком справедливо акцентує увагу на тому, що причини прогалин бувають різні. А відтак, вказує М.В. Цвік, прогалини бувають: 1) первісні прогалини зумовлені тим, що законодавець не врахував у формулюваннях нормативних актів всю багатоманітність життєвих ситуацій, які вимагають правового регулювання. Це може трапитися також через прорахунки, допущені при розробленні закону, у використанні прийомів юридичної техніки; 2) наступні прогалини з'являються об'єктивно внаслідок постійного розвитку суспільних відносин, виникнення нових життєвих ситуацій, які не могли бути заздалегідь передбачені законодавцем. Оскільки зовсім уникнути прогалин неможливо, тобто прогалини є нормальним явищем у праві, то слід знайти засоби їх оперативного заповнення (усунення чи подолання) [41; 77]. Таким чином, наявність прогалин у адміністративному законодавстві, норми якого спрямовані на регулювання взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності, обумовлена як об'єктивними, так і суб'єктивними чинниками. Так, об'єктивними чинниками є поступове запровадження реформи децентралізації, а також

реформування державного управління, що призвело до розвитку суспільних відносин у сфері державного управління. Що ж стосується суб'єктивних чинників, то ними є: а) законодавець занадто поспішав із запровадженням окремих реформ, що суттєво вплинуло на якість нормативно-правових актів; б) із фактичною відсутністю уваги законодавця до проблеми взаємодії органів публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності.

Розмірковуючи про шляхи вдосконалення адміністративного законодавства, яке регулює взаємодію між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності, варто відзначити кроки законодавця, які він здійснив у відповідному напрямку. У даному контексті, перш за все слід приділити увагу «Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні», метою якої було «визначення напрямів, механізмів і строків формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних та доступних публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, задоволення інтересів громадян в усіх сферах життєдіяльності на відповідній території, узгодження інтересів держави та територіальних громад» [126].

Відповідно до вказаної вище Концепції, на даний час ефективного та швидкого розв'язання потребують такі проблеми, пов'язані із функціонуванням місцевого самоврядування [126]: «погіршення якості та доступності публічних послуг внаслідок ресурсної неспроможності переважної більшості органів місцевого самоврядування здійснювати власні і делеговані повноваження; зношеність теплових, каналізаційних, водопостачальних мереж і житлового фонду та ризик виникнення техногенних катастроф в умовах обмеженості фінансових ресурсів місцевого самоврядування; складна демографічна ситуація у більшості територіальних

громад (старіння населення, знелюднення сільських територій та монофункціональних міст); неузгодженість місцевої політики щодо соціально-економічного розвитку з реальними інтересами територіальних громад; нерозвиненість форм прямого народовладдя, неспроможність членів громад до солідарних дій, спрямованих на захист своїх прав та інтересів, у співпраці з органами місцевого самоврядування і місцевими органами виконавчої влади та досягнення спільних цілей розвитку громади; зниження рівня професіоналізму посадових осіб місцевого самоврядування, зокрема внаслідок низької конкурентоспроможності органів місцевого самоврядування на ринку праці, зниження рівня престижності посад, що призводить до низької ефективності управлінських рішень; корпоратизація органів місцевого самоврядування, закритість і непрозорість їх діяльності, високий рівень корупції, що призводить до зниження ефективності використання ресурсів, погіршення інвестиційної привабливості територій, зростання соціальної напруги; надмірна централізація повноважень органів виконавчої влади та фінансово-матеріальних ресурсів; відсторонення місцевого самоврядування від вирішення питань у сфері земельних відносин, посилення соціальної напруги серед сільського населення внаслідок відсутності повсюдності місцевого самоврядування [126]. Визначаючи проблеми діяльності органів місцевого самоврядування законодавець дійсно акцентував увагу на низці важливих проблемних аспектів функціонування даних інституцій. Разом із тим, фактично поза увагою залишилось питання співпраці органів місцевого самоврядування із суб'єктами підприємницької діяльності, що в умовах децентралізації є суттєвою прогалиною, яка негативно може вплинути і на економічний, і на соціальний розвиток певного регіону зокрема та держави, взагалі.

Втім, варто підкреслити, що у вказаній вище Концепції було встановлено, що основними повноваженнями органів місцевого самоврядування базового рівня є забезпечення [126]: «місцевого

економічного розвитку (залучення інвестицій, розвиток підприємництва); розвитку місцевої інфраструктури, зокрема доріг, мереж водо-, тепло-, газо-, електропостачання і водовідведення, інформаційних мереж, об'єктів соціального та культурного призначення; планування розвитку території громади; вирішення питань забудови території (відведення земельних ділянок, надання дозволів на будівництво, прийняття в експлуатацію будівель); благоустрою території» тощо [126]. А відтак, законодавець фактично зобов'язав органи місцевого самоврядування налагодити взаємодію із суб'єктами підприємницької діяльності. Однак, справедливим буде відзначити, що будь-які механізми налагодження такої взаємодії, так розроблені та запроваджені і не були.

Далі в контексті представленої проблематики доцільно вказати «Стратегію реформування державного управління України на 2022–2025 роки», в якій зазначається, що «належне врядування є одним з основних факторів конкурентоспроможності держави, розвитку її економіки та передумовою європейської інтеграції. Для забезпечення ефективної діяльності Кабінету Міністрів України щодо формування державної політики у різних сферах необхідно створити професійну, результативну, ефективну та підзвітну систему центральних органів виконавчої влади. Зниження адміністративного навантаження на суб'єктів господарювання, покращення якості надання адміністративних послуг, забезпечення законності та передбачуваності адміністративних дій підвищує позиції держави у міжнародних рейтингах, а також має велике значення для підвищення рівня довіри громадян та бізнесу до держави» [151].

Завданнями з реалізації вказаної вище Стратегії законодавцем було визначено наступні:

1) щодо адміністративної процедури: «впровадження адміністративної процедури та приведення нормативно-правових актів у відповідність із законом про адміністративну процедуру; проведення навчання державних

службовців, підвищення рівня обізнаності громадян з питань загальної адміністративної процедури» [151];

2) щодо якості та доступності послуг: «сприяння розвитку мережі центрів надання адміністративних послуг з урахуванням інклюзивності, доступності та зручності для суб’єктів звернень; забезпечення подальшої інтеграції послуг до центрів надання адміністративних послуг; забезпечення подальшої децентралізації повноважень щодо надання адміністративних послуг шляхом їх делегування органам місцевого самоврядування (включаючи адміністративні послуги соціального характеру, державну реєстрацію земельних ділянок і транспортних засобів), а також спрощення процедур надання послуг у сфері реєстрації актів цивільного стану; запровадження системи моніторингу та оцінки якості надання адміністративних послуг відповідно до єдиних стандартів з метою їх подальшого удосконалення; проведення реінжинірингу адміністративних та інших публічних послуг за принципами клієнтоорієнтованості та запровадження їх надання в електронній формі, зокрема комплексної електронної публічної послуги, пов’язаної із започаткуванням та провадженням підприємницької діяльності, та комплексної електронної публічної послуги, пов’язаної із настанням смерті особи» [151];

3) щодо дієвої інфраструктури: «забезпечення взаємодії між публічними електронними реєстрами (включаючи публічні електронні реєстри, держателями яких є органи місцевого самоврядування) для отримання інформації, необхідної для надання адміністративних та інших публічних послуг без участі громадянина, шляхом підключення публічних електронних реєстрів до системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів «Трембіта»; забезпечення використання фізичними та юридичними особами надійних, безпечних, сучасних засобів та схем електронної ідентифікації за допомогою інтегрованої системи електронної ідентифікації» [151].

Вирішення вказаних завдань, як вбачається, також позитивним чином вплине на якість та ефективність надання адміністративних послуг органами державної влади, а відтак, апріорі, покращить взаємодію між цими інституціями та суб’єктами підприємницької діяльності. Окрім того, з позитивного боку слід відзначити те, що у «Стратегії реформування державного управління України на 2022–2025 роки» значна увага приділяється покращенню комунікації між органами публічного адміністрування та іншими недержавними суб’єктами, зокрема в даному контексті пропонується [151]: «забезпечення інституційної спроможності для комунікації в рамках реформи державного управління; створення веб-порталу з питань реформи державного управління; розроблення та розповсюдження інформаційних матеріалів про реформу державного управління для різних цільових груп; проведення регулярних публічних заходів та обговорень із представниками громадськості та заінтересованих сторін реформи (один раз на квартал) і щорічної підсумкової конференції; проведення опитувань цільових аудиторій та ключових заінтересованих сторін щодо оцінки ефективності державного управління та комунікацій (один раз на рік); розроблення та введення в дію програми для автоматичної електронної взаємодії з ключовими заінтересованими сторонами та громадськістю щодо актуальних питань реформи державного управління; проведення інформаційної кампанії для запровадження публічних консультацій щодо політичних пропозицій та законопроектів, що подаються для схвалення Кабінетом Міністрів України, з використанням відповідних інформаційно-комунікаційних технологій та інструментів; проведення інформаційної кампанії для підвищення рівня обізнаності громадян про перелік, можливості та способи доступу до публічної інформації та звернень до державних органів (запити громадян)» [151].

Окремий нормативно-правовий акт, якому слід приділити увагу в розрізі представленої проблематики – «Концепція реалізації державної

політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року», метою якої є «створення нормативно-правової бази та здійснення заходів для впровадження міжнародних стандартів ведення соціально відповідального бізнесу в діяльність суб’єктів господарської діяльності для забезпечення сталого розвитку України та підвищення суспільного добробуту» [71]. Розв’язання проблем, визначених у вказаній вище Концепції, пропонується шляхом забезпечення реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні, яка базується на основі міжнародних стандартів та правил поведінки бізнесу. Проблему передбачається розв’язати шляхом запровадження конкурсного відбору, переможцем якого є суб’єкт господарської діяльності з високим рівнем соціальної відповідальності, за визначеними державою критеріями, зокрема в разі [71]: «залучення суб’єкта господарської діяльності до реалізації соціальних проектів у сфері захисту прав людини (будівництво житла для внутрішньо переміщених осіб, соціального житла); створення умов для організації лікування та адаптації військовослужбовців; забезпечення закладів охорони здоров’я медичним обладнанням; будівництва та облаштування шкіл і дитячих будинків; реалізації соціальних проектів, зокрема за рахунок бюджетних коштів; участі суб’єктів господарської діяльності у створенні нових робочих місць (працевлаштування внутрішньо переміщених осіб, осіб з інвалідністю; участь в удосконаленні трудового законодавства); участі суб’єктів господарської діяльності в організації та підтримці системи охорони навколишнього природного середовища; пошуку нових можливостей щодо підвищення екологічних показників діяльності; забезпечення проведення відповідної професійної підготовки працівників з питань охорони навколишнього природного середовища, здоров’я і безпеки, включаючи правильне поводження з небезпечними матеріалами та запобігання аваріям з екологічними наслідками» [71].

У ході реалізації Концепції передбачається досягти таких короткострокових результатів для національної економіки: «створення сприятливих правових, фінансових та організаційних умов для розвитку соціально відповідального бізнесу; створення нових робочих місць, зокрема для внутрішньо переміщених осіб та осіб з інвалідністю; створення безпечних та здорових умов праці, зниження рівнів виробничого травматизму та професійної захворюваності; забезпечення рівних можливостей для працівників у вирішенні питань працевлаштування без дискримінації за ознакою статі; зменшення рівня забруднення стічних вод; відновлення земель для органічного виробництва; забезпечення відкритості та доступності інформації про діяльність суб’єкта господарської діяльності; збільшення кількості добровільних публічних звітів (інтегрованих та/або нефінансових) суб’єктів господарської діяльності, що містять інформацію про здійснення суб’єктами господарської діяльності заходів із впровадження стандартів ведення соціально відповідального бізнесу; зменшення проявів корупції; поширення кращого досвіду соціально відповідального бізнесу щодо етичної та доброчесної поведінки; покращення якості товарів і послуг; зменшення шкоди для здоров’я або навколишнього природного середовища, що виникає в результаті споживання та/або утилізації товарів низької якості» [71].

Таким чином, аналіз наведених вище Стратегічних та Концептуальних документів дає змогу констатувати, що проводячи реформи у сфері державного управління, а також у галузі здійснення господарської (підприємницької) діяльності, законодавець постійно акцентує увагу на тому, що досягнення бажаної мети фактично є неможливим без належної взаємодії органів державної влади та бізнесу. Адже фактично від їх співпраці напряму залежить фінансова та економічна стабільність держави та суспільства в цілому. Втім, як недолік всіх проаналізованих вище нормативно-правових актів, варто відзначити те, що законодавець фактично поза своєю увагою

залишив питання правового та організаційного забезпечення взаємодії органів публічного адміністрування та суб’єктів підприємницької діяльності.

Окремі спроби вирішити представлену у науковій праці проблематику, було здійснено і на рівні науковому. Так, до прикладу, А.І. Рибак дійшов до висновку, що на жаль в нашій країні не виявлено встановленої етики для місцевого управління. Як серед широкої громадськості, так і в колах чиновників виконавчої влади та місцевого самоврядування, відсутнє розуміння ключової стратегічної мети їхньої діяльності – надання соціальних послуг громадянам. Доктрина адміністративних послуг ще не отримала адекватного висвітлення, навіть на рівні вітчизняної науки. Це важлива складова діяльності ефективної публічної адміністрації [132]. Отже, А.І. Рибак дійшов до невтішного висновку: реформи публічної адміністрації в Україні наразі не мають стійкого фундаменту і суспільного підтримання «знизу»; реформи «зверху» майже неможливі через політичний контекст. Якщо такий стан речей залишиться незмінним, то реальне наближення адміністративної системи до демократичних стандартів залишатиметься мрією. У цей же час, наші політичні лідери повинні чітко усвідомити, що реформа публічної адміністрації є основою для подальших змін в країні. Це ключовий аспект демократичних перетворень. Зворотно, нерозробленість реформ у цьому секторі гальмує або надає неефективними інші реформи [132].

І. Безена, досліджуючи проблему взаємодії органів публічної влади та суб’єктів підприємницької діяльності в умовах децентралізації дійшов до ряду цікавих висновків. Автор дійшов до висновку, що теоретичні та практичні результати децентралізації окреслюються в контексті нових стратегій розвитку територій в наступному: «створено нові рівні розвитку соціальних інституцій суспільства в громаді та залучення громадян до трансформацій у громаді; окреслилась система моніторингу громадсько-суспільних соціально-економічних проблем та відпрацювання шляхів

подолання; місцева система публічної влади стала регулятором як стратегічних, організаційних, фінансових, матеріальних, так людських ресурсів; ключовою фігурою процесів формування стратегій стала людина, її професійна, бізнесова і громадська діяльність; ефективність діяльності публічної влади в реалізації стратегій визначають через індикатори рівня якісні життя, соціально-економічного та інфраструктурного розвитку громади та особистості» [6, с. 104]. І. Безена також акцентує увагу на тому, що принциповими інструментами покращення взаємодії влади та бізнесу мають стати: а) активне залучення представників влади та підприємницьких спілок до спільних дискусій щодо питань, що стосуються підприємництва, а також спільна розробка програм для стимулювання його розвитку; б) ведення спеціальних інвестиційних заходів, що сприяють швидкому прогресу розвитку в різних територіях; г) активна діяльність органів місцевого самоврядування з підтримки малого та середнього бізнесу; ґ) оптимізація роботи центрів надання адміністративних послуг для більш ефективного та якісного обслуговування; д) застосування фінансового лізингу як засобу стимулювання розвитку населених пунктів; е) забезпечення прозорості діяльності влади та постійного інформування щодо податкових зобов’язань, використання спрощених податкових процедур, які заважають виникненню корупційних практик [6, с. 103–104].

О.А. Решота, досліджуючи сучасні тенденції та проблеми розвитку публічного управління в Україні, дійшла до висновку, що потреба у змінах у вітчизняній системі публічного управління, які виникають внаслідок викликів сучасності та глобалізаційних змін у сучасному інформаційному суспільстві, має базуватися не тільки на фіксації нових управлінських течій, а й на комплексному врахуванні досвіду функціонування системи публічного управління та досягнень інших країн. Дослідниця наголошує, що подальше удосконалення системи публічного управління в Україні має здійснюватись через послідовні етапи завершення адміністративної та адміністративно-

територіальної реформ, впровадження електронного урядування в діяльність органів публічної адміністрації, додаткове завершення конституційної реформи з питань децентралізації влади, що включає передачу реальних повноважень органам місцевого самоврядування, реформування системи публічного управління на підставі всебічного урахування досвіду функціонування систем публічного управління в іноземних країнах, застосування новітніх концепцій та управлінських підходів, врахування цивілізаційних тенденцій у розвитку суспільства [131].

О.Б. Мороз та В.М. Висоцький, розмірковуючи про напрямки вдосконалення адміністративного законодавства України дійшли до висновку, що для досягнення позитивних результатів реформування публічної адміністрації потрібно вдосконалити правове забезпечення реформи публічної адміністрації насамперед за допомогою прийняття таких законів [90]:

1) «Про міністерства та інші центральні органи виконавчої влади», де слід визначити типи центральних органів виконавчої влади, їхні основні завдання, принципи та організацію діяльності; встановити нову структуру керівництва міністерствами; узгодити загальну компетенцію центральних органів виконавчої влади; визначити завдання, організацію та діяльність урядових органів;

2) «Про державну службу» у новій редакції, який розв’язуватиме питання розмежування типів посад у державних органах, встановлюватиме засади політичної нейтральності державних службовців, реформуватиме систему поділу посад на категорії, встановлюватиме порядок проведення конкурсу для відбору на державну службу, оцінки діяльності державних службовців, систему оплати праці та дисциплінарну відповідальність;

3) «Про Кабінет Міністрів України», де будуть вирішені питання делегування функцій і повноважень Кабінету Міністрів, його відносин з

іншими органами виконавчої влади, Президентом України та Верховною Радою України;

4) крім цього, автор вказує на необхідність внесення змін до наявних нормативних документів для визначення правового статусу ряду органів публічної влади, які фактично здійснюють функції публічного управління, але не мають правового статусу органів виконавчої влади (наприклад, Національні комісії регулювання природних монополій, Служба безпеки України тощо) [90].

Таким чином, проведе наукове дослідження дає змогу констатувати, що ані на законодавчому, ані на науковому рівнях не розроблено єдиного підходу щодо перспективних напрямів вдосконалення адміністративного законодавства, яке регулює взаємодію між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності [52]. Тож, ми, спираючись на аналіз наукових поглядів вчених та норм чинного законодавства, переконані, що відповідні напрямки слід поділити на дві групи:

1) нормативно-правовий, в межах якого вбачається необхідною розробка та прийняття:

а) «Концепції розвитку органів публічного адміністрування». Прийняття даного нормативно-правового документа є невід'ємною складовою процесу реформування державного управління. Однією з головних цілей Концепції є координація дій різних державних органів та інституцій, що займаються публічним адмініструванням. Такий системний підхід допомагає забезпечити якісну та ефективну взаємодію між різними рівнями влади та досягти спільних цілей у покращенні якості та ефективності надання адміністративних послуг. Тож, прийняття даного нормативно-правового акту дозволить: по-перше, покращити якість та ефективність реформи системи державного управління; по-друге, вдосконалити роботу органів публічного адміністрування, визначити їх правовий статус; по-третє,

врахувати глобальні та внутрішні зміни та адаптувати до них діяльність органів публічного адміністрування;

б) «Концепції вдосконалення взаємодії органів публічного адміністрування та бізнесу в Україні». У вказаному нормативно-правовому акті необхідно визначити: 1) прогалини та недоліки, які існують у відносинах між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності; 2) напрямки вирішення відповідних проблем; 3) окреслити коло органів публічного адміністрування, які можуть взаємодіяти з суб'єктами підприємницької діяльності; 4) окреслити механізми забезпечення відповідної взаємодії;

в) «Порядку взаємодії органів публічного адміністрування та суб'єктів підприємницької діяльності». Важливість прийняття даного нормативно-правового акту обумовлена тим, що співпраця органів публічного адміністрування та суб'єктів підприємницької діяльності не повинна обмежуватись видачою дозволів на ведення певної діяльності, вона має здійснюватися на засадах партнерства з метою забезпечення стабільного соціального-економічного розвитку держави та суспільства. А відтак, у даному Порядку необхідно визначити: 1) коло суб'єктів – сторін взаємодії; 2) окреслити рівні та межі взаємодії; 3) закріпити адміністративно-правовий статус органів публічного адміністрування та суб'єктів підприємницької діяльності як суб'єктів взаємодії; 4) окреслити адміністративно-правові форми та методи взаємодії та механізми їх реалізації; 5) гарантії спільної діяльності; тощо [52].

2) організаційно-управлінський напрямок, який передбачає:

а) спрощення процедур і зменшення бюрократії. Як вбачається, оптимізація документаційних вимог та мінімізація бюрократичних перепон сприятиме швидшій та більш ефективній взаємодії між підприємцями та державними органами;

б) розробка та впровадження електронних платформ для подання документів, запитів та звітності;

в) встановлення чітких норм та процедур для захисту прав суб’єктів підприємницької діяльності, включаючи механізми оскарження рішень державних органів;

г) забезпечення публічного доступу до інформації про діяльність державних органів, їх рішень та процедур;

ґ) провадження механізмів медіації та альтернативного врегулювання спорів;

д) визначення ризикових областей та спрямування ресурсів на контроль та регулювання саме там, де це найбільш необхідно [52].

Висновки до Розділу 3

Акцентовано увагу на тому, що в різних країнах існують певні відмінності щодо взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності. Так, у США доволі розповсюдженою є участь підприємців у благодійній діяльності, вона є важливим елементом «поведінки» останніх, частиною їх позитивного іміджу, що також поєднується із значними податковими знижками. В європейських країнах стимулювання благодійної діяльності підприємців з боку органів публічної адміністрації відбувається у форматі їх нормативно-імперативного зобов’язання. До прикладу, вагоме значення у Польщі приділяється роботі місцевих органів публічного адміністрування, зокрема в контексті інформаційного забезпечення та стимулювання підприємницьких інвестицій. Взаємодія в сфері ліцензування підприємництва значно різниться у розвинутих країнах світу. У даному контексті більш раціональним представляється досвід Німеччини. У всіх країнах світу держави намагаються підтримати суб’єктів малого підприємництва, в тому числі за допомогою

фінансових інструментів (пільгового кредитування, оподаткування, чи звільнення від оподаткування протягом перших років становлення бізнесу, надання грантової підтримки тощо).

Узагальнено, що найбільш перспективним для запровадження в Україні є наступний зарубіжний досвід щодо взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності:

– *по-перше*, податкове стимулювання благодійництва суб'єктів підприємництва за рахунок збільшення відсотку податкової знижки;

– *по-друге*, визначення органами публічного адміністрування, зокрема на місцевому рівні, пріоритетних напрямків залучення благодійних коштів підприємців з метою обмеження кола об'єктів благодійництва, при якому надається збільшений обсяг податкової знижки, наприклад, відновлення зруйнованих закладів освіти тощо;

– *по-третє*, збільшення участі місцевих органів публічного адміністрування (насамперед органів місцевого самоврядування та місцевих державних адміністрацій) у інформаційній підтримці суб'єктів підприємницької діяльності шляхом просування в соціальних мережах та на інших інформаційних платформах актуальної інформації про соціально-економічний стан регіонів, окремих адміністративно-територіальних одиниць, із зазначенням потреб у певному виді підприємницької діяльності в цій місцевості, перевагах роботи на певній території тощо;

– *по-четверте*, зменшення ліцензійного навантаження на суб'єктів підприємницької діяльності, а також передача ліцензійних повноважень щодо окремих видів підприємництва (наприклад, торгівля алкогольними напоями) місцевим органам публічного адміністрування;

– *по-п'яте*, актуалізація розвитку державно-приватного партнерства відповідно до нагальних потреб країни (зокрема, в найбільш постраждалих від військових дій регіонах);

– *по-шосте*, розширення державної підтримки суб’єктів підприємницької діяльності, особливо суб’єктів малого підприємництва, як основи соціально-економічної стабільності країни.

Встановлено, що адміністративне законодавство слід розуміти як систему нормативних актів, норми яких спрямовані на регулювання взаємовідносини у сфері діяльності органів державної влади, зокрема щодо визначення їх повноважень, а також прав та обов’язків громадян та/або юридичних осіб, які вступають у взаємодію із цими органами з метою реалізації та захисту своїх законних прав, свобод та законних інтересів.

Відмічено, що наявність прогалин у адміністративному законодавстві, норми якого спрямовані на регулювання взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності, обумовлена як об’єктивними, так і суб’єктивними чинниками. Так, об’єктивними чинниками є поступове запровадження реформи децентралізації, а також реформування державного управління, що призвело до розвитку суспільних відносин у сфері державного управління.

Що ж стосується суб’єктивних чинників, то ними є: а) законодавець занадто поспішав із запровадженням окремих реформ, що суттєво вплинуло на якість нормативно-правових актів; б) із фактичною відсутністю уваги законодавця до проблеми взаємодії органів публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності.

Аналіз низки Стратегічних та Концептуальних нормативно-правових документів дав можливість констатувати, що, проводячи реформи у сфері державного управління, а також у галузі здійснення господарської (підприємницької) діяльності, законодавець постійно акцентує увагу на тому, що досягнення бажаної мети фактично є неможливим без належної взаємодії органів державної влади та бізнесу. Адже фактично від їх співпраці напряму залежить фінансова та економічна стабільність держави та суспільства в цілому. Втім, як недолік всіх проаналізованих нормативно-правових актів,

відзначено, що законодавець фактично поза своєю увагою залишив питання правового та організаційного забезпечення взаємодії органів публічного адміністрування та суб'єктів підприємницької діяльності.

Констатовано, що ані на законодавчому, ані на науковому рівнях не розроблено єдиного підходу щодо перспективних напрямів вдосконалення адміністративного законодавства, яке регулює взаємодію між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності. Тож, спираючись на аналіз наукових поглядів вчених та норм чинного законодавства, переконані, що відповідні напрямки слід поділити на дві групи:

1) *нормативно-правовий*, в межах якого вбачається необхідною розробка та прийняття:

а) Концепції розвитку органів публічного адміністрування. Прийняття даного нормативно-правового документа є невід'ємною складовою процесу реформування державного управління. Однією з головних цілей Концепції є координація дій різних державних органів та інституцій, що займаються публічним адмініструванням. Такий системний підхід допомагає забезпечити якісну та ефективну взаємодію між різними рівнями влади та досягти спільних цілей у покращенні якості та ефективності надання адміністративних послуг. Тож, прийняття даного нормативно-правового акту дозволить: по-перше, покращити якість та ефективність реформи системи державного управління; по-друге, вдосконалити роботу органів публічного адміністрування, визначити їх правовий статус; по-третє, врахувати глобальні та внутрішні зміни та адаптувати до них діяльність органів публічного адміністрування;

б) Концепції вдосконалення взаємодії органів публічного адміністрування та бізнесу в Україні. У вказаному нормативно-правовому акті необхідно визначити:

– прогалини та недоліки, які існують у відносинах між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності;

– напрямки вирішення відповідних проблем;

– окреслити коло органів публічного адміністрування, які можуть взаємодіяти з суб’єктами підприємницької діяльності;

– окреслити механізми забезпечення відповідної взаємодії;

в) Порядку взаємодії органів публічного адміністрування та суб’єктів підприємницької діяльності. Важливість прийняття даного нормативно-правового акту обумовлена тим, що співпраця органів публічного адміністрування та суб’єктів підприємницької діяльності не повинна обмежуватись видачою дозволів на ведення певної діяльності, вона має здійснюватись на засадах партнерства з метою забезпечення стабільного соціального-економічного розвитку держави та суспільства. Відтак, у даному Порядку необхідно:

– визначити коло суб’єктів (сторін взаємодії);

– окреслити рівні та межі взаємодії;

– закріпити адміністративно-правовий статус органів публічного адміністрування та суб’єктів підприємницької діяльності як суб’єктів взаємодії;

– окреслити адміністративно-правові форми та методи взаємодії та механізми їх реалізації;

– передбачити гарантії спільної діяльності тощо.

2) *організаційно-управлінський напрямок*, який передбачає:

а) спрощення процедур і зменшення бюрократії. Як вбачається, оптимізація документаційних вимог та мінімізація бюрократичних перепон сприятиме швидшій та більш ефективній взаємодії між підприємцями та державними органами;

б) розробка та впровадження електронних платформ для подання документів, запитів та звітності;

в) встановлення чітких норм та процедур для захисту прав суб’єктів підприємницької діяльності, включаючи механізми оскарження рішень державних органів;

г) забезпечення публічного доступу до інформації про діяльність державних органів, їх рішень та процедур;

ґ) провадження механізмів медіації та альтернативного врегулювання спорів;

д) визначення ризикових областей та спрямування ресурсів на контроль та регулювання саме там, де це найбільш необхідно.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, яке полягає у визначенні сутності та особливостей адміністративно-правового забезпечення взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності в Україні, розробленні пропозицій та рекомендацій щодо його вдосконалення. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку висновків, пропозицій та рекомендацій, спрямованих на досягнення поставленої мети, зокрема:

1. Запропоновано взаємодію між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності розглядати як урегульовану адміністративно-правовими нормами спільну взаємоузгоджену діяльність, що проявляється у реалізації повноважень вказаних суб'єктів, спрямованих на створення сприятливих умов для сталого економічного розвитку країни. А відтак основною метою цієї взаємодії названо розвиток підприємництва, забезпечення ефективності державного регулювання у економічній сфері та досягнення балансу між інтересами держави та бізнесу.

Доведено, що особливостями взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності є: по-перше, те, що вона регулюється, насамперед, адміністративно-правовими нормами; по-друге, її рівні та межі залежать від компетенції органів публічного адміністрування, з яким взаємодіє суб'єкт підприємницької діяльності; по-третє, метою такої взаємодії є не тільки забезпечення та захист прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності, а й стабільність економічної системи держави; по-четверте, динамічність, що передбачає залежність змісту взаємодії від багатьох факторів об'єктивної реальності, що характеризуються постійними змінами, зокрема: прискореною цифровізацією; посиленням боротьби з корупцією як однією з ключових

вимог надання Україні кредитної допомоги від світових фінансових структур; значними економічними, соціальними, екологічними та іншими втратами.

2. Встановлено, що завдання взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності спрямовані на те, щоб: забезпечити зв'язок між суб'єктами господарювання та органами публічного адміністрування, розвиток інфраструктури для ведення господарської діяльності; створити всі необхідні умови для дотримання норм чинного законодавства як суб'єктами підприємницької діяльності, так і органами публічного адміністрування; забезпечити обмін інформацією між сторонами взаємодії; здійснити взаємний нагляд та контроль щодо дотримання сторонами норм чинного законодавства; забезпечити належне функціонування всіх інших державних інституцій, робота яких пов'язана із господарською діяльністю; сформувати оптимальне співвідношення й підтримання системи різноманітних дій усіх її учасників; спрямувати різні форми та методи державної політики на досягнення очікуваних результатів; створити якісне нормативно-правове поле для розвитку підприємницької діяльності; забезпечити своєчасне виявлення правопорушень як з боку органів публічного адміністрування, так і з боку суб'єктів підприємницької діяльності.

Аргументовано, що принципи взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності являють собою відправні начала, вихідні ідеї, які лежать в основі реалізації відповідної взаємодії. Вказані принципи складають не тільки основу (підґрунтя) спільної діяльності досліджуваних суб'єктів, а й формують вектори та подальші перспективи розвитку даних правовідносин. Доведено, що відповідні принципи найбільш доцільно поділити на дві великі групи: 1) загальні, серед яких: верховенство права та законності; справедливості; рівності; ефективності та результативності; професіоналізму; 2) спеціальні, до яких

віднесено принципи: безперервності; спільності інтересів; інформованості; партнерства; спрощення та раціоналізації процедур; стимулювання; прозорості; плановості; взаємної відповідальності.

3. Узагальнено, що в системі правових засад взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності ключове місце належить нормам адміністративного права, адже дані відносини виникають між недержавними юридичними особами, які здійснюють підприємницьку діяльність та органами державної влади, переважно виконавчої. Окрім того, саме адміністративно-правовими нормами: а) визначається адміністративно-правовий статус сторін взаємодії; б) закріплюються напрямки, рівні, межі взаємодії; в) окреслюються адміністративно-правові форми та методи взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності; г) закріплюються гарантії діяльності суб’єктів взаємодії.

4. До напрямків взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності віднесено: 1) регулятивний, що передбачає створення норм органами публічного адміністрування, які регламентують поведінку суб’єктів підприємницької діяльності; 2) дозвільно-реєстраційний – отримання підприємцями необхідних для здійснення ними певних видів діяльності документів, які посвідчують законність її реалізації; 3) інформаційно-стимулюючий – формування органами публічного адміністрування позитивного іміджу держави, окремих її регіонів або секторів економіки для подальшого розвитку інвестиційної діяльності; 4) організаційно-методичний напрямок; 5) ресурсно-забезпечувальний напрямок, що проявляється в отриманні підприємцями дозволів на спеціальне використання земель та інших природних ресурсів, необхідних для здійснення їх діяльності; 6) програмно-паритетний напрямок, що знаходить прояв у залученні підприємців до участі в обговоренні планів розвитку територіальних громад, напрямків бізнесу, форм та методів

публічної допомоги суб'єктам підприємницької діяльності; 7) контрольно-наглядовий напрямок; 8) соціально-заохочувальний – створення умов для меценатської та соціально-відповідальної діяльності підприємців; 9) фіскально-стимулюючий – податкове стимулювання підприємців до детінізації доходів, наприклад, шляхом зменшення податкового навантаження, стимулювання розвитку окремих регіонів (наприклад, особливо постраждалих від агресії держави-терориста); 10) захисний напрямок, спрямований на забезпечення дотримання прав та законних інтересів підприємців, у тому числі на основі їх відновлення в разі порушення.

5. Встановлено, що рівнями взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності є такі: 1) загальнодержавний – органи публічного адміністрування, які представляють загальні інтереси держави; 2) регіональний, на якому діють органи публічного адміністрування, що представляють інтереси однієї чи декількох адміністративно-територіальних одиниць, зокрема областей, об'єднаних економічною, соціальною, історико-культурною чи іншою спільністю; 3) галузевий рівень, що пов'язаний із реалізацією органами публічного адміністрування інтересів розвитку певних галузей, в яких здійснюється підприємницька діяльність; 4) місцевий рівень, що проявляється у взаємодії органів публічного адміністрування з підприємцями в межах територіальних громад.

Аргументовано, що межі взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності обумовлені декількома факторами, насамперед; а) колом повноважень та компетенції органів публічного адміністрування, які визначають обсяги їх взаємодії з підприємцями; б) стратегічними настановами розвитку економіки та забезпечення економічної безпеки, які випливають зі змісту програмних нормативно-правових актів, що містять основні напрямки розвитку

діяльності органів публічного адміністрування у названих сферах, що втілюються у їх взаємодії із суб'єктами підприємницької діяльності; в) спрямованістю на досягнення паритету суспільних (публічних) інтересів відповідного рівня та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності.

6. З'ясовано, що адміністративно-правові форми взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності являють собою зовнішній вираз практичної, спільної діяльності, спосіб вираження її сутності та змісту, яка реалізується сторонами взаємодії задля досягнення єдиної спільної мети. Вказані форми запропоновано поділити на дві великі групи: 1) правові: нормотворчість, правореалізація; правозастосування; адміністративний договір; 2) організаційно-управлінські: підготовка та реалізація спільних заходів; проведення спільних науково-практичних конференцій, семінарів; публічне обговорення.

Під адміністративно-правовими методами взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності запропоновано розуміти закріплену нормами адміністративного права сукупність інструментів та засобів, які використовуються сторонами взаємодії в процесі здійснення спільної діяльності. До відповідних методів віднесено такі: дозволів і заборон; переконання; імперативний метод; диспозитивний метод; метод взаємного нагляду і контролю; інформаційно-аналітичний метод.

7. Узагальнено, що найбільш перспективним для запровадження в Україні є такий зарубіжний досвід щодо взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності:

по-перше, податкове стимулювання благодійництва суб'єктів підприємництва за рахунок збільшення відсотку податкової знижки;

по-друге, визначення органами публічного адміністрування, зокрема на місцевому рівні, пріоритетних напрямків залучення благодійних коштів

підприємців з метою обмеження кола об'єктів благодійництва, при якому надається збільшений обсяг податкової знижки, наприклад, відновлення зруйнованих закладів освіти тощо;

по-третє, збільшення участі місцевих органів публічного адміністрування (насамперед органів місцевого самоврядування та місцевих державних адміністрацій) у інформаційній підтримці суб'єктів підприємницької діяльності шляхом просування в соціальних мережах та на інших інформаційних платформах актуальної інформації про соціально-економічний стан регіонів, окремих адміністративно-територіальних одиниць, із зазначенням потреб у певному виді підприємницької діяльності в цій місцевості, переваг роботи на певній території тощо;

по-четверте, зменшення ліцензійного навантаження на суб'єктів підприємницької діяльності, а також передача ліцензійних повноважень щодо окремих видів підприємництва (наприклад, торгівля алкогольними напоями) місцевим органам публічного адміністрування;

по-п'яте, актуалізація розвитку державно-приватного партнерства відповідно до нагальних потреб країни (зокрема, в найбільш постраждалих від військових дій регіонах);

по-шосте, розширення державної підтримки суб'єктів підприємницької діяльності, особливо суб'єктів малого підприємництва як основи соціально-економічної стабільності країни.

8. До перспективних напрямів удосконалення адміністративного законодавства, яке регулює взаємодію між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності, віднесено такі:

1) нормативно-правовий, в межах якого запропоновано розробку та прийняття:

а) Концепції розвитку органів публічного адміністрування;

б) Концепції вдосконалення взаємодії органів публічного адміністрування та бізнесу в Україні;

в) Порядку взаємодії органів публічного адміністрування та суб'єктів підприємницької діяльності.

2) організаційно-управлінський напрямок, який передбачає:

а) спрощення адміністративних процедур. Як вбачається, оптимізація документаційних вимог та мінімізація бюрократичних перепон сприятиме швидшій та більш ефективній взаємодії між підприємцями та державними органами;

б) розробка та впровадження електронних платформ для подання документів, запитів та звітності;

в) встановлення чітких норм та процедур для захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності, включаючи механізми оскарження рішень державних органів;

г) забезпечення публічного доступу до інформації про діяльність державних органів, їх рішень та процедур;

ґ) провадження механізмів медіації та альтернативного врегулювання спорів; д) визначення ризикових областей та спрямування ресурсів щодо їх контролю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авер’янова Є. Ліцензування господарської діяльності у спеціальному порядку: характерні риси та напрями удосконалення. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 7. С. 64–69.

2. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: у двох томах: Том 1. Загальна частина / ред. колегія: В. Б. Авер’янов (гол.). Київ: Юридична думка, 2004. 584 с.

3. Академічний тлумачний словник української мови. Київ, 1983. URL: http://sum.in.ua/

4. Амосов О. Ю., Гавкалова Н. Л., Болотова О. О. Соціальна відповідальність влади і бізнесу як умова сталого розвитку // Стійкий розвиток в умовах соціально-орієнтовної економіки: монографія / за ред. д. е. н. проф. В. В. Прохорової. Харків: «Смугаста типографія», 2016. С. 16– 25.

5. Бараненко Д. В. До характеристики адміністративно-правового статусу центральних органів виконавчої влади. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. Вип. 5 (34). С. 88–93.

6. Безена І. Взаємодія органів публічної влади та суб’єктів підприємницької діяльності в умовах децентралізації. *Аспекти публічного управління.* 2020. Т. 8 № 1. С. 99–105. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/304909762.pdf

7. Беззубко Л. В., Беззубко Б. І. Взаємодія підприємців, органів влади та громадських організацій. URL: https://economy.kpi.ua/files/files/18_kpi_2009.pdf

8. Безпека підприємницької діяльності в Україні: адміністративно-правовий аспект: монографія / Ю. І. Крегул, Р. О. Банк. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. 240 с.

9. Безуса Ю. О. Поняття та сутність взаємодії в діяльності поліції (міліції) країн СНД. *Науковий вісник Публічного та приватного права*. 2016. № 6. URL: https://univd.edu.ua/science-issue/issue/975

10. Бержанір А. Л. Світовий досвід забезпечення взаємодії влади та бізнесу в економічних системах. *Вісник Донецького національного університету. Серія В. Економіка і право.* 2015. № 1. С. 32–35.

11. Біла І. С., Іллічова Е. І. Світовий досвід державно-приватного партнерства. *Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського*. 2018. Вип. 21. С. 126–129.

12. Біленчук П. Д. Криміналістичне дослідження обвинувачуваного. Київ, 1995. 128 с.

13. Білоус А. О. Світовий досвід впровадження системи державно-приватного партнерства в Україні. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2013. Вип. 112 (2). С. 299–306.

14. Бойко М. Д. Право соціального забезпечення України: навчальний посібник. Київ: «Олан», 2004. 312 с.

15. Боковикова Ю. В. Взаємодія влади і бізнесу. *Теорія та практика державного управління*. 2015. Вип. 4. С. 9–16.

16. Бондарчук С. А. Принци рівності адміністративного процесу. *Право і Безпека*. 2010. № 5 (37) С. 151–154.

17. Бугера С. І. Організаційно-правові питання розвитку державного-регулювання в галузі бджільництва України: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького, 2007. 219 с.

18. Буй Т. Г., Прімєрова О. К. Податкове стимулювання розвитку малого підприємництва в Україні. *Ефективна економіка*. 2018. № 9. URL: https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0eba4937-4afc-4450-81ee-d721adbe4420/content

19. Букін М. П. Адміністративно-правове регулювання оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2011. 20 с.

20. В яких випадках бізнес може звернутися до Ради бізнес-омбудсмена? / Дебет-кредит. URL: https://news.dtkt.ua/law/inspections/81897-v-iakix-vipadkax-biznes-moze-zvernutisia-do-radi-biznes-ombudsmena

21. Васильєв А. С. Адміністративне право України: підручник. Харків: Одіссей, 2001. 287 с.

22. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

23. Власюк А. В. Зарубіжний досвід використання дозвільних процедур у сфері підприємницької діяльності. *Право і суспільство*. 2014. № 2. С. 76–80. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2014_2_15.

24. Гавренкова Т. С. Податкове стимулювання розвитку малого бізнесу в контексті зарубіжного досвіду. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/42032078.pdf

25. Гаєцька-Колотило Я. З. Організаційно-правові форми сільськогосподарської кооперації в Україні: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.06. Київ, 2003. 201 с.

26. Галаван З. С. Особливості правового регулювання праці слідчих ОВС як суб'єктів трудового права України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05. Луганськ, 2009. 200 с.

27. Галунько В. В. Адміністративно-правові основи організації та діяльності Державної служби охорони при Міністерстві внутрішніх справ України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2004. 19 с.

28. Гаращук В. М. Теоретико-правові проблеми контролю та нагляду у державному управлінні: автореф. дис. … д-ра юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2003. 35 с.

29. Гіда Є. О. Теорія держави та права: підручник / за вимогами кредитно-модульної системи навчання / Є. О. Гіда, Є. В. Білозьоров, А. М. Завальний та ін.; за заг. ред. Є. О. Гіди. Київ: ФОП О. С. Ліпкан, 2011. 576 с.

30. Головатий С. П. Верховенство права: юридичний принцип, який в Україні офіційно визнано та який має діяти. *Українське право.* 2006. № 1. С. 85–90.

31. Гончарук Т. В. Зарубіжний досвід розвитку підприємницьких структур та можливості його використання в Україні. *Ефективна економіка.* 2017. № 9. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5772

32. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15/conv#Text

33. Гришко С. М. Інтереси держави та територіальних громад на місцевому рівні в Україні: теоретичне розуміння. *Інвестиції: практика та досвід.* 2021. № 13–14. С. 125–130.

34. Гудзь А. О. Благодійна діяльність українського підприємництва як вагома складова недержавного соціального забезпечення. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття» (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права):* матеріали Міжнар.наук.-практ. конф.: у 2 т. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.). / за заг. ред. С. В. Ківалова. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 1. С. 548–552.

35. Державне управління: підручник: у 2 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; ред. кол.: Ю.В. Ковбасюк (голова), К. О. Ващенко (заст. голови), Ю. П. Сурмін (заст. голови) та ін. Київ; Дніпропетровськ: НАДУ, 2012. Т. 1. 564 с.

36. Донських А. С. Державна підтримка – складова ефективної політики розвитку малого бізнесу. *Ефективна економіка*. 2012. № 10. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1500

37. Дубков А. В. Методи взаємодії органів місцевого самоврядування з суб'єктами підприємницької діяльності задля соціально-економічного розвитку територіальних громад. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 18. С. 137–142.

38. Єпіхіна М. А. Дефініційний аналіз поняття «взаємодія» у філософському та соціологічному вимірі. *Теорія та методика навчання та виховання*. 2020. № 1. С. 53–63.

39. Заброда Д. Г. Взаємодія суб'єктів боротьби з корупцією (адміністративно-правовий аспект): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2005. 233 с.

40. Завальнюк С. Аналогія права за цивільним законодавством України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2015. 220 с.

41. Загальна теорія держави і права: підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / М. В. Цвік та ін ; за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф, акад. АПрН України О. В. Петришина; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2010. 583 с.

42. Загальна теорія держави і права: підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів / М. В. Цвік, В. Д. Ткаченко, Л. Л. Богачова та ін.; за ред. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченка, О. В. Петришина. Харків: Право, 2002. 432 с.

43. Загальна теорія держави і права: підручник для студентів вищих навчальних закладів / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; за заг. ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. Харків: Право, 2009. 584 с.

44. Задирака Н. Ю. Теоретико-правові питання законотворчості: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2005. 191 с.

45. Задорожня Л., Маркуц Ю. Податкове стимулювання благодійності в Україні. URL: https://voxukraine.org/podatkove-stymulyuvannya-blagodijnosti-v-ukrayini

46. Запорожець А. К. Адміністративно-правовий статус центральних органів виконавчої влади. URL: http://109.237.87.242/bitstream/123456789/3340/1/Запорожець%20А.К.%201.pdf

47. Зозуля А. Бізнес – громаді, громада – бізнесу. Львівський досвід взаємодії в умовах війни / Громадськії простір. URL: https://www.prostir.ua/?news=biznes-hromadi-hromada-biznesu-lvivskyj-dosvid-vzajemodiji-v-umovah-vijny

48. Іняхін В. Є. Верховенство права та законність як ключові принципи взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності. *Теоретичні питання юриспруденції і проблеми правозастосування: виклики XXI століття* : тези доп. учасників VII Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 09 черв. 2023 р.), С. 11-13. URL: https://library.pp-ss.pro/index.php/ndippsn_20230609/article/view/iniakhin

49. Іняхін В. Є. До характеристики завдань взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності. *Актуальні проблеми криміналістичного та експертного забезпечення діяльності правоохоронних органів та суду в Україні* : тези доп. учасників наук.-практ. конф. (Харків, 28 трав. 2021 р.), С. 105-107. URL: http://library.pp-ss.pro/index.php/ndippsn_20210528/article/view/iniakhin

50. Іняхін В. Є. Межі взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності. *Теоретичні питання юриспруденції і проблеми правозастосування: виклики XXI століття* : тези доп. учасників VI Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 30 черв. 2022 р.), С. 53-55. URL: http://library.pp-ss.pro/index.php/ndippsn_20220630/article/view/iniakhin

51. Іняхін В. Є. Можливості використання в Україні позитивного

зарубіжного досвіду щодо взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності. *Європейські перспективи*. 2023. №1. С. 206-212.

52. Іняхін В. Є. Напрями вдосконалення адміністративного законодавства, яке регулює взаємодію між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності. *Наше право*. 2020. № 3. С. 237-241.

53. Іняхін В. Є. Поняття та особливості взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності. *Наше право*. 2018. № 3. С. 244-249.

54. Іняхін В. Є. Принципи взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності. *Право UA*. 2017. № 2. С. 238-243.

55. Какауліна О., Полянська М., Пустовойтова Т., Ростопіра В., Симончук І. Закордонний візит: правила поведінки: посібник для працівників судової системи. Київ, 2010. 40 с.

56. Катамадзе Г. Взаємодія влади і бізнесу: проблемні аспекти та удосконалення. URL: https://appu.org.ua/main-news/vza%D1%94modiya-vladi-i-biznesu-problemni-aspekti-ta-udoskonalennya/

57. Квасниця О. Особливості державної підтримки малого бізнесу у зарубіжних країнах. *Світ фінансів*. 2012. № 2. С. 177–187.

58. Кирєєва І. В. Відносини припинення прав суб'єктів господарювання щодо використання природних об'єктів. *Європейські перспективи*. 2014. № 2. С. 110–115.

59. Кирєєва І. В. Відшкодування екологічної шкоди під час припинення господарської діяльності. *Наше право*. 2014. № 2. С. 125–129.

60. Кирєєва І. В. Припинення прав громадян України щодо використання природних об'єктів: підстави та порядок: монографія. Харків. Видавництво ФІНН, 2009. 160 с.

61. Кириченко О. А., Коробчинський О. Л. Нормативно-правове регулювання системи економічної безпеки підприємства. *Інвестиції: практика та досвід.* 2009. № 12. С. 31–34.

62. Коваль Л. В. Адміністративне право України: курс лекцій (Загальна частина). Київ: Основи, 1994. 154 с.

63. Коваль О. А. Принципи процесуального права та їх втілення в законодавчій регламентації діяльності міліції України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2005. 198 с.

64. Ковальський В. С, Козінцев І. П. Правотворчість: теоретичні та логічні засади. Київ: Юрінком Інтер, 2005. 192 с.

65. Кожушко С. Взаємодія як філософське й психологічне поняття. *Освіта регіону*. 2013. № 4. URL: https://social-science.uu.edu.ua/article/1221

66. Колодій А. М. Принципи права України: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 1998. 208 с.

67. Колпаков В. К. Адміністративне право України: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 1999. 736 с.

68. Комаришин Н. С., Гетманцев О. В. Принципи законності: поняття, особливості // Міжнародна науково-практична конференція студентів і молодих вчених. Суми: УАБС НБУ, 2006. С. 49–51.

69. Конституційне право України: підручник / за ред. акад. АПрН України, д-ра юрид. наук, проф. Ю. М. Тодики, д-ра юрид. і політ. наук, проф. В. С. Журавського. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2002. 544 с.

70. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр/conv

71. Концепція реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року / схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.01.2020 № 66-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/66-2020-р/conv#Text

72. Коритін Д. С. Правові проблеми державної реєстрації малих та середніх підприємств в Україні. *Право та інновації*. 2016. № 3 (15). С. 23–27.

73. Котюк В.О. Теорія права: курс лекцій: навчальний посібник для юрид. фак. вузів. Київ: Вентурі, 1996. 208 с.

74. Котяж Л. Поняття публічного адміністрування у сфері державної реєстрації в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. № 11. 2018. С. 105–109.

75. Кравченко Л. В. Справедливість як вибір. Київ: Молодь, 1998. 256 с.

76. Кравчук М. В. Теорія держави і права. Проблеми теорії держави і права: навчальний посібник. 3-тє вид., змін, й доп. Тернопіль: Карт-бланш, 2002. 247 с.

77. Крут К. О. Адміністративно-правове забезпечення громадського контролю у сфері охорони здоров'я: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2017. 215 с.

78. Кулинич П. Ф. Спільні інтереси територіальних громад: як вони визначаються, встановлюються та чи можуть виникати під примусом? URL: https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/spilni-interesy-terytorialnyh-gromad-yak-vony-vyznachayutsya-vstanovlyuyutsya-ta-chy-mozhut-vynykaty-pid-prymusom-chastyna-1/

79. Кучерук І. В., Кір'ян С. М., Козинець А. О. Алгоритм реєстрації та ведення обліку фізичної особи-підприємця: порядок процедури та її особливості. *Ефективна економіка*. 2019. № 5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2019/67.pdf

80. Лебьодкін К. С. Державна підтримка суб'єктів господарювання малого бізнесу. *Економічна теорія та право*. 2016. № 2 (25). С. 183–194.

81. Литвинов О. М. Соціально-правовий механізм протидії злочинності в Україні (теоретичні та практичні засади): дис. … д-ра юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2010. 432 с.

82. Літвінов О. В., Літвінова Н. М. Закордонний досвід проведення регуляторних реформ та застосування «регуляторної гільйотини». *Аспекти публічного управління*. 2014. № 7 (9). С. 37–48.

83. Манько Д. Г. Легалізація як правова процедура: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Одеса, 2010. 205 с.

84. Маслова А. Б. Поняття та різновиди суб'єктів публічного адміністрування. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. Вип. 1 (26). Т. 2. С. 87–94.

85. Матяж С. В. Особливості взаємодії держави і бізнесу у сфері вирішення соціально-економічних проблем в Україні. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2014. Вип. 2 (106). С. 104–111.

86. Мацелик Т. О., Шапочкіна М. В. Правове регулювання сфери ліцензування: закордонний досвід. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2017. Вип. 1 (5). С. 178–185.

87. Меленко С. Г. Консолідація як вид систематизації нормативно-правових актів: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.01. Чернівці, 2002. 215 с.

88. Менеджмент організацій: підручник / за заг. ред. Л. І. Федулової. Київ: Либідь, 2004. 448 с.

89. Молдован В. В., Чулінда Л. І. Правознавство: навчальний посібник. 2-ге вид. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 184 с.

90. Мороз О. Б., Висоцький В. М. Деякі питання вдосконалення адміністративного законодавства України. *Соціально-правові студії.* 2020. Вип. 4 (10). С. 35–42.

91. Москальов М. А., Москальов А. А. Моделі взаємодії бізнесу і держави в умовах сучасних трансформацій. *Економіка і суспільство*. 2016. № 5. С. 14–18.

92. Мужикова Н. М. Органи виконавчої влади в Україні: правовий статус. Чернігів: Сіверський центр післядипломної освіти, 2013. 100 с.

93. Оксінь В. Ю. Адміністративно-правовий статус суб’єктів публічної адміністрації у сфері місцевого розвитку в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 7. С. 279–281. URL: http://lsej.org.ua/7_2020/74.pdf

94. Олійник А. Ю. Повноваження суб’єктів підприємницької діяльності як елемент конституційного правового статусу. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 1. С. 70–73. URL: http://lsej.org.ua/1_2023/14.pdf

95. Олійник В. М. Поняття та принципи взаємодії при виявленні та розкритті злочинів у сфері господарської діяльності. *Форум права*. 2012. № 2. С. 511–518. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2012_2_82

96. Основи адміністративного судочинства та адміністративного права: навчальний посібник / за заг. редакцією Р. О. Куйбіди, В. І. Шишкіна Київ: Старий світ, 2006. 576 с.

97. Основи держави і права України: підручник / за ред. проф. В. Л. Ортинського, проф. В. К. Грищука, М. А. Мацька. Київ: Знання, 2008. 583 с.

98. Основи публічного адміністрування: навчальний посібник / Ю. П. Битяк, Н. П. Матюхіна, М. С. Ковтун та ін.; за заг. ред. Н. П. Матюхіної. Вид. 2-ге, допов. та перероб. Харків: Право, 2021. 238 с.

99. Офіс захисту бізнесу створений при МВС. URL: https://ua.interfax.com.ua/news/general/770935.html

100. Павлишин О. В. Правозастосування та його ознаки в контексті семіотико-правового аналізу правової реальності. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2017. № 1. С. 161–172.

101. Пайда Ю. Ю. Публічна адміністрація як об’єкт адміністративно-правового регулювання. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 3. С. 65–72.

102. Панфілов О. Є., Калімбет А. Л. Адміністративно-правовий статус Кабінету міністрів України: характеристика поняття та змісту. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2021. Вип. 2 (37). С. 79–83.

103. Параманов Д. Ю. Про поняття підприємницької діяльності: адміністративний аспект. *Юридична наука*. 2020. № 7 (109). С. 119–127.

104. Пархоменко Н. М. Джерела права: теоретико-методологічні засади: дис. … д-ра юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2009. 442 с.

105. Пархоменко Н. М., Легуша С. М. До визначення змісту загальних (філософських) методів теорії держави і права. *Часопис Київського університету права*. 2008. № 1. С. 26–31.

106. Петришин О. В. Теорія держави і права: підручник для студ. юрид. вищ. навч. закл. / О. В. Петришин, С. П. Погребняк, В. С. Смородинський та ін.; за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2014. 368 с.

107. Пєтков В. П. Основи переконання в адміністративній діяльності органів внутрішніх справ (організаційно-правові аспекти). *Форум права*. 2005. № 1. С. 58–64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2005_1_10

108. Пєтухов А. Ю. Адміністративно-правове забезпечення взаємодії влади та бізнесу в Україні: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.07. Суми. 2021. 235 с.

109. Питання Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.09.2019 № 838. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/838-2019-%D0%BF#Text

110. Погорілко В. Ф., Федоренко В. Л. Конституційне право України: підручник / за заг. ред. В. Ф. Погорілка. Київ: Наукова думка, 2006. 344 с.

111. Подольчак Н. Поняття та види ефективності систем менеджменту машинобудівних підприємств. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2007. № 23 (606). С. 203–210.

112. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення порядку

ліцензування господарської діяльності». URL: https://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=76a9fd7a-a123-4b14-b2f0-0348fc436c3f

113. Прийма С. В. Поняття принципу в аспекті співвідношення з суміжними категоріями. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2014. Вип. 28. С. 46–55.

114. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 № 755-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15/conv#n467

115. Про Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.01.2015 № 15. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15-2015-%D0%BF#Text

116. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 № 996. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-п/conv#Text

117. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України від 11.09.2003 № 1160-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15/conv#Text

118. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 № 179. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#n25

119. Про затвердження Положення про Державне агентство лісових ресурсів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 08.10.2014 № 521. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/521-2014-%D0%BF#Text

120. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 № 794-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text

121. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02.03.2015 № 222-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19/conv#Text

122. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр/conv#Text

123. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 № 586-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14/conv#Text

124. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05.04.2007 № 877-V. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16/conv#Text

125. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року «Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року»: Указ Президента від 11.08.2021 № 347/2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text

126. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 № 333-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-р/conv#Text

127. Про утворення Ради бізнес-омбудсмена: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.11.2014 № 691. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/ 691-2014-%D0%BF#Text

128. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17.03.2011 № 3166-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text

129. Пунда О. О. Поняття та проблеми здійснення особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування людини: монографія. Хмельницький; Київ: Вид-во Сергія Пантюка, 2005. 436 с.

130. Пчелін В. Правові засади інформаційного забезпечення адміністративного судочинства України. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 8. С. 120–124.

131. Решота О. А. Особливості розвитку публічного управління в Україні: сучасні тенденції та проблеми. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2020_3_19

132. Рибак А. І. Стан та перспективи реформування публічної адміністрації в Україні. *Гілея: науковий вісник.* 2011. Вип. 47. С. 594–602.

133. Рішення Конституційного Суду України від 02.11.2004 року № 15-рл/2004. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/vO 15p710-04

134. Рогач О. Я. Поняття меж здійснення суб'єктивних прав в контексті дослідження категорії зловживання правом. *Форум права*. 2011. № 2. С. 786–791 URL: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-2/11rojdzp.pdf

135. Саркісова О. Ю. Сутність поняття «групова взаємодія» як соціальної, психологічної та педагогічної категорії. URL: https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/13593/Sarkisova.pdf?sequence=1

136. Свірідова О. В. Принципи управління взаємодією продуцента та реципієнтів ринкової привабливості. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2013. № 3. С. 45–52.

137. Северин-Мрачковська Л. Доброчинність та меценатство як вияв взаємодії моралі та економіки (соціально-філософський аналіз). URL: https://core.ac.uk/download/pdf/32608838.pdf

138. Селіванов В. М. Діалектика взаємодії принципів верховенства права і верховенства закону в процесі запровадження положень Конституції України. *Теоретичні та практичні питання реалізації Конституції України: проблеми, досвід, перспективи:* матеріали конференції (м. Київ, 25 червня 1997 р.) / упорядн. Ю. М. Грошевий. Харків: Право, 1998. С. 63–72.

139. Середа О. В. Взаємодія органів місцевої влади, бізнесу та громадськості в процесі стратегічного управління розвитком міста. *Ефективна економіка*. 2012. № 12. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1670

140. Сіюшов Д. Ю. Податкове стимулювання підприємництва при наданні державної допомоги: господарсько-правовий аспект: автореф. дис. … канд. юрид. наук: 12.00.04. Одеса, 2021. 24 с.

141. Скакун О. Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): підручник. Харків, 2006. 776 с.

142. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник / пер. з рос. Харків: Консум, 2001. 656 с.

143. Скакун О. Ф. Теорія права і держави: підручник. 3-те вид. Київ: Алерта; ЦУП, 2011. 524 с.

144. Скакун О. Ф. Теорія права і держави: підручник. 2-ге вид. Київ: Алерта; ЦУЛ, 2011. 520 с.

145. Скворцов С. С. Адміністративний договір як засіб управлінської діяльності: автореф. дис. … канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків: НУВС, 2005. 25 с.

146. Скворцов С. С. Адміністративний договір як засіб управлінської діяльності: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2005. 228 с.

147. Словник української мови: в 11 т. Т. 1: А–В / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні; редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін.; ред. тому: П. Й. Горецький та ін. Київ: Наук. думка, 1970. 799 с.

148. Словник української мови: в 11 т. Т. 4: І–М / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні; редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін.; ред. тому: А. А. Бурячок, П. П. Доценко. Київ: Наук. думка, 1973. 840 с.

149. Словник української мови: в 11 т. Т. 5: Н–О / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні; редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін.; ред. тому: В. О. Винник, Л. А. Юрчук. Київ: Наук. думка, 1974. 840 с.

150. Словник української мови: в 11 т. Т. 8: Природа–Ряхтливий / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні; редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін.; ред. тому: В. О. Винник та ін. Київ: Наук. думка, 1977. 927 с.

151. Стратегія реформування державного управління України на 2022–2025 роки / схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21.07.2021 № 831-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2021-p/conv#Text

152. Строцький Р. Є. Публічне управління у сфері економіки. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки.* 2015. № 824. С. 106–124.

153. Сучков І. О. Проблеми ліцензування господарської діяльності. Всеукраїнська конференція здобувачів вищої освіти і молодих учених "Аеро. Повітряне і космічне право" (November 25, 2022 – November 26, 2022). URL: https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/16878/1/Сучков%20І.О.%20ПРОБЛЕМИ%20ЛІЦЕНЗУВАННЯ%20ГОСПОДАРСЬКОЇ%20ДІЯЛЬНОСТІ.pdf

154. Тарахонич Т. І. Правові форми діяльності держави як засіб функціонування механізм правового регулювання. *Правова держава*. Вип. 26. С. 83–93.

155. Твердохліб О. С. Формування та розвиток інформаційних державно-управлінських ресурсів України: дис. … канд. держ. упр.: 25.00.01. Київ, 2012. 208 с.

156. Теорія держави і права: підручник / О. М. Бандурка, О. М. Головко, О. С. Передерій та ін.; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. НАПрН України О. М. Бандурки; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. 416 с.

157. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник / за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 685 с.

158. Теорія держави та права: навчальний посібник / за заг. ред. С. Л. Лисенкова, В. В. Копєйчикова. Київ: Юрінком Інтер, 2002. 368 с.

159. Терещук В. В. Поняття, ознаки та структура суб’єктів публічного адміністрування України. *Право і суспільство*. 2020. № 1. Ч. 2. С. 89–94.

160. Тищенко С. Дефініція поняття взаємодії в кримінальному провадженні. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2014. № 3. С. 101–106.

161. Трихліб К. О. Верховенство права: сучасні інтерпретації. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Юридические науки»*. 2013. Т. 26 (65). № 2-1 (Ч. 1). С. 152–163.

162. Узунов Ф. В. Види взаємодії бізнесу з органами державної влади та управління. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2013. № 8. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=611

163. Федоров М. Підтримка бізнесу під час війни – 5 рішень від Мінцифри / Економічна правда. URL: https://www.epravda.com.ua/columns/2022/06/10/688040/

164. Федчишин А. Діяльність Національної поліції щодо захисту прав і свобод людини: сучасний стан, проблеми та перспективи в Україні. *Актуальні проблеми правознавства*. 2019. № 4 (20). С. 311–316.

165. Філософський словник / за ред. В. І. Шинкарука. Київ: Головна редколегія УРЕ, 1973. 560 с.

166. Хомишин І. Ю. Адміністративно-правові аспекти вдосконалення співпраці ОВС та органів місцевого самоврядування щодо забезпечення правопорядку: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.07. Львів, 2010. 198 с.

167. Хомко Л. В., Кульгавець Х. Ю. Правове регулювання підприємницької діяльності: навчальний посібник. Львів: ЛьвДУВС. 2016. 424 с.

168. Циппеліус Р. Юридична методологія. Київ, 2004. 176 с.

169. Шебанін В. С., Кормишкін Ю. А. Роль підприємництва у формуванні територіальних громад. *Вісник аграрної науки Причорномор’я*. 2017. Вип. 4. С. 3–11.

170. Юридична енциклопедія: в 6 т. Т. 2: Д–Й / ред. Ю. С. Шемшученко та ін.; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. Київ: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1998. 1999. 744 с.

171. Юридична енциклопедія: в 6 т. Т. 5: П–С / ред. Ю. С. Шемшученко та ін.; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. Київ: Б. в., 2003. 736 с.

172. Ярмиш О. Н., Серьогін В. О. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні: підручник. Харків: Вид-во Національного ун-ту внутр. справ, 2002. 656 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

АКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор
Харківського національного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

Михайло БУРДІН

«21» липня 2023 р.

АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Комісія у складі:

декан факультету № 5 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент **Віктор Василенко** (голова);

завідувач науково-дослідної лабораторії з проблем наукового забезпечення правоохоронної діяльності та якості підготовки кадрів Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент **Костянтин Бугайчук**;

начальник навчально-методичного відділу Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук **Ірина Рязанцева**

склала цей акт про те, що результати дисертаційного дослідження Іняхіна Володимира Євгенійовича «Адміністративно-правове забезпечення взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності в Україні», поданого на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право та процес; фінансове право; інформаційне право, використовуються в освітньому процесі Харківського національного університету внутрішніх справ при викладанні навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративний процес», «Публічне адміністрування», «Основи адміністративно-юрисдикційної діяльності» та інших дисциплін адміністративно-правового характеру. Внесені автором до зазначених лекційних матеріалів доповнення підготовлені на

проведеного автором глибокого дослідження чинного законодавства, практики взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності в Україні, у зв'язку з чим можуть бути впроваджені в освітній процес Харківського національного університету внутрішніх справ, а також використані у науково-дослідній роботі слухачів, студентів та курсантів.

Члени комісії: **Віктор ВАСИЛЕНКО**

Костянтин БУГАЙЧУК

Ірина РЯЗАНЦЕВА

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ
Відділ документування службової діяльності ХНУВС
"21" 07 2023 р.

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор
Харківського національного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України

Олександр МУЗИЧУК

«07» липня 2023 р.

А К Т

впровадження результатів дисертаційного дослідження Іняхіна Володимира Євгенійовича «Адміністративно-правове забезпечення взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності в Україні», поданого на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право у науково-дослідну діяльність Харківського національного університету внутрішніх справ

Комісія в складі:

1. Невядовського В.О. – доктора юридичних наук, доцента, ученого секретаря секретаріату Вченої ради Харківського національного університету внутрішніх справ (голова).
2. Шатрави С.О. – доктора юридичних наук, професора, завідувача науково-дослідної лабораторії з проблем досудового розслідування Харківського національного університету внутрішніх справ.
3. Абламського С.Є. – кандидата юридичних наук, доцента, начальника відділу організації наукової діяльності та захисту інтелектуальної власності Харківського національного університету внутрішніх справ.

цим актом засвідчує, що результати дисертаційного дослідження Іняхіна Володимира Євгенійовича «Адміністративно-правове забезпечення взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності в Україні», поданого на здобуття наукового ступеня кандидата

юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право та процес; фінансове право; інформаційне право, використовуються у наукових дослідженнях Харківського національного університету внутрішніх справ.

Зокрема при: 1) характеристиці правових засад взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності; 2) визначенні напрямів взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності; 3) встановлені рівнів та меж взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності; 4) узагальненні адміністративно-правових форм та методів взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності; 5) розробці пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення національного законодавства.

Впровадження результатів дисертаційного дослідження Іняхіна Володимира Євгенійовича «Адміністративно-правове забезпечення взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності в Україні» в науково-дослідну діяльність Харківського національного університету внутрішніх справ забезпечило розширення науково-методичного інструментарію дослідження нормативно-правових актів та їх проєктів з питань взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності в Україні.

Члени комісії **Владислав НЕВЯДОВСЬКИЙ**

Сергій ШАТРАВА

Сергій АБЛАМСЬКИЙ

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ
Відділ документування службової діяльності ХНУВС
„04" 04 2023 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Науково-дослідного інституту публічної політики і соціальних наук
доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник

М. В. Завальний

«14» ________ 2023 р.

АКТ
про впровадження результатів дисертаційного дослідження Іняхіна Володимира Євгенійовича «Адміністративно-правове забезпечення взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності в Україні», поданого на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право та процес; фінансове право; інформаційне право у правотворчу діяльність Науково-дослідного інституту публічної політики і соціальних наук

Комісія у складі:

голова - директор Науково-дослідного інституту публічної політики і соціальних наук, доктор юридичних наук, старший науковий співробітник Завальний Михайло Володимирович;

члени комісії:

- заступник директора Науково-дослідного інституту публічної політики і соціальних наук, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник Голубов Артем Євгенович;
- вчений секретар Науково-дослідного інституту публічної політики і соціальних наук, доктор юридичних наук, професор Кухарєв Олександр Євгенович,

Повідомляємо спеціалізованій вченій раді, що результати дисертації Іняхіна Володимира Євгенійовича «Адміністративно-правове забезпечення взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності в Україні», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право та процес; фінансове право; інформаційне право спрямовані на: визначення особливостей взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності; розкриття завдань взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності; встановлення напрямів взаємодії між органами

публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності; узагальнення рівнів та меж взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності та інші використовуються Науково-дослідним інститутом публічної політики і соціальних наук під час розробки пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення національного законодавства.

Пропозиції Іняхіна Володимира Євгенійовича щодо удосконалення адміністративного законодавства, яке регулює взаємодію між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності взято за основу для підготовки відповідних пропозицій та зауважень до національного законодавства.

Результати дисертаційного дослідження Іняхіна Володимира Євгенійовича «Адміністративно-правове забезпечення взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності в Україні», поданого на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право та процес; фінансове право; інформаційне право мають необхідний теоретичний рівень та практичну спрямованість, сприятимуть підвищенню якості національного законодавства.

Члени комісії:

__________________ **А. Є. Голубов**

__________________ **О. Є. Кухарєв**

Додаток Б

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати:

1. Іняхін В. Є. Принципи взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності. *Право.иа*. 2017. № 2. С. 238-243.

2. Іняхін В. Є. Поняття та особливості взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності. *Наше право*. 2018. № 3. С. 244-249.

3. Іняхін В. Є. Напрями вдосконалення адміністративного законодавства, яке регулює взаємодію між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності. *Наше право*. 2020. № 3. С. 237-241.

4. Iniakhin V. Interaction areas between public administration agencies and business entities. *Legal, Economic Science and Praxis.* 2022. № 6. Pp. 4-8.

5. Іняхін В. Є. Можливості використання в Україні позитивного зарубіжного досвіду щодо взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності. *Європейські перспективи*. 2023. № 1. С. 206-212.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Іняхін В. Є. До характеристики завдань взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності. *Актуальні проблеми криміналістичного та експертного забезпечення діяльності правоохоронних органів та суду в Україні* : тези доп. учасників наук.-практ. конф. (Харків, 28 трав. 2021 р.). Харків, 2021. С. 105-107. URL: http://library.pp-ss.pro/index.php/ndippsn_20210528/article/view/iniakhin

7. Іняхін В. Є. Межі взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності. *Теоретичні питання юриспруденції і проблеми правозастосування: виклики XXI століття* : тези доп. учасників VI Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 30 черв. 2022 р.). Харків, 2022. С. 53-

55. URL: http://library.pp-ss.pro/ index.php/ndippsn_20220630/article/view/ iniakhin

8. Іняхін В. Є. Верховенство права та законність як ключові принципи взаємодії між органами публічного адміністрування та суб’єктами підприємницької діяльності. *Теоретичні питання юриспруденції і проблеми правозастосування: виклики XXI століття* : тези доп. учасників VII Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 09 черв. 2023 р.). Харків, 2023. С. 11-13. URL: https://library.pp-ss.pro/index.php/ndippsn_20230609/article/view/iniakhin